

OSMANLI TÜRKÇESİ
DERSLERİ

CAHİT KÜLEKÇİ

İFİDAN

FİDAN

OSMANLI TÜRKÇESİ DERSLERİ

Doç. Dr. Cahit KÜLEKÇİ

Yayın Yönetmeni

Hubeyb Polat

Editör

Haldun Şeker

Mizanpaj & Kapak

1. Baskı

Eylül, 2018

ISBN

978-605-8177-31-4

Baskı ve Mücellit

Ofis Yayın Matb. Ltd.Şti.

Zeytinburnu / İSTANBUL

Matbaa Sertifika No: 14973

Yayıncı Adresi

Fidan Basım Yayın Dağ. San. ve Tic.Ltd.Şti

İnönü Mh. Şehit İbrahim Tanrıverdi Sanat Sk. No: 6/C

Yeşilyurt/ Malatya

Tel: 0 422 323 43 00

İstanbul Ofis

Muratpaşa Mh. Öztunç Sk. No: 24 D: 2

Bayrampaşa/ İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 40181

Copyright

Copyright © 2018, Fidan

Bu kitabın yayım hakları saklıdır. Yayıncıdan izin alınmadan kısmen veya tamamen çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

OSMANLI
TÜRKÇESİ
DERSLERİ

Cahit KÜLEKÇİ

İFİDAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
------------	---

BİRİNCİ KISIM

I. Ders	9
1. Harfler.....	9
2. Harflerin Sesleri	10
3. Harflerin Toplu Listesi.....	14
4. Harfleri Yazma Çalışması	15
II. Ders	17
Harflerle İlgili Tamamlayıcı Notlar	17
III. Ders	24
1. Transkript Sistemi.....	24
2. Meddler ve Okutucular (Vokaller)	25
3. Bitişmeyen Harfler.....	28
4. Şemsi ve Kameri Harfler	29
IV. Ders	31
1. Bazı Eklerin ve Bağlaçların Okunuş Esasları	31
2. Okuma Çalışması	35
3. Alıştırmalar	39
V. Ders	41
1. İsmi Halleri	41
2. İyelik Ekleri	43
3. Fiil Çekim Ekleri.....	44
4. Sık Kullanılan İsim- Fiil Yapım Ekleri.....	49
VI. Ders	54
1. Harf Çalışması.....	54
2. Hece Çalışması	55
3. Kelime Çalışması.....	56
4. Cümle Çalışması	57
5. Okuma Parçası	59

İKİNCİ KISIM

VII. Ders	61
Arapça Unsurlar.....	61
1. Hareke Sistemi.....	61
2. Marifelik- Nekrelik	63
3. Ön Ekler.....	64
4. Çoğul Kalıpları.....	66
5. İsm-i Fâil ve Mef'ûl.....	67
6. Kelime Türetme.....	68
7. Sıfatlar	71
8. İsm-i Zamân, Mekân ve Mensûblar	72
9. Sayılar, Günler ve Aylar	74
VIII. Ders	78
Farsça Unsurlar	78
Sayılar	81
IX. Ders.....	83
Tamlamalar	83
Belirtili İsim Tamlaması	84
Sıfat Tamlaması	87
X. Ders	90
Çözümlü Okuma Parçası.....	90
XI. Ders.....	93
Okuma Parçası: Şiir.....	93

ÜÇÜNCÜ KISIM

XII. Ders	103
Okuma Parçası: Küçük Osmanlı Tarihi I	103
XIII. Ders.....	110
Okuma Parçası: Osmanlıların Zuhûru	110
XIV. Ders.....	117
Okuma Parçası – Fâsıla-i Saltanat Devri.....	117
XV. Ders.....	121
Okuma Parçası: İstanbul'un Fethinden Sokullu'nun Vefâtına Kadar.....	121
XVI. Ders.....	127
Okuma Parçası: Kavâid-i Osmâniyye	127
Yararlanılan Kaynaklar	262

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nden günümüze pek çok sahayla ilgili eser ulaşmıştır. Bu eserler, üzerinde yaşadığımız toprakların tarihini, kültürünü, medeniyetini, geleneklerini kısacası atalarımızın mirasını içeren hazinelerdir. Kütüphane raflarında değerlendirilmeyi bekleyen bu eserlere ulaşmanın ilk basamağı da eserlerin yazılmış olduğu dili öğrenmektir.

Osmanlı döneminde kullanılan dil Türkçedir. Ancak bu dile Arapça ve Farsça kelimeler de dâhil edilmiş, yazı sisteminde de Arap harfleri kullanılmıştır. Şu halde Osmanlı Türkçesi'nin, üç dilden oluşan oldukça geniş bir anlatım kapasitesine sahip olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır. Metinlerdeki dile hâkim olunmasıyla birlikte, o dönemde yazılan eserlerin okunabilmesi ve anlaşılabilmesi sağlanacaktır. Öte yandan günümüzde de bu dili, kültürü öğrenenler, birden fazla dile ait kelimeler öğreneceğinden, kendilerini çok daha rahat bir şekilde ifade edebileceklerdir.

Bu mütevazı çalışma esas itibarıyla Osmanlı Türkçesi'nin matbu' eserlerinin okunmasını sağlayabilmektedir. Oysa rik'a başta olmak üzere farklı yazı şekilleriyle günümüze gelen yüzbinlerce arşiv vesikası bulunmaktadır. Sadece matbu' eserlerin tahkik edilmesi de elbette önemlidir ancak en kısa sürede el yazılarının da öğrenilmesini bu minvâlde önermekteyiz.

Bir diğ er konu Osmanlı Türkçesi, Osmanlı döneminde yazılan, konuşulan bir dili nitelemek için kullanılan bir tamlamadır. Bu yüzden son zamanlarda özellikle üniversite öğrencileri tarafından daha ilgi çeken Osmanlı Türkçesi'ni 'Osmanlıca' olarak isimlendirmek doğru değildir. Zira Osmanlı döneminde de konuşulan dil Türkçedir.

Konuşulan dilin Arap harfleriyle yazımından ibaret olan Osmanlı Türkçesi'ni doğru ve seri şekilde okuyabilmek ancak kelimelere olan aşinâlıkla sağlanabilir. Bunun yanında bir takım prensipleri de bulunmaktadır ki bu çalışmada Osmanlı Türkçesi'ne dair temel prensipler, örnek okuma çalışmalarıyla birlikte verilmiştir.

Çalışma temelde üç ana bölümden ve on altı toplam dersten oluşmaktadır. İlk kısımdaki derslerde harfler, harflerin sesleri ve birleşme esasları gösterilmiştir. Hemen sonrasında da hece ve kelime çalışmalarına yer verilmiştir.

Parçadan bütüne doğru giden bir planla hazırladığımız çalışmamızın devamında temel prensipler ana hatlarıyla ele alınırken Arapça ve Farsça unsurlar da ikinci kısımda işlenmiştir. Ancak bu kısımda sadece metinlerde sıkça geçen Arapça ve Farsça hususlara temas edilmiştir. Bu bölümünden sonunda ayrıca çözümlü bir okuma parçası ve şiire de yer verilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ve son kısmında ise okuma parçaları yer almaktadır. Okuma parçaları XIX. yüzyıl metinlerinden seçilmiş ve metinlerin bazılarının sonlarına metinle ilgili sorular da konulmuştur. Parçalardaki kelimelerin pek çoğunun günümüz Türkçesi'nde de kullanılıyor olması okuma hızını arttıracak ve okuma alışkanlığını daha rahat kazandıracaktır.

Gerek konu aralarındaki okuma çalışmaları ve gerekse okuma parçalarının sesli biçimde okunması da Osmanlı Türkçesi'nin öğreniminde fayda sağlayacaktır.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Doç. Dr. Cahit Külekçi

BİRİNCİ KISIM

İNDİKS

1. Harfler

Çalışmamızın Giriş kısmında da değindiğimiz üzere Osmanlı Türkçesi metinlerinde Arapça, Farsça ve Türkçe'de bulunan sesler ile kelimeler, bir cümlenin içinde kullanılabilmektedir. Bu hususa son yüzyılda bazı Latin kelimeler de eklenmiştir. Alfabe sistemi, günümüzde Arap alfabesi olarak bilinen harf sistemidir. Şu da var ki, bugün Arap alfabesi olarak bildiğimiz harfler de kökenleri itibarıyla Arapların kadim yazı sistemi değildir. Harflerin kökenleri konusu bu çalışmanın dışında olmakla birlikte harflerin antik Arap ya da Fars alfabesi olmadığını söylemekle iktifâ ediyoruz. Biz de çalışmamızda galat-ı meşhur söylemi tekrar ederek, harf sistemini Arap alfabesi olarak kabul edeceğiz.

Birinci dersimizin hemen başında bir hususu daha öne çıkarmak istiyoruz; çalışmamız harflerden başlayacak ve kelime, cümle, parça çözümlenmeleriyle devam edecektir. Her dersin bitiminde, derslerin sonunda ya da konu aralarında yer alan okuma çalışmalarının tam manasıyla yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede çalışma yapılırken bir deftere Arap harfleriyle yazılı kelimeleri tekrar yazmak ve sesli biçimde tekrar etmek, metinlerin doğru ve seri biçimde okunmasını kolaylaştıracaktır. Unutulmamalıdır ki Osmanlı Türkçesi'yle yazılan metinlerin okunabilmesi ancak kelimelere olan aşinâlıkla sağlanabilmektedir.

Aşağıdaki tabloda Osmanlı Türkçesi'nde kullanılan harflerin tamamının ses olarak karşılıkları yer almaktadır. Harflerin ne şekilde birleştikleri

de aynı tabloda gösterilecektir. Tabloda harflerin birleşmesiyle meydana gelen kelimelerin okunmasından ziyade, harflerin bir sonraki harfe ne şekilde birleştiklerine odaklanılmalıdır. Harflerin sahip oldukları seslere hâkim olunmadan ders geçilmemelidir. Harflerin sesleri günümüz Türkçesi'nde bir takım değişikliklere uğrayabilir. Yeri geldikçe bunlara değinilecektir.

Aşağıdaki tablolarda harflerin başta, ortada ve sonda yazılışları gösterilmiştir. Hemen altlarında da ilgili harflerle ilgili okuma çalışmasına yer verilmiştir.

2. Harflerin Sesleri

Osmanlı Türkçesi Alfabesi ve Ses Olarak Harflerin Karşılıkları

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Elif	برا	بال	الم	E/A	ا
Be	لب	جبل	بار	B	ب
Pe	قاپ	قاپو	پاره	P	پ
Te	تبت	آتا	تر	T	ت
Se	تث	اثر	ثر	S	ث

Okuma Çalışması

Pat	پات	At/ Et	ات
Tap	تاپ	Ab	اب
Sab	ثاب	Bab	باب
Bes	بث	Bas	باث

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Cim	لج	بجا	جان	C	ج
Çe	نچ	سچه	چان	Ç	چ
Ha	تخ	بخان	خان	H	خ
Hı	قح	محو	حر	H	ح

Okuma Çalışması

Bah	باح	Haç	خاچ
Taç	تاچ	Hap	حاپ
Beha	بها	Cah	جاح
Hal	خال	Çap	چاپ

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Del	حد	بدا	داب	D	د
Zel	جد	حذر	ذاح	Z	ذ
Ra	در	برات	راح	R	ر
Ze	تز	خزار	زام	Z	ز
Je	چژ	دژا	ژاله	J	ژ

Okuma Çalışması

Bez	بز	Rab	رب
Raht	رحت	Zer	زر
Ter	تر	Har	حار
Har	خار	Çar	چار

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Sin	بس	بسا	سر	S	س
Şin	خش	جشر	شر	Ş	ش
Sad	حاص	پصا	صار	S	ص
Dad	تض	بضا	ضاپ	D/ Z	ض

Okuma Çalışması

Cas	جاس	Sar	صار
Dad/ Zad	ضاد	Ser	سر
Bas	باص	Şer	شر
Pas	پاس	Sap	صاپ

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Tı	بط	بطل	طاب	T	ط
Zı	جاظ	پظل	ظار	Z	ظ
Ayn	بع	بعض	عاج	A	ع
Gayn	باغ	بغد	غاپ	Ğ	غ
Fe	تف	حفا	فار	F	ف
Kaf	لاق	لقر	قاپ	K	ق
Kef	تك	تكر	كر	K	ك

Okuma Çalışması

Ak	عاق	Çak	چاق
Bağ	باغ	Haf	خاف
Tag/ Dağ	طاغ	Kef	كف
Zarf	ظرف	Kaf	قف

Harfin İsmi	Sonda	Ortada	Başta	Sesi	Harf
Lam	بل	جلت	لام	L	ل
Mim	فم	تمام	مار	M	م

Nun	فلن	خانق	نار	N	ن
Vav	سو	سوار	وار	V	و
He	قه	بهر	هر	H	ه
Ye	لي	زير	يار	Y	ی

Okuma Çalışması

Lakırdı	لاقیردی	Maç	ماچ
Hayr	خیر	Nan	نان
Varlık	وارلق	Sayı	صایی
Metanet	متانت	Heva	هوا

3. Harflerin Toplu Listesi

ث	ت	پ	ب	ا
s	t	p	b	e/a
د	خ	ح	چ	ج
d	h	h	ç	c
س	ژ	ز	ر	ذ
s	j	z	r	z

ظ	ط	ض	ص	ش
z	t	d/z	s	ş
ك	ق	ف	غ	ع
k	k	f	ğ	a
ه	و	ن	م	ل
h	v	n	m	l
ی				
y				

4. Harfleri Yazma Çalışması

- Aşağıdaki harflerin üzerinden tekrar geçerek elinizi harflerin yazımına alıştırmınız.

ظ	غ	ض	ص	ش	ب	ت	ل	ج	م
ژ	گ	چ	ط	ذ	ب	د	ف	ق	ح
کا	عا	چا	خا	ئا	فا	نا	وا	تا	ما
ال	زب	صب	ضظ	بل	كد	نم	عت	بت	نت
قاف	غاف	عال	ژای	زال	ذکر	علت	منت	وان	دات
بالم	تعلیم	ظالم	سباد	جهان	ومان	ثالب	حناد	چاعد	پارد
ءؤیق	شسصی	مکخب	قغغة	ششی	ءئءؤ	خحح	بکیمسبن	قففع	کمنخ
ثقة	خحمش	لاشم	بقفل	سثیقب	هخحؤ	ئیتفغ	دشصث	زومک	اغعتن

Okuma Çalışması

Aşağıda Arap harfleri ile verilen kelimeleri Latin harfleriyle altlarına tekrar yazınız.

شام	عار	دال	يار
لال	قرار	فرار	ظن
بره	لاله	ده ره	ده ده
يات	فانى	مال	كلام

Yazma Çalışması

Aşağıda Latin harfleriyle verilen kelimeleri Arap harfleriyle tekrar yazınız.

Kal	Par	Ser	Ter
Ler	Kar	Ker	Lar
Merd	Nart	Sırt	Ört

Harflerle İlgili Tamamlayıcı Notlar

Yukarıdaki tablolarda, Osmanlı Türkçesi metinlerinde kullanılan geleneksel harfler, sahip oldukları sesleri ve isimleriyle birlikte verilmiştir. Ancak bu harflerin dışında da bazı sesler bulunmaktadır. Ayrıca tablolarda sesleri verilen harflerin bazılarının farklı okunuşları ile ilgili bir takım bilgilerin edinilmesinde fayda bulunmaktadır. Harf sırasına göre bu bilgileri, ana hatlarıyla verdikten sonra dersin sonundaki okuma çalışmalarının tamamlanması gerekmektedir.

(ء)- **Hemze:** Elif harfinin harekeli (sesli) haline hemze denir. Hemze, kelimenin başında ve ortasında muhakkak bir kürsü üzerinde yer alır. Kelimelerin sonlarında da bazen bu kürsüyü korumaktadır. Hemze günümüz Türkçesi'ndeki tüm sesli harflerin yerini alabilir. Aşağıdaki örneklerde hemzenin kürsüleri ve aldığı sesler gösterilmiştir.

Önemli Not:Hemze, kelime içinde sessiz ise bu durumda hemze (') işareti ile gösterilir.

Hemzenin Kürsüleri

E-İ	إ-أ	Elif Kürsüsü
Ü/ ÜE	ؤ	Vav Kürsüsü
İ	ئ	Ye Kürsüsü

Hemze İle İlgili Okuma Çalışması

Mü'min	مؤمن	Ahz	أخذ
Müennes	مؤنث	Ekl	أكل
Müellif	مؤلف	Ermen	أرمن
Müezzin	مؤذن	İbhem	إبهم
Aişe	عائشه	İrem	إرم
Aile	عائله	Ezher	أزهر
Şey'	شيء	Emek	أمك
Te'lif	تأليف	İşte	إشته

(ى)- Elif-i Maksûre: Arapça kökenli isimlerin sonunda bulunabilen bu harf 'â' şeklinde, uzatılarak telaffuz edilmektedir.

Elif-i Maksûre İle İlgili Okuma Çalışması

Büşrâ	بشرى
Kübrâ	كبرى
Ölâ	اولى

(اء)- Elif-i Memdûde: Arapça isimlerin sonunda yer ala bu ek de 'â' şeklinde telaffuz edilir. Şayet tamlama halinde olursa 'اء' birlikte kullanılır ya da ekin sonunda yer alan 'ى', 'ء' harfine dönüşebilir. Tek kelime halinde kullanılmışsa ve ekin sonundaki 'ء' korunmuşsa bu durumda kelime

'-en/ -an' sesiyle bitirileceği anlamına gelebilir. 'بناء' (binâen) örneğinde olduğu gibi.

Elif-i Memdûde İle İlgili Okuma Çalışması

Vüzerâ	وزرا
Hulefâ	خلفا
Hulefâ-yı Râşidîn	خلفای راشدین
Hulefâ-i Râşidîn	خلفاء راشدین

(~)- **Medd İşareti:** Bu işaret Elif harfinin üzerine konulduğunda, şayet kelime Arapça ise 'a' sesi uzatılarak okunur. Kelime Türkçe ise bu durumda sadece 'a' sesi verilir ve uzatılmaz. Zira Türkçe'de uzatma/ medd yoktur. Türkçe bir kelime 'a' sesi ile başlıyorsa kesinlikle bu şekilde başlatılmalıdır. 'a' sesini veren 'ع' Ayn harfi Türkçe kelimelerin başında bulunmaz.

Medd İle İlgili Okuma Çalışması

At	آت
Ak	آق
Az	آز

(o)- **Yuvarlak Te:** Arapça'da müenneslik (dişil) alameti olarak kullanılan bu harfin Osmanlı Türkçesi metinlerindeki kullanımı biraz daha farklıdır. Türkçe'deki kelimelerde erillik-dişilik yoktur ancak Arapça'dan alınan kelimelerde var ise bu anlamda bir değişiklik yapılmamaktadır. İsimlerin sonunda yer alan müenneslik 'te'sinin tüm okunuş şekilleri aşağıdaki tabloda

gösterilmiştir. Elbette aktaracağımız okunuş şekilleri genel itibariyledir. İstisnalarının olabileceği de göz önünde tutulmalıdır.

Müenneslik 'Te'si

Nisbeten	نسبة
Nisbet	نسبت
Nisbe	نسبه

Önemli Not: Müenneslik te'sinin kurallı çoğulu 'آت' ekiyle yapılır ve 'ât' şeklinde telaffuz edilir. 'كلمه - كلمات' (Kelime-Kelimât) örneğinde olduğu gibi.

Müenneslik 'Te'si İle İlgili Okuma Çalışması

Hücce	هجة	Medrese	مدرسه
Kubbe	قبة	Fücceten	فجة
Rahmeten	رحمة	Hakikat	حقيقت
Rahmet	رحمت	Hakikaten	حقيقة

(خ)- **Hı:** Boğazdan hırıltılı bir şekilde çıkarılan bu harf kalın 'h' harfine eşittir. Ancak telaffuzunda hırıltı çıkarılmaz. Latinize edilirken 'kh' sesleriyle de karşılanabilir. Bu harfle ilgili en önemli husus şudur: Şayet Farsça bir kelime bu harfle başlıyorsa ve bu harften sonra 'Vav' harfi, 'Vav' harfinden sonra da 'Elif' harfi geliyorsa bu durumda 'Vav' harfi okunmaz. Doğrudan 'Elif' harfine geçilerek 'hâ' şeklinde telaffuz olunur.

Hı İle İlgili Okuma Çalışması

Hârzem	خوارزم
Hân/ Khan	خان
Hâce	خواجه
Hâkân/ Khakan	خاقان

(د)- Del: Osmanlı Türkçesi metinlerinde, ince sesli olmak kaydıyla bazı kelimelerin başında bulunan del harfi 'te' sesine dönüşebilir. Ancak bu duruma yaygın şekilde rastlanmaz.

Del Harfi İle İlgili Okuma Çalışması

Türlü/ Dürlü	درلو
Tükkan/ Dükkan	دکان

(ض)- Dad: Bu harf hem 'd' hem de 'z' sesini verebildiği için bazı okuma zorluklarına sahiptir. Bu zorluğu aşabilmenin yolu çokça pratik yapmaktır. Aşağıda konuyla ilgili birkaç örnek verilmiştir.

Dad Harfi İle İlgili Okuma Çalışması

Ziya	ضیا
Mazi	ماضی
Zaruret	ضرورت
Kadı	قاضی

(ط)- Tı Harfi: Bu harf Türkçe kelimeler özelinde kalın bir sese sahipse 'd' şeklinde de okunabilmektedir.

Tı Harfi İle İlgili Okuma Çalışması

Dağ	طاغ
Ada	آطا

(ک/ك)- Kef-i Farisi: Arapça'da bulunan 'Kef' harfi, ince sesli 'k' harfine eşittir. Ancak Fars fonetiğinden alınan bu harf 'g' sesi vermektedir. Bazen bu harf üzerine çizgi çekilerek yazılır. Harfin hangi sese sahip olduğunu anlayabilmek pratiklerin çoğaltılmasıyla mümkündür. Bu harf kelimenin neresinde olursa olsun aynı şekilde yazılır.

Kef-i Farisi İle İlgili Okuma Çalışması

Geri	کری
Giryan	کریان
Degil	دکل
Beg	بک
Beg	بگ

(ک/ك)- Kef-i Türki:Nazal nun da denilen bu harf Türk fonetiğinden alınmıştır. Genizden gelen 'n' sesini vermektedir. Belirtili isim tamlamalarının sonunda yer alan 'n' sesi her zaman bu harfle verilir. Kelime başlarında bulunmaz.

Kef-i Türki İle İlgili Okuma Çalışması

Gönül	كوكل
Dinle	دكله
Senin	سنگ
Bana	بكا

(ل)- Lam: Arap alfabesinde ‘Lam’ harfine ‘Elif’ harfi birleşerek ‘Lamelif’i oluşturur. İki harften oluşan bu harf aynı zamanda Türkçe ‘La’ hecesidir. Türkçe ‘La’ hecesi Arapça’da olduğu gibi uzatılarak okunmaz. Aşağıdaki tabloda Türkçe kelimelerde kullanılan ‘Lamelif’e örnekler verilmiştir.

Lamelif İle İlgili Okuma Çalışması

Lakırdı	لاقیردی
Kulak	قلاق
Bulamak	بولامق

III. DERS

Osmanlı Türkçesi metinlerinde birden fazla sese sahip harf bulunmaktadır. Bu sesleri birbirinden ayırt edebilmek için bazı eserlerde transkript harfleri kullanılır. Burada şunu söylememiz gerekmektedir ki, Türkçe kelimelerde arızalı harfler kullanılmaz. Bir başka ifadeyle Türkçe bir kelime 'S' harfi kullanılacaksa peltek yerine 'Sin' harfi kullanılır.

1. Transkript Sistemi

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi birden fazla sese sahip olan harflerin altına ya da üstüne çeşitli işaretler konularak o harfin hangisi olduğuna dair bir fikir verilir. Transkript işaretleri genellikle her eserde aynıdır ancak kullanımı pek yaygın değildir. Aşağıdaki tabloda bu harfler belirtilmiştir.

Transkript Sistemi

Đ/Ž	ض	‘	ء
ž	ظ	š	ث
ŧ	ط	ħ	ح
‘	ع	ħ	خ
ƙ	ق	z	ذ

Ñ	ك/ك	Ş	ص
		^ / -	~

Transkript Sistemi İle İlgili Okuma Çalışması

Ma'lûm	معلوم	Âl	آل
Bey'	بيع	'Umer	عمر
Şey'	شيء	Kalb	قلب
Zât	ذات	Şayd	صيد
Hayvân	حيوان	Žiyâ	ضيا
Ĥayr	خير	MuTâbaKat	مطابقت

2. Meddler ve Okutucular (Vokaller)

Osmanlı Türkçesi metinlerinde yer alan Arapça ve Farsça kelimelerin okunuşu, tamamen bu dillere olan hâkimiyetle mümkündür. Elbette bazı okuyuş kuralları da bulunmaktadır ancak kelimelerin sahip oldukları sesleri hemen kavramak mümkün değildir. Ancak bu, alıştırmaların çokça yapılması, farklı metinlerin okunmasıyla sağlanabilir.

Metinlerde geçen Türkçe kelimelerin okunması ise diğerlerine göre daha kolaydır. Günümüzde kullanılan bazı kelimeler de bu konuda kolaylık sağlamaktadır. Gerek Türkçe kelimelerin doğru biçimde okunması ve gerek yazılması da ancak okutucu harflerin (sesli/ vokal) yerinde kullanılmasıyla mümkün olmaktadır.

Şu halde diyebiliriz ki, okutucu harfler sadece Türkçe kelimelerde kullanılmakta, Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan bu harflere okutucu denmemektedir. Şimdi örneklerle bu durumu pratiğe dökelim.

Türkçe Kelimelerde Bulunan Okutucu Harfler (Vokaller)

A	آ
E-İ	إ-أ
U-Ü (O-Ö)	و
I-İ	ى

Okutucularla İlgili Okuma Çalışması

Sop	صوب	Ak	آق
Bu	بو	Ek	أك
Bura	بورا	Al	آل
Burası	بوراسى	El	أل
Kül/ Gül	كول	İm	إم
Kul	قول	Ot	اوط
Kıl	قيل	Evet	اوت
Kal	قال	Eş	أش

Yukarıda da görüldüğü üzere okutucu harfler sadece Türkçe kelimeleri doğru biçimde okutmak için gerekli olduğu kadar kullanılır.

Önemli Not: 'e' sesi hariç olmak üzere genellikle Türkçe kelimelerin ilk harfinde okutucu bir harf bulunur. Kaldı ki 'e' sesi zaten Türkçe kelimelerde genel olarak gösterilmez. Buna rağmen diyebiliriz ki, okutucuların kullanımında belli bir kural yoktur. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere amaç kelimeyi doğru okutmaktır.

Bu harflerden 'ا-و-ى' Arapça veya Farsça kelimelerde bulduklarında okutucu olarak isimlendirilmezler. Bu harfler, kendi aslı karakterlerinde değilse bunlara medd (uzatma) harfleri denir ve bir önceki harfi, sahip olduğu sesin uzatılmasıyla okutur.

Medd (Uzatma) Harfleri İle İlgili Okuma Çalışması

Meftûh	مفتوح	Sultân	سلطان
Merkûm	مرقوم	Hâdise	حادثة
Merhûm	مرحوم	Cülûs	جلوس
Karâr	قرار	Rakib	رقیب
İhtimâl	احتمال	Râmî	رامي
Nâzır	ناظر	Takrîb	تقريب
Kâtib	کاتب	Firâk	فراق
Kitâb	کتاب	Âmir	آمر

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde görülecektir ki, köken itibariyle Türkçe olmayan kelimelerdeki 'ا-و-ى' harfleri, medd harfleri olduğu için uzatılarak okunmaktadır. Türkçe'de medd olmadığı için bir kelime uzatılarak okunuyorsa Türkçe değildir.

Kolaylık olması açısından bazı metinlerde 'l' harfinin uzatılması farklı iki şekilde transkript edilmektedir. Şayet bu harf kalın bir harfi uzatıyorsa harfin üzerine '-' işareti, ince bir harfi uzatıyorsa '^' işareti konmaktadır. Biz çalışmamızda transkript işaretlerinden sadece gerekli olanları kullanacağız.

Okutucu ve Medd Harfleriyle İlgili Okuma Çalışması

Olmak	اولمق	Bâğbân	باغبان
Ölmek	اولمك	İbâdet	عبادت
İdebilmek/ Edebilmek	ايدہ بلمك	Şahsî	شخصي
Bulan	بولان	Cibâl	جبال
Yolmak	يولمق	Mesîre	مسيره
Köşe	كوشه	Sûr	ثور
Dik	ديك	Mektûb	مکتوب

3. Bitişmeyen Harfler

Osmanlı Türkçesi metinlerinde kullanılan harflerin tamamı, kendisinden sonra gelen harflere bitişmezler. Harflerin bitişme biçimlerini daha önce gösterdiğimizden dolayı burada sadece bitişmeyen harfleri ve harflerle ilgili okuma çalışmasına yer vereceğiz.

Kendisinden Sonra Gelen Harfe Bitişmeyen Harfler

و	ژ	ز	ر	ذ	د	ا
---	---	---	---	---	---	---

Bu harfler dışında bir de okutucu olarak kullanılan ve bitiştiği harfe 'e' sesini veren 'ه' harfi vardır. Şayet bu harf okutucu olarak kullanılmışsa kendisinden sonra gelen harfe bitişmez. Ayrıca bu harf, kelimelerin ortasında da vokal olarak yer almaz.

Bitişmeyen Harflerle İlgili Okuma Çalışması

Medreseye	مدرسه یه	Ucuzluk	اوجوزلق
Cebhâne	جیبخانه	Merhem	مرهم
Kadın	قادین	Jurnal	ژورنال
Nûr	نور	Ders	درس
İle	ایله	Kelimelerden	کلمه لردن

4. Şemsî ve Kamerî Harfler

Arap alfabesinde bulunan harflerin 14 tanesi şemsî, 14 tanesi de kamerîdir. Harflerin bu şekilde ayrıma tâbi tutulması, ileride de görüleceği üzere, Arapça isimlerin başına belirlilik takısı olarak eklenen 'ال' harflerinden 'ل' harfinin okunup okunmayacağını belirleyebilmek içindir. Aşağıdaki tabloda bu harfler ayrı ayrı verilmiştir.

Şemsî Harfler

س	ز	ر	ذ	د	ث	ت
ن	ل	ظ	ط	ض	ص	ش

Kamerî Harfler

غ	ع	خ	ح	ج	ب	ا
ی	ه	و	م	ك	ق	ف

Şemsî ve Kamerî Harflerle İlgili Okuma Çalışması

El-Beled	البلد	Eş-Şems	الشمس
El-Kitâb	الكتاب	Et-Tekrâr	التكرار
El-Melik	الملك	Ed-Dâr	الدار
El-Vedûd	الودود	En-Nâr	النار

IV. DERS

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Osmanlı Türkçesi metinlerini doğru bir şekilde okumak ancak çok metin okumakla ve kelimelere aşinalık kazanmakla mümkün olmaktadır. Bunun yanında Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin okunmasıyla ilgili bazı kurallar da bulunmaktadır. Bu dersimizde temel olarak ve metinlerde sık geçen Türkçe ekleri, sonraki derslerimizde de Arapça ve Farsça kelimelerin okunuşlarıyla ilgili temel prensipleri vermeye çalışacağız.

1. Bazı Eklerin ve Bağlaçların Okunuş Esasları

Öncelikle şunu belirtelim, Türkçe ekler sadece Türkçe kelimelere eklenmezler. Arapça ve Farsça'dan alınan kelimelere de zaman zaman Türkçe ekler eklenebilmektedir. Gözden kaçırılmaması gereken husus bu eklerin herhangi bir şekilde okutucu harf içermemesidir. Şimdi Osmanlı Türkçesi metinlerinde en sık kullanılan ekleri, örnekleriyle birlikte görelim.

Mastar Eki: Ses uyumuna göre kelimelerin sonuna 'مك' ve 'مق' (-mek/-mak) eklenerek kelimenin mastarı elde edilir.

Mastarlarla İlgili Okuma Çalışması

Görmek	كورمك	Olmak	اولمق
Korkmak	قورقمق	Ölmek	اولمك

Sezmek	سزmk	Bulmak	بولمق
SüzmeK	سوزمك	Bölmek	بولمك

Çoğul Eki: Osmanlı Türkçesi metinlerinde Arapça ve Farsça kurallara göre yapılan çoğullar da kullanılmaktadır. Aynı şekilde Türkçe 'لر' eki getirilerek de Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin çoğulları yapılabilir.

Eklerle İlgili Okuma Çalışması

Çocuklar	چوجوقلر	Kitâblar	کتابلر
Tüpler	توپلر	Dersler	درسلر
Âlimler	عالملر	Ekler	اکلر

Bildirme Eki: Günümüz Türkçesi'nde, sert sessiz uyumuna bağlı olarak birden fazla bildirme eki vardır. Ancak Osmanlı Türkçesi metnindeki bildirme eki sadece 'در' harflerinden oluşmaktadır. Latin harflerine çevrilen ses uyumlarına dikkat edilir.

Bildirme Ekiyle İlgili Okuma Çalışması

Derstir	درسدر	Budur	بودر
Küçüktür	کوچوکدر	Kitâbdır	کتابدر

Sâhibiyet Eki: Arapça ve Farsça kurallara göre yapılan ve sahibiyet (âdiyet) bildiren kelimeler olduğu gibi Türkçe 'لی' ekiyle de kelimelere âdiyetlik kazandırılır. Okunuşlarda ses uyumuna göre değişkenlik gösterebilir.

Sâhibiyet Eki İle İlgili Okuma Çalışması

Devletli	دولتلو	Akıllı	عقللی
Adalı	اطالی	Zevkli	زوکلی
Hükümlü	حکملی	Adanalı	اطانه لی

Soru Eki: Osmanlı Türkçesi'ndeki Türkçe soru ekleri ile günümüz Türkçesi'nde soru ekleri prensiplere sahiptir. Kelimeden ayrı yazılırlar ancak okuyuşlarda farklılıklar olsa da kalıplaşmış biçimde 'می' şeklinde kullanılır.

Soru Ekiyle İlgili Okuma Çalışması

Yeşil mi?	یشیل می؟	Bu mu?	بومی؟
Asker mi?	عسکر می؟	Gördü mü?	کوردی می؟

Önemli Not: Osmanlı Türkçesi metinlerinde bazı ekler günümüz Türkçesi'ne çevrilirken değişikliğe uğrarlar. 'کوردی' ibaresi aslında 'gördü.' şeklinde telaffuz edilmeli iken ses değişikliğine uğrayarak 'gördü.' hâlini almıştır. Bu durum başka eklerde de söz konusudur. Zamanla âşinalık kazanılacaktır.

Küçültme Ekleri: Osmanlı Türkçesi metinlerinde Arapça ve Farsça küçültme kalıpları kullanılabildiği gibi Türkçe ekler de kullanılmaktadır. Türkçe küçültme ekleri ses uyumuna göre 'جعز', 'جکز', 'جق', 'جک', '(-cık/ -cik/ -ceğiz/ -cağız)'dan oluşmaktadır.

Küçültme Ekleri İle İlgili Okuma Çalışması

Kızcağız	قیز جعز	Kitabcık	کتابجق
Bebeceğiz	به به جکز	Kuzucuk	قوزوجق
Babacağız	باباجعز	Devecik	دوه جک

'-cı/ -ci' Eki: Özellikle sayı sıfatlarında ve meslek gruplarında kullanılan bu eklerin okunuşları ses uyumuna göre farklı olsa da yazılışları kalıplaşmıştır: 'جی'

'-cı/ -ci' Eki İle İlgili Okuma Çalışması

Kitâbcı	کتابجی	İkinci	ایکینجی
Rendeci	رنده جی	Onuncu	اوننجی

'ki' Bağlacı ve '-ki' Eki: Günümüz Türkçesi'nde de sık sık karıştırılan bağlaç olan 'ki' ile ek olan '-ki'nin Osmanlı Türkçesi'ndeki yazımı birbirinden farklıdır. Şayet bağlaç ise 'که' şeklinde, ek ise 'کی' şeklinde yazılması gerekmektedir. Ancak bazı metinlerde bu prensibe uyulmadığı da görülür.

'ki' Bağlacı ve '-ki' Eki İle İlgili Okuma Çalışması

Mâdem ki	مادمکه	Öyle ki	اویله که
Çünkü	چونکه	Belki	بلکه
Sokaktaki top	صوقاقده کی طوپ	Kitâbdaki misâl	کتابده کی مثال

've' Bağlacı: Osmanlı Türkçesi metinlerinde 'و' bağlacının üç farklı okunuş şekli vardır. Ancak yaygın olanı Arapçadaki 've' şeklinde olanıdır. Şayet Türkçe telaffuz olunacaksa 'u', Farsça telaffuz olunacaksa 'vü' şeklinde Latinize edilir. Yine belirtelim ki yaygın olan kullanım 've' şeklinde olanıdır.

've' Bağlacı İle İlgili Okuma Çalışması

Leylâ ve Mecnûn	لیلی و مجنون
Leylâ u Mecnûn	لیلی و مجنون
Leylâ vü Mecnûn	لیلی و مجنون

2. Okuma Çalışması

Sabâhtır.	صباحدر.
Sabâh mı?	صبح می؟
Sabâhçı kahvesi.	صبحی قهوه سی.
Sabâhçı kahvesidir.	صبحی قاهوه سیدر.
Nûrlu sabâh.	نورلی صباح.
Sabâhlar nûrludur.	صباحلر نورلیدر.
Nûr mu?	نور می؟
İkinci sabâh.	ایکینجی صباح.
Sabâh ve akşam.	صبح و آقشام.
Karanlık akşamlar.	قاره نلق آقشاملر.
Beşinci akşamdır.	بشنجی آقشامدر.
Akşam mı?	آقشام می؟

استقلال مارشی

قورقما، سونمزبوشفقلرده یوزن آل سانجاق
سونمدن یوردمک اوستنده توتن اک صوک اوجاق
او بنم ملتکم ییلدیزیدر، پارلایاجق
او بنمدر، او بنم ملتکمدر آنجاق!

چاتما، قوربان اوله یم، چهره کی ای نازلی هلال
قهرمان عرقمه بر کول، نه بو شدت بو جلال؟
سکا اولمازدوکولن قانلریمز صوکره حلال
حقیدر، حقه طاپان، ملتکم استقلال.

بن ازلدن بریدر حر یاشادم، حر یاشارم
هانکی چیلغین بکا زنجیر ووراجقمش، شاشارم!
کوکره مش سل کبی یم، بندیمی چیکنر، آشارم
ییرتارم طاغلری، انکینلره صیغمام طاشارم.

غربک آفاقنی صارمشمسه چلیک زرهلی دیوار
بنم ایمان طولی کوکسم کبی سرحدم وار
اولوسون، قورقما نصیل بویله برایمانی بوغار
مدنیت دیدیکک تک دیشی قالمش جاناوار.

آرقداش یوردیمه آلچاقلری اوغراتما صاقین ،
سپر ایت کووده کی ، طورسون بو حیا سزجه آقین
طوغا جقدر ساکا وعد ایتدیکی کونلر حقک
کیم بیلیر ، بلکه یارین ، بلکه یاریندن ده یاقین .

باصدیغک یرلری طوپراق دییه رک کچمه ، طانی
دوشون آلتنده کی بیکلرجه کفنسز یاتانی
سن شهید اوغلیسین ، اینجیتمه ، یازیقدر ، آتاکی
ویرمه ، دنیا لری آسه ک ده ، بو جنت وطنی .

کیم بو جنت وطنک اوغرینه اولمازکه فدا؟
شهدا فیشقیراجق طوپراغی صقسه ک ، شهدا
جاننی ، جانانی ، بوتون واریمی آلسینده خدا
ایتمسن تک وطنمدن بنی دنیا ده جدا .

روحمک سندن الهی شودر آنجاق املی
دکمه سین معبدیمک کوکسنه نامحرم الی
بو اذانلرکه شهادتلری دینک تملی
ابدی یوردیمک اوستنده بنم ایکله ملی .

او زمان وجد اله بیک سجده ایدر وارسه طاشم
هر جریحه مدن الهی ، بوشانوب قانلی یاشم
فیشقیریر روح مجرد کبی یردن نعشم
او زمان یوکسله رک عرشه دکر ، بلکه باشم .

طالغه لان سن ده شفقلى كىبى اى شانلى هلال
اولسون آرتىق دوكون قانلريمك هپسى حلال
ابدیاً سكا يوق، عرقمه يوق اضمحلال
حقيدر، حر ياشامش، بايراغمك حریت
حقيد حقه طاپان، ملتكم استقلال.

محمد عاكف

اوقومه پارچه سى

خواجه نك بر قوزوسى وارمش. پك چوق بسلمش. بر كون يارنلرى
كلوب خواجه يارن قىامت قوپاجقمش، كل بو قوزوى بوغازليه لم و
يه لم ديرلر.

خواجه اينانمز. برى دها كلوب بويله سويلر. خواجه كرچك صنوب
قوزوى بوغازلر. اوندن آرقه سنه آلوب بر سير يرنه كيدرلر. اوراده آتش
ياقوب قوزوى قىازتمغه باشلر. بو صيره ده آرقدشلى صرتلرینی
صويونوب چماشورلرنى خواجه يه براقيرلر. هر برى بر يانه اوينه
مغه كيدرلر. خواجه بو چماشورلرك هپسنى آتسه اوروب يقار. برده
بونلرك قارنلرى آجيقوب كلدكلرنده كوررلر كه چماشورلرك هپسى
يانوب كول اولمش. خواجه يه، بونلرى كيم ياقدى، ديرلر. خواجه،
يارن قىامت قوپاجق، چماشوزى نيله جكسكز، ديمش.

3. Alıştırılmalar

- Aşağıdaki tablolarda bulunan harflerin ve kelimelerin üzerinden tekrar geçerek, yazma alışkanlığı edininiz.

ق	ترك	زمانسز	الای	ك
ساز	چ	مذکر	ط	چای
ظرف	لا	نال	مخالفت	چهرنکز
دان	وای	ش	چارشو	کری
ص	خارجا	س	خارج	اولکی
ض	ظار	ملامت	ع	مال
عالمردن	ک	گ	غ	صارمق
معلم	معلوم	علامت	خاقلی	قیاقسز

- Aşağıdaki ibârelerin okunuşlarını karşalarına yazınız.

	بال		په		مان
	لای		چه		فان
	دال		ته		صاد
	زال		تا		خط

	مزا		چا		خوط
	مزالم		چاره		صوص
	مردان		چاره سز		صاص
	مریم		چاره لی		راص

- Aşağıdaki ibareleri Arap harfleriyle tekrar yazınız.

Dâr		Sayı		Dertsiz	
Kâr		Mevsim		Arasında	
Nâr		Dört		Kalbinde	
Hûd		Dert		İçinde	
Hür		Sert		Kadının	
Hâr		Merd		Dermânsız	
Târ		Hayr		Fermân	
Mâr		Şer		Âşiyân	

Osmanlı Türkçesi metinlerinde kalıplaşmış yazıma sahip eklerin öğrenilmesi metinlerin hem doğru hem de seri biçimde okunabilmesi için gereklidir. Ayrıntıya girmeden Osmanlı Türkçesi metinlerinde sıkça kullanılan ekleri sadece Türkçe imlâ prensipleri çerçevesinde inceleyelim.

1. İsmın Halleri

'ه / ی' Eki: İsmın '-e' hâlidir. Aynı zamanda yönelme ekidir. Kelimelerin sonunda yer alan bu eke, sonrasında gelen harf bitişmez. Ses uyumuna göre '-a' şeklinde de telaffuz edilebilir.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Medreseye git.	مدرسه به کید	Deftere bak.	دفتره باق
İstanbul'a var.	استانبوله وار	Dedeye ver.	ده ده به ویر
Emire söyle.	امیره سویله	Kitâba yaz.	کتابه یاز

'ی' Eki: İsmın '-i' hâlidir. Kelimenin sonunda sesli bir harf varsa 'ی' şeklinde yazılır.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Adayı	آطایی	Kitâbı	کتابی
Merkezi	مرکزی	Kitâbeyi	کتابه یی
Dedeyi	ده ده یی	Kalemi	قلمی

'ده' Eki: İsmın '-de' hâlidir. Ses uyumuna göre telaffuzu değişebilir. Ayrıca Türkçe'deki sert sessiz uyumuna göre de '-te' şeklinde seslendirilebilir.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Bâğda	باغده	Kalemde	قلمده
Hakîkatta	حقیقتده	Kitâbda	کتابده
Semtte	سمتده	Evde	اوده

'دن' Eki: İsmın '-den' hâlidir. Bu ek de ses ve sert sessiz uyumuna göre farklı şekilde telaffuz edilebilir.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

İşgâlden	اشغالدن	Âlimden	عالمدن
Hayâtтан	حياتدن	Hilâfetten	خلافتن
Kamerden	قمردن	Devletten	دولتدن

2. İyelik Ekleri

Osmanlı Türkçesi metinlerinde, yukarıdaki eklerde olduğu gibi iyelik ekleri de Arapça ve Farsça kullanılabilir. Bunları konusu geldiğinde inceleyeceğiz. Burada sadece Türkçe iyelik eklerinin tüm şahıslara göre kullandığımız yazım şekillerini göstereceğiz.

İyelik Ekleri

1. Tekil Şahıs -m	م
2. Tekil Şahıs -n	ك
3. Tekil Şahıs -i	ى
1. Çoğul Şahıs -miz	مز
2. Çoğul Şahıs -niz	كز
3. Çoğul Şahıs -leri	لرى

İyelik Ekleri Okuma Çalışması

Memleketim	مملكتيم
Memleketin	مملكتك
Memleketi	مملكتى
Memleketimiz	مملكتمز
Memleketiniz	مملكتكز
Memleketleri	مملكتلرى

3. Fiil Çekim Ekleri

Osmanlı Türkçesi metinlerinde Arapça veya Farsça fiiller doğrudan kullanılmazlar. Bu yüzden fillerin çekimleri Türkçe kurallara göredir. Arapçadan alınan fiiller bileşik fiil hâlinde çekilebilir. Örneğin Osmanlı Türkçesi'nde Arapça 'seyr' fiili doğrudan kullanılmazken 'seyretmek' şeklinde bileşik fiil hâline getirilir ve çekimi de buna göre yapılır. Osmanlı Türkçesi'nde fiil çekim ekleri de kalıplaşmıştır. Zorluk olmaması açısından tüm zaman çekimlerini aynı fiil üzerinde göstereceğiz.

'-di'li Geçmiş Zaman: Osmanlı Türkçesi'nde 'د' harfi kalıplaşmış biçimde, ancak sert sessiz kuralına da uyarak, bu zaman çekiminde kullanılır. Ancak şahıslara göre bu harften sonra gelen sesler değişkenlik gösterir.

-di'li Geçmiş Zaman Çekimi

Yazdım	یازدم
Yazdın	یازدك
Yazdı	یازدی
Yazdık	یازدك
Yazdınız	یازدکز
Yazdılar	یازدیلر

-di'li Geçmiş Zaman Olumsuz Çekimi

Yazmadım	یازمادم
Yazmadın	یازمادك

Yazmadı	يازمادی
Yazmadık	يازمادك
Yazmadınız	يازمادكنز
Yazmadılar	يازمادیلر

Önemli Not: Olumsuz fiil çekimlerinde fiil ince sesli ise sadece ‘م’ harfi eklenir. كعدم- كعدم (Geldim-Gelmedim) gibi.

‘-miş’li Geçmiş Zaman:Bu zaman kipinin eki de ses uyumuna göre farklı okunabilir ancak yazımı kalıplaşmıştır: ‘مش’ Olumsuz çekimi de yukarıdaki kurallar çerçevesinde yapılır.

‘-miş’li Geçmiş Zaman Çekimi

Yazmışım	يازمیشم
Yazmışsın	يازمیشك
Yazmış	يازمش
Yazmışız	يازمیشنز
Yazmışsınız	يازمیشكنز
Yazmışlar	يازمیشلر

‘-miş’li Geçmiş Zaman Olumsuz Çekimi

Yazmamışım	يازمامیشم
Yazmamışsın	يازمامیشك

Yazmamış	يازمامش
Yazmamışız	يازمامشز
Yazmamışsınız	يازمامشسکز
Yazmamışlar	يازمامشلر

Gelecek Zaman Eki: Osmanlı Türkçesi metinlerinde gelecek zaman eki kalıplaşmış biçimde 'جق/جك' şeklinde yazılır. Ancak fiilin gövdesi ince sesli ise bu ekin önüne 'ه', kalın sesli ise 'ل' harfi de eklenir. Olumsuz çekimlerinde de aynı durum söz konusudur.

Gelecek Zaman Çekimi

Yazacağım	يازاجقم
Yazacaksın	يازاجقسك
Yazacak	يازاجق
Yazacağız	يازاجقز
Yazacaksınız	يازاجقسکز
Yazacaklar	يازاجقلر

Gelecek Zaman Olumsuz Çekimi

Yazmayacağım	يازماياجقم
Yazmayacaksın	يازماياجقسك

Yazmayacak	يازماياجق
Yazmayacağız	يازماياجقز
Yazmayacaksınız	يازماياجقسكز
Yazmayacaklar	يازماياجقلر

Şimdiki Zaman Eki: Osmanlı Türkçesi'nde şimdiki zaman eki 'يور'dur. Ses uyumuna göre telaffuzu değişebilmektedir.

Şimdiki Zaman Çekimi

Yazıyorum	يازيورم
Yazıyorsun	يازيورسك
Yazıyor	يازيور
Yazıyoruz	يازيورز
Yazıyorsunuz	يازيورسكز
Yazıyorlar	يازيورلر

Şimdiki Zaman Olumsuz Çekimi

Yazmıyor	يازميور
Yazmıyorsun	يازميورسك
Yazmıyor	يازميور

Yazmıyoruz	يازميورز
Yazmıyorsunuz	يازميورسكز
Yazmıyorlar	يازميورلر

Geniş Zaman Eki: Osmanlı Türkçesi'nde geniş zaman eki 'ر' harfi olmakla birlikte, bu harften önce fiilin gövdesine bağlı olarak çeşitli şekillerde fiile eklenebilmektedir. Bu ekler temelde şunlardır: 'ار- ایر- ور'

Geniş Zaman Çekimi

Yazarım	يازارم
Yazarsın	يازارسك
Yazar	يازار
Yazarız	يازارز
Yazarsınız	يازارسكز
Yazarlar	يازارلر

Geniş Zaman Olumsuz Çekimi

Yazmam	يازمام
Yazmazsın	يازمازسك
Yazmaz	يازماز

Yazmayız	يازمايز
Yazmazsınız	يازمازسكز
Yazmazlar	يازمازلر

4. Sık Kullanılan İsim- Fiil Yapım Ekleri

(لك / لق) Eki: '-lık/ -lik' şeklinde telaffuz edilen bu ek isimde isim yapım eklerinden birisidir. Ses uyumuna ve isimlerin kalınlık- inceliğine göre okunur.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Güzellik	كوزلكك
Sazlık	سازلق
Kolluk	قوللق

(لو / لى) Eki: '-li/ -lu' eki, Türkçe'de daha çok sıfat yapım eki olarak kullanılır.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Zevkli	زوكلى
Sulu	صولو
Sesli	سسلى

(سن) Eki: '-siz/ -sız' olarak telaffuz edilen bu ek de sıfat yapım eklerindedir. Harflerin kalınlık- inceliğine göre farklı okunabilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Dilsiz	دلسز
Kulaksız	قولاقسز
Merhametsiz	مرحمئسز

(له) Eki: '-le' eki isimden fiil yapım ekidir. Kelimenin kalınlık- inceliğine göre farklı telaffuz edilerek 'لا' şeklinde de yazılabilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Ekleme	اكله مك
Süsleme	سوسله مك
İhtiyârlamak	اختيارلامق

(ما/مه) Eki: '-me/ -ma' eki fiilden isim yapım ekidir.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Gülme	كولمه
Görme	كورمه
Tanışma/ Danışma	طانشما

(وب) Eki: Her ne kadar '-ub' diye okunsa da günümüz Türkçesi'ne uyarlanarak telaffuz edilir. Zarf- fiil eklerindedir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Varub/ Varıp	واروب
Gelub/ Gelip	كلوب
Alub/ Alıp	آلوب

(ه رك / ارق) Eki: Fiilin gövdesindeki harflerin kalınlık- inceliğine göre '-arak/ -erek' şeklinde telaffuz edilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Soyarak	صويارق
Gülerek	كوله رك
Koşarak	قوشارق

(ه) Eki: İsimlerde de '-e' şeklinde telaffuz edilen bu vokal, fiillerin de sonuna gelerek fiilin anlamını pekiştirir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Göre göre	كوره كوره
Koşa koşa	قوشه قوشه
Ala ala	آله آله

(ان/ن) Eki: Kalın sesli fiillerin sonuna 'ان', ince sesli fiillerin sonuna sadece 'ن' eklenerek fiiller sıfat hâline getirilir. '-an/ -n' şeklinde telaffuz olunur.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Soran	صوران
Bilen	بیلن
Ağlayan	آغلايان

(دقجه / دكجه) Eki: '-dıkça/ dikçe' fiillerin kalınlık- inceliğine göre telaffuz olunur.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Gördükçe	كوردكجه
Geldikçe	كلدكجه
Baktıkça	باقدقجه

(ايکن) Eki: '-iken' eki kimi metinlerde 'کن' şeklinde '-ken' olarak telaffuz edilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Gelir iken	كلر ايکن
Gelirken	كلرکن
Gülerken	کولرکن

(ل) Eki: Bir önceki harfin sesiyle birlikte '-il' şeklinde telaffuz olunur. Kalınlık- inceliğe göre telaffuzu değişebilir. Filleri edilgen hâle getirir.

Ekle İlgili Okuma Çalışması

Görölmek	كورلمك
Yazılmak	يازلمق
Sevilmek	سویلماك

(ش) Eki: Birden fazla imlâsı vardır. İşteşlik bildirir. Ne şekilde yazılırsa yazılısın Türkçe'ye uygun şekilde telaffuz edilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Görüşmek	كورشمك
Alışmak	آلیشمق
Bekleşmek	بكله شمك

'دق/ دک' Eki: '-dık' ve '-dik' şeklinde telaffuz edilen bu ek iyelik eki aldığıında, ekin sonundaki 'ق' harfi yumuşayarak 'غ' harfine dönüştürölür. Okunuşlarda Türkçe uyuma dikkat edilir.

Ek İle İlgili Okuma Çalışması

Geldigi/ Geldiđi	كلدیكى
Kaldığı	قالدیغی
Gördigi/ Gördüğü	کوردیكى

Buraya kadar görülen derslerde, Osmanlı Türkçesi metinlerinde yer alan kelimelerin genel anlamda okuyuş prensipleri verilmiştir. Bu dersimizde görülen konuların alıştırmaları üzerinde durulacak, sonraki derslerimizde ise Osmanlı Türkçesi metinlerinde yer alan ve sık kullanılan Arapça- Farsça unsurlara temas edilecektir.

1. Harf Çalışması

- Aşağıdaki Arap-Fars harflerinin üzerlerinden kalemle tekrar geçerek, ses değerlerini karşularına yazınız.

	ث		م
	ق		چ
	گ		ی
	بـ		ض
	پـ		ت
	ش		و
	ر		ذ
	ژ		ع

- Aşağıdaki tabloda verilen harfleri bitişik halde karşılıklarına yazınız.

	ل-ا-ط		و-ن-م
	س-خ-ب		ت-ا-ل
	م-ؤ-ذ-ن		م-ق-ا-م
	ع-ا-ئ-ش		ظ-و-ا
	ه-ن-ر		ص-ل-ا
	ف-ج-ی		ن-ي-ا-ت
	م-أ-و-ی		ط-ك-م
	ث-ا-ل-ج		ض-ع-م

2. Hece Çalışması

- Aşağıdaki tabloda Arap harfleri ile yazılan heceleri, karşılıklarına Latin harfleriyle tekrar yazınız.

	با		قا
	بر		فا
	نه		خو
	عل		جا
	صل		می

	شو		وا
	طا		شر
	فر		سو
	بار		قال
	يار		مال
	زار		وار
	نار		راح
	ناز		طار
	فار		صال

3. Kelime Çalışması

- Aşağıda Arap harfleriyle verilen kelimeleri Latin harfleriyle karşılına yazınız.

	درسلک		صاحب
	فراری		قرارلی
	طریقتہ		طوزلق
	حسابسز		کرکسز

	كتدى		فرقینده
	اوقودر		مالیه دن
	یازیور		لاله لك
	باقاجقدی		باغجی

4. Cümle Çalışması

- Aşağıdaki cümleleri altlarına Latin harfleriyle tekrar yazınız.

بش سنه اول کلمشتم بورایه.

.....

بر کون آدمک بری اورا دن کچیورمش.

.....

بر کون بازارده نصرالدین خواجه نک چوالینی چالمشدر.

.....

خواجه چوالینی آرا مایوب طوغریجه قبرستانه گده رق بکله میه باشله مش.

.....

چوجق بر اوده هم سلطان هم پاشادر.

.....

هر جمله بکا قریب کله یور.

.....

فردوس جنتلری وعد ایدیلیور.

.....

ازمانك تغیری ایله احكام تبدل ایدر.

.....

انقره ده بیچاقجی اصنافندن ایکیسی موت اولدی.

.....

خانه سی دخی شهره قریب دکل ایدی.

.....

- Aşağıda dağınık halde verilen kelimelerden bir cümle oluşturunuz.

یازیلدی - بو - دفتره - حرفلر

.....

قیلار - طلبه - قرار - اوه - کیتمه - بو - ایشته

.....

ابراهیم - دور - سلطان - بو - دوردر

.....

وار - یازیلان - باشا - نه - ایسه - کلر - او

.....

پاره - ایکن - کوزلدر - شی - هر - کلیر

.....

5. Okuma Parçası

یازی کلمه سی ایکی معنا افاده ایدر.

بری علی الاطلاق یازیدر.

بو تلقیه یازی یازارم ، یازی یازاماز، یوق یازیور دیرز.

دیگری حسن خط، مقابلی الان کوزل یازیدر.

بو تلقیه ده یاز یازارم، النده یازیسی واردر، چوق اییی یازار، دیرز.

برنجی معنایه کوره یازی صرف آلتدر، اوقونمق و اوقونمق ایچون

واسطه در.

یازینک بونوعی احتیاج یازیسیدر.

ایکنجی معنایا کوره یازی بر ذوقدر و یازینک بو نوعی صنعت

یازیسیدر.

کرچه عینی یازیده احتیاج عنصریله صنعت عنصرینک بر لشمه

سی ممکندر و اکثریاده واقعه در.

بر یازی احتیاجه خدمت ایتمکله برابر کوزل اولابیلیر.

بالمقابله کوزل بر یازی احتیاجه ده خادم اولابیلیر.

مع هذا بو برلشمه یازیده صنعت و احتیاج عنصرینک برشی ،

عینی شی اولماسنی اقتضا ایتمز.

چونکه بو اکی عنصر برلشمکله برابر آیری ده قالابیلیر.

بر یازی احتیاجه خدمت ایتمکله برابر کوزل اولمایایلیر.
حتی چیرکین اولایلیر.دیگر جهتدن کوزل الان نیجه یازیلر.
یازی نوعندن نیجه صنعت اثرلری واردر که احتیاجه جواب
ویرمزلر، از جمله اوقونمازلر.
مثلا کوفی کبی اساسا اوقونمایه مخصوص یازیلردن دکلدر.
یاخود ثلث جلیسی کبی اوقونماسی کوچ بر ایستیغده یازلمشدر.
شوحالده یازی اوقومق ایچون بر آلت اولمغله قالمایوب صرف
ذوق ایچون بر واسطه ماهیتنی ده آلابیلور.
و او زمان اوکا اکثریا یازی دیمه یوب کوزل یازی یاخود ساده جه
خط دیورز.
برچوق دینی و مدنی آبدنه لر اوزرنده کی یازیلر بوکا مثالدر.

İKİNCİ KISIM

VİLLİ DERS

ARAPÇA UNSURLAR

Osmanlı Türkçesi metinlerinde Arapça ve Farsça unsurların kullanıldığından daha önce de bahsetmiştik. Bu dersimizde, Osmanlı Türkçesi metinlerinde sıkça başvurulan Arapça unsurlara, kısaca temas edeceğiz.

1. Hareke Sistemi

Osmanlı Türkçesi metinlerinde, Türkçe kelimelerin doğru telaffuzu için vokaller kullanılmaktadır. Arapça'da ise vokaller yerine hareke ismi verilen işaretler kullanılır. Esâsen Arapça'daki hareketlerle, Türkçe kelimelerin yazımında kullanılan vokaller birbirleriyle benzer anlama ve işleve sahiptir. Fakat Osmanlı Türkçesi metinlerinde hareke oldukça nâdir biçimde kullanılır. Zaman zaman karşılaşılan bu işaretlerin yine de bilinmesinde fayda bulunmaktadır.

Üstün (Fetha): Harflerin üzerine '◌̇' şeklinde konulan işaretlerdir. Harfin kalınlık- inceliğine göre 'a/e' sesi verir. Bu şekilde hareketlenen harfe meftû denir.

Esre (Kesre): Harflerin altına '◌̣' şeklinde konulan işaretlerdir. Harfe 'i' sesi verir. Bu şekilde hareketlenen harfe meksûr denir.

Ötre (Ref): Harflerin üzerine '◌̈' şeklinde konulan işaretlerdir. Harfin kalınlık- inceliğine göre 'u/ü' sesi verir. Bu şekilde hareketlenen harfe merfû denir.

Üstün, Esre ve Ötreyle İlgili Okuma Çalışması

Ze	زَ
Zi	زِ
Zü	زُ

Sükûn (Cezm): Harflerin üzerine '◌ْ' şeklinde konulan işarettir. Üzerine konulan harfi sessiz (sükûn) hâle getirir. Bu şekilde harekelenen harfe meczûm denir.

Şedde: Harflerin üzerine '◌ّ' şeklinde konulan işarettir. Üzerine konulan harfi iki kere okutur. Dolayısıyla harf iki kere yazılmaz. Bu şekilde harekelenen harfe müşedded denir. Türkçe kelimelerde şedde bulunmadığı için harf iki kere yazılır.

Sükûn ve Şedde İle İlgili Okuma Çalışması

Merhamet	مَرَحْمَت
Esbâb	اَسْبَاب
Allâme	عَلَامَة
Teşekkür	تَشْكُر

Tenvîn:Tenvîn, 'ل' takısı almayan belirsiz (nekre) Arapça isimlerin sonlarında bulunur. Üstün, esre ve ötreinin iki kere yazılmasıyla elde edilir ve harekeye 'n' sesi kazandırır. Harf üstünse '◌ْ' şeklinde 'an/en', esre ise '◌ِ' şeklinde 'in', ötre ise '◌ُ' şeklinde 'un/ün' olarak gösterilir ve telaffuz edilir. Tenvinin esre ve ötreli Osmanlı Türkçesi metinlerinde pek kullanılmaz ancak üstün olan tenvîn oldukça sık kullanılır ve kelimelerin sonuna konulan 'l' harfi ile gösterilir. Bu durumda 'l' harfinin üzerine tekrar tenvîn işareti konulmaya-

bilir. Sonu böyle biten kelimeler 'an/en' şeklinde telaffuz edilir ve kelimeye zarf anlamı kazandırır.

Tenvîn İle İlgili Okuma Çalışması (Zarflar)

Şahsen	شخصاً
İlmen	علماً
Devren	دوراً
Fikren	فكراً
Cismen	جسماً

2. Marifelik- Nekrelik

Arapça'da isimlerin başına 'ال' takısı eklenerek isimler marife yapılır ve bu isimle belirli bir isim kast edilir. Bu durumda o isim tenvîn almaz. Şayet isimlerin başına 'ال' takısı getirilmezse bu durumda kelime nekre, bir başka ifadeyle bilinmeyen bir şey olur. Burada ayrıntıya girmeden şunu da ifade edebiliriz ki, 'ال' takısı almayan isimlerin tamamı nekre değildir. Örneğin isim tamlamalarındaki tamlayanlar (muzâflar), özel isimler, zamirler de 'ال' takısı almadıkları halde marife sayılırlar. Takıda yer alan 'ل' harfinin hangi durumlarda okunup- okunmayacağı için Şemsî- Kamerî harfler konusuna müracaat ediniz.

Marifelik- Nekrelik İle İlgili Okuma Çalışması

Bugün	El-yevm	اليوم
(Herhangi bir) Gün	Yevm	يوم

Kitâb	El-kitâb	الكتاب
(Herhangi bir) Kitâb	Kitâb	كتاب
Ders	Ed-ders	الدرس
(Herhangi bir) Ders	Ders	درس

3. Ön Ekler

Osmanlı Türkçesi metinlerinde kullanılan Arapça ön ekler, Türkçe'deki hal ve çekim eklerine karşılık gelir. İsimlerin önüne gelerek, önüne geldiği ismin son harfini esre olarak okutan bu ekler Arapça'da harf-i cerr ve bazılarında da zarf denir. Zarfların sonunda herhangi bir ses olmamasına rağmen, Arapça prensipler gereği üstün olarak okunur. Ancak önlerine harf-i cer gelirse esreye dönerler. Metinlerde yaygın olarak kullanılan bu ekler ve anlamları aşağıda belirtilmiştir.

(في): 'fi' olarak okunan bu ek '-de/ -da' anlamındadır.

(على): 'alâ' olarak okunan bu ek '-e/ -a/ üzerine' anlamındadır.

(إلى): 'ilâ' olarak okunan bu ek '-e/ -a' anlamındadır.

(من): 'min' olarak okunan bu ek '-den/ -dan' anlamındadır.

(عن): 'an' olarak okunan bu ek '-den/ -dan/ hakkında' gibi anlamlara gelmektedir.

(بِ): 'bi' olarak okunan bu ek 'ile' anlamına gelmektedir.

(مع): 'mea' olarak okunan bu ek 'ile' anlamındadır.

(لِ): 'li' olarak okunan bu ek '-e/ -a/ için' anlamındadır.

(كَ): 'ke' olarak okunan bu ek 'gibi' anlamındadır.

(بعد): 'ba'de' olarak okunan bu zarf 'sonra' anlamındadır.

(قبل): 'kable' olarak okunan bu zarf 'önce' anlamındadır.

(فوق): 'fevka' olarak okunan bu zarf 'üzerinde' anlamındadır.

(تحت): 'tahte' olarak okunan bu zarf 'altında' anlamındadır.

(بين): 'beyne' olarak okunan bu zarf 'arasında' anlamındadır.

Harf-i Cer ve Zarflarla İlgili Okuma Çalışması

Bir günde	Fi yevmin	في يوم
Özellik üzerine/ Özellikle	Ale'l-Husûs	على خصوص
Bir insana	İlâ beşerin	الى بشر
Bir iyilikten	Min hayrin	من خير
Bir karardan	An hukmin	عن حكم
Bir sebeple	Bi sebebin	بسبب
Üzüntüyle	Mea'l-esef	مع الأسف
Bir karar için	Li karârin	لقرار
Bir söz gibi	Ke kavlin	كقول
Vaktinden sonra	Ba'de vaktin	بعد وقت
Vaktinden önce	Kable vaktin	قبل وقت

Olağanüstü	Fevka'l-'âde	فوق العاده
Yerin altı	Tahte'l-arz	تحت الأرض
İnsanların arasında	Beyne'n-nâs	بين الناس

Not: Yukarıdaki örneklerin bazılarında 'ال' takısı almış, bilinen (marife), bazı kelimeler de bilinmeyen (nekre) olarak kullanılmıştır. Şayet kelime bilinmeyen (nekre) olursa kelimenin son harekesi tenvinli esreye dönüştürülerek '-in' sesi verilir. Bilinen (marife) kelimelerin bir önceki harf-i cerden ya da zarftan ayrılma esasları daha sonraki bir derste 'Tamlamalar' başlığı altında verilecektir.

4. Çoğul Kalıpları

Osmanlı Türkçesi metinlerinde Türkçe isimler 'لر' eki ile çoğul yapılıdır. Bazen Arapça ve Farsça kelimeler de Türkçe kuralla uygun olarak çoğul yapılabilir. Ancak metinlerde her zaman Türkçe kurallara göre yapılan çoğullar bulunmaz. Aşağıdaki tabloda Arapça'dan alınan ve Osmanlı Türkçesi metinlerinde yaygın olarak kullanılan çoğul kalıpları, örnekleri ve anlamları ile birlikte gösterilmiştir. Arapça'da bir kalıptan kelime türetme bahsi birazdan ele alınacaktır. Burada kalıpları ve örnekleri ezberlemek gerekmektedir.

Not: Arapça'da çoğullar kurallı (sâlim) ve kuralsız (mükesser/ kırık) olarak ikiye ayrılmaktadır. Kuralsız çoğullar kalıplara göre yapılmaktadır ve sayıları oldukça fazladır. Belirli bir kuralı olmadığı için de kırık çoğullar ancak duyarak (semâi) öğrenilebilir.

Çoğul Kalıpları İle İlgili Okuma Çalışması

Örneğin Okunuşu	Örnek	Kalıbın Okunuşu	Kalıp
Sahabe	صحابه	Feale	فعله

Enfûs	انفس	Eful	افعل
Ezmân	ازمان	Efâl	أفعال
Ulûm	علوم	Füül	فُعال
Kütüb	كتب	Füul	فُعل
Düvel	دول	Füal	فُعل
Cibâl	جبال	Fiâl	فِعال
Vüzerâ	وزرا	Füalâ	فُعلا
Mecânin	مجانين	Mefâil	مفاعيل
Mesâcid	مساجد	Mefâil	مفاعل
Ekâbir	اكابر	Efâil	افاعل
Enbiyâ	انبيا	Efilâ	افعلا

5. İsm-i Fâil ve Mef'ûl

Arapça'da bir işi yapan ism-i fâil, yapılan iş de ism-i mef'ûl kalıplarıyla ifade edilebilmektedir. Kelime türetme esasları hemen aşağıdaki konuda ele alınacağından burada sadece sülâsi olarak nitelenen, üç harfli kelimelerin ism-i fâil ve mef'ûl kalıpları gösterilecektir. Üç harfli kelimelerin ism-i fâil-leri 'فاعل', ism-i mef'ûlleri de 'مفعول' kalıbıyla elde edilir.

İsm-i Fâil ve İsm-i Mef'ûl İle İlgili Okuma Çalışması

İsm-i Mef'ûl	İsm-i Fâil	Kök Harfler
مکتوب - Mektûb	کاتب - Kâtib	کتب
معلوم - Ma'lûm	عالم - Âlim	علم
مجہول - Mechûl	جاهل - Câhil	جهل
مشکور - Meşkûr	شاکر - Şâkir	شکر
مظلوم - Mazlûm	ظالم - Zâlim	ظلم
متبوع - Metbû'	تابع - Tâbi'	تبع
مملوک - Memlûk	مالک - Mâlik	ملك

6. Kelime Türetme

Arapça, sondan eklemeli bir dil değildir. Temelde üç harften meydana gelen kelimeler belirli kalıplar dâhilinde türetilerek yeni kelimeler elde edilir. Bunlara vezin/ bâb da denir. Kelime türetmek için kullanılan harfler de şunlardır: 'ا-ت-س-م-ن-ي' Osmanlı Türkçesi metinlerinde geçen ve türetilmiş olan bu kelimelerin kolayca okunulması için bazı vezinlerin ezberlenmesinde fayda vardır. Aşağıdaki tablolarda en sık kullanılan vezinlerin sadece mastar kalıplarına temas edilmiştir. Zira Osmanlı Türkçesi'nde Arapça fiiller kullanılmamakta ancak fiillerin kök harflerinden türetilen mastarlar yaygın olarak metinlerde yer almaktadır. Onun için genellikle Arapça mastarlar '-etmek' şeklinde bileşik fiil halinde tercüme edilirler. Ta'lim etmek, te'min etmek gibi.

Tef'îl (تفعيل) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Ta'lim	تعليم	علم
Tekbîr	تكبير	كبر
Teklîm	تكليم	كلم
Te'mîn	تأمين	أمن

Tefe'ul (تفعل) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Teallüm	تعلم	علم
Tekebbür	تكبر	كبر
Tekellüm	تكلم	كلم
Teemmün	تأمن	أمن

Tefâul (تفاعل) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Teâvün	تعاون	عون
Tenâkus	تناقص	نقص
Tedâruk	تدارك	درك
Tekâmül	تكامل	كمل

İf'âl (افعال) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
İkrâm	اکرام	کرم
İnzâr	انظار	نظر
İhrâc	اخراج	خرج
İdhâl	ادخال	دخل

İftiâl (افعال) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
İrtifâ'	ارتفاع	رفع
İctimâ'	اجتماع	جمع
İhtisâr	احتسار	حسر
İntisâb	انتساب	نسب

İnfiâl (افعال) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
İnsicâm	انسجام	سجم
İnkisâr	انكسار	كسر
İnkilâb	انقلاب	قلب
İnfitâr	انفطار	فطر

İstifâl (استفعال) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
İstikbâl	استقبال	قبل
İstirhâm	استرحام	رحم
İstiğfâr	استغفار	غفر
İstinşâr	استنشار	نشر

Müfâale (مفاعله) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Mukâbele	مقابلة	قبل
Münâzara	مناظره	نظر
Münâkaşa	مناقشه	نقش
Münâfere	منافره	نفر

7. Sıfatlar

Yukarıdaki vezinlerde olduğu gibi Arapça sıfatlarda da birtakım kalıplar bulunmaktadır. Metinlerde en sık geçen kalıplar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Faîl (فعليل) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Cemîl	جميل	جمل

Kerim	كریم	كرم
Alim	علیم	علم
Latif	لطیف	لطف

Efal (افعل) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması (Eril)

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Ekber	اكبر	كبر
Ecmel	اجمل	جمل
Ahmak	احمق	حمق
Asğar	اصغر	صغر

Fu'lâ (فعلى) Bâbı İle İlgili Okuma Çalışması (Dişil)

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Kübrâ	كبرى	كبر
Büşrâ	بشرى	بشر
Suğrâ	صغرى	صغر
Hüsnâ	حسنى	حسن

8. İsm-i Zamân, Mekân ve Mensûblar

Arapçadaki tüm kelimeler belirli kalıplar çerçevesinde türetilmemekle birlikte çeşitli vezinler vasıtasıyla da türetilir. Buna göre zamân ve mekân bildiren kelimelerin temelde iki kalıbı vardır. Bunlar 'مفعَل' ve 'مفعِل' dir.

Kalıpları aynı olduğu için kelimenin zaman mı yer mi bildirdiği anlamına göre çıkarılır. İsm-i mensûb ise âdiyet bildirir. İsimlerin sonuna eklenen 'ي' harfi ile yapılır. Latin harfleri ile yazılırken de kelimenin sonuna eklenen 'i' harfiyle gösterilir.

İsm-i Mekân İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Mekteb	مكتب	كتب
Ma'bed	معبد	عبد
Mescid	مسجد	سجد
Mesken	مسكن	سكن

İsm-i Zamân İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Mahrec	مخرج	خرج
Mebde'	مبدأ	بدأ
Mevsal	موصل	وصل
Medhal	مدخل	دخل

İsm-i Mensûb İle İlgili Okuma Çalışması

Okunuşu	Uygulaması	Kök Harfler
Şahsî (Şahsa ait)	شخصي	شخص

Fikri (Fikre ait)	فكري	فكر
İlmi (İlme ait)	علمي	علم
Mekki (Mekke'li)	مكي	مكة

9. Sayılar, Günler ve Aylar

Osmanlı Türkçesi metinlerinde günümüz Türkçesi'nde kullandığımız sayılar kadar Arapça sayılar da kullanılır. Farsça sayıların kullanımı pek yaygın değildir. Arapça gün ve ay isimleri için de durum bu şekildedir. Ancak 1790'da, mali kayıtlar için devreye giren Rumî takvim kullanımında Arapça ay isimleri kullanılmaz. Bunun yerine Rumî aylarla takvimlendirme yapılır. Ocak, Şubat, Mart vs. Aşağıdaki tabloda Arapça sayıların birler basamağı ile en çok kullanılan kesirli sayılar, günlerin ve ayların isimleri gösterilmiştir. Ayrıca metinlerde sık kullanıldığı için 100 ve 1000 sayısı da tabloda yer almıştır. Farsça unsurlar bir sonraki derste ele alınacaktır.

Sayılar

Rakam	Okunuşu	Dişil	Okunuşu	Eril
1	İhdâ/ Vâhide	احدى/ واحده	Ahad/ Vâhid	احد/ واحد
2	İsnetâni	اثنان	İsnâni	اثنان
3	Selâse	ثلاثة	Selâsün	ثلاث
4	Erbea	اربعه	Erbeaun	اربع
5	Hamse	خمسه	Hamsun	خمس

6	Sitte	سته	Sittün	ست
7	Seb'a	سبعه	Seb'un	سبع
8	Semâniye	ثمانيه	Semânin	ثمان
9	Tis'a	تسعه	Tis'un	تسع
10	Aşerate	عشرة	Aşera	عشر
100	Mie	مائة	Mie	مائة
1000	Elf	الف	Elf	الف

Sıra Sayıları

Rakam	Okunuşu	Dişil	Okunuşu	Eril
1.	El-Ôlâ	الأولى	El-Evvel	الأول
2.	Es-Sâniye	الثانية	Es-Sânî	الثاني
3.	Es-Sâlise	الثالثة	Es-Sâlis	الثالث
4.	Er-Râbia'	الرابعة	Er-Râbi'	الرابع
5.	El-Hâmise	الخامسة	El-Hâmis	الخامس
6.	Es-Sâdise	السادسة	Es-Sâdis	السادس
7.	Es-Sâbia'	السابعة	Es-Sâbi'	السابع
8.	Es-Sâmine	الثامنة	Es-Sâmin	الثامن

9.	Et-Tâsia'	التاسعه	Et-Tâsi'	التاسع
10.	El-Âşire	العاشره	El-Âşir	العاشر

Kesirli Sayılar

Değeri	Okunuşu	Sayı
Yarım	Nısf	نصف
Üçte Bir	Sülüs	ثلث
Dörtte Bir	Rubu'	ربع
Beşte Bir	Humus	خمس
Altıda Bir	Südüs	سدس

Günlerin İsimleri

Anlamı	Okunuşu	Günler
Pazar	El-Ahad	الأحد
Pazartesi	El-İsneyn	الاثنين
Salı	Es-Sülâsâ	الثلاثا
Çarşamba	El-Erbiâ	الأربعاء
Perşembe	El-Hamis	الخميس
Cuma	El-Cumua'	الجمعه
Cumartesi	Es-Sebt	السبت

Ay İsimleri

Okunuşu	İsmi
Muharrem	محرم
Safer	صفر
Rebiu'l-Evvel	ربيع الأول
Rebiu'l-Âhir	ربيع الآخر
Cemâdi'l-Evvel	جمادى الأول
Cemâdi'l-Âhir	جمادى الآخر
Receb	رجب
Şaban	شعبان
Ramazan	رمضان
Şevvâl	شوال
Zi'l-Kaade	ذى القعدة
Zi'l-Hicce	ذى حجه

Farsça Unsurlar

Osmanlı Türkçesi metinlerinde yaygın olmamakla birlikte, ağırlıklı olarak XIX. yüzyıl öncesi metinlerinde, Farsça unsurlara da yer verilmiştir. Bu unsurlardan bazıları günümüz Türkçesi'nde dahi hâlen kullanılmaktadır. Bu dersimiz, bir önceki Arapça unsurlar dersinde olduğu gibi, metinlerde geçen Farsça unsurların kolay ve doğru şekilde okunabilmesi içindir. Aksi halde Fars dilini öğretmek gibi bir amacı bulunmamaktadır. Bu bağlamda dersimizde konu olarak işlenen bölümlere dikkat edilmeli, okuma çalışmaları eksiksiz biçimde yerine getirilmelidir.

Osmanlı Türkçesi metinlerinde Farsça unsurlar, yalın kelimeler şeklinde olduğu gibi ön ve son ekler şeklinde de kullanılmıştır.

Yalın kelimelerin telaffuzu Arapça'dan çok da farklı değildir. Ancak Farsça'da 'o' sesi de vardır. Arapça okuyuşlarda 'û' şeklinde gösterilen bazı sesler Farsça'da 'o' sesiyle gösterilmektedir.

Hoş/ Hûş	خوش
Hûb/ Hob	خوب
Cûş/ Coş	جوش

Bu ses dışında, daha önce de ifade ettiğimiz gibi Arapça'da olmayan dört harf Fars fonetiğinden alınmıştır.

P	پ
Ç	چ
J	ژ
G	گ

Arapça'da olduğu gibi Farsça ön ve son ekler de Osmanlı Türkçesi metinlerinde kullanılmaktadır. Aşağıdaki tablolarda yaygın olarak kullanılan bu ekler, anlamları ve okunuşları, örnekleriyle birlikte gösterilmiştir.

Önemli Not: Arapça ön ekler Farsça veya Türkçe bir kelimenin başına getirilemez. Ancak Farsça ön ve son ekler Arapça kelimelere eklenebilir. Bir kelimenin eki Farsça olsa bile o kelimenin kökeninin Arapça olma ihtimali de vardır.

Ön Ekler

Anlamı	Okunuşu	Örnek	Okunuşu	Ek ve Anlamı
Kararsız	Bî-karâr	بی قرار	Bî	بی - Olumsuzluk
Hoş olmayan	Nâ-hoş	ناخوش	Nâ	نا - Olumsuzluk
Aynı cins	Hem-cins	هم جنس	Hem	هم - Ortaklık
Namlı	Be-nâm	بنام	Be	ب - lı/ -li
Özellikle	Bâ-husûs	با خصوص	Bâ	با - İle

Şekil üzere	Ber-vech	بر وجه	Ber	Üzere - بر
Kenarda	Der-kenâr	در کنار	Der	de/ -da - در
Özetle/ Bütünden	Ez-cümle	از جمله	Ez	den/ -dan - از
Ziyaret için	Berây-ı ziyâret	برای زیارت	Berây	çin - برای
Dikkatli	Pür-dikkat	پر دقت	Pür	lı/ -li - پر

Son Ekler

Anlamı	Okunuşu	Örnek	Okunuşu	Ek ve Anlamı
Karar yeri.	Karâr-gâh	قرارگاه	-gâh	Yer - گاه
Arap ülkesi.	Arab-stân	عربستان	-stân	Yer - ستان
Gül bahçesi.	Gül-zâr	گلزار	-zâr	Yer - زار
Ateş yeri.	Âteş-gede	آتشدکه	-gede	Yer - کده
Çaylık	Çây-dân	چایدان	-dân	Alet İsmi - دان
Bağcı	Bâğ-bân	باغبان	-bân	-cı/ -ci - بان
Küçük kız	Kız-çe	قیزچه	-çe	Küçültme - چه
Besteci	Beste-kâr	بسته کار	-kâr	-cı/ -ci - کار

Şâh gibi	Şâh-âne	شاهآنه	-âne	آنه - gibi
Mekkeli	Mekki	مكى	-î	ى - lı/ -li
İnsanlık	Merdî	مردى	-î	ى - lık/ -lik
Ümitli	Ümid-vâr	اميدوار	-vâr	وار - lı/ -li
Bilgili	Dâniş-mend	دانشمند	-mend	مند - lı/ -li
Dev gibi	Dîv-mânend	ديومانند	-mânend	مانند - gibi

Sayılar

Osmanlı Türkçesi metinlerinde Farsça sayılar çok sık kullanılmazlar. Aşağıdaki tabloda Farsça birler basamağındaki sayılar ile 100 ve 1000 sayısı gösterilmiştir. Yukarıda zikrettiğimiz ekler sadece Farsça kelimelere gelmez. Metinlerde bu eklerin Arapça ve Türkçe kelimelere getirildiği de görülmektedir. Ancak Arapça ekler, Türkçe ve Farsça kelimelerin başına veya sonuna getirilmez.

Rakam	Okunuşu	Sayı
1	Yek	يك
2	Dü	دو
3	Se	سه
4	Çehâr/ Çâr	چهار/ چار
5	Penc	پنج

6	Şeş	شش
7	Heft	هفت
8	Heşt	هشت
9	Noh	نه
10	Da	ده
100	Sad	صد
1000	Hezâr	هزار

TAMLAMALAR

Osmanlı Türkçesi'nde Türkçe tamlamaların yanı sıra Arap ve Fars usulüne göre yapılmış tamlamalar da kullanılmaktadır. Esâsen metinleri çözümlerken en çok dikkat edilmesi gereken konulardan birisi de budur. Zira Arap ve Fars usulüne göre yapılmış tamlamaların günümüz Türkçesi'ne aktarımı farklıdır. Bir başka ifadeyle günümüz Türkçesi'nde tamlamalar oldukları gibi okunup anlaşılırken, Arap ve Fars usulüyle yapılmış tamlamalarda tercüme tersten yapılmaktadır.

Tamlamalarda dikkat edilecek hususlar ana hatlarıyla şunlardır:

1. Tamlama hangi usulde yapılmıştır? Zira Arap ve Fars usulüne göre yapılmış olan tamlamaların Latin harfleriyle yazımı farklıdır.

2. Ne tür bir tamlama yapılmıştır? İsim tamlaması ise belirtili midir, belirtisiz midir? Sıfat tamlaması ise tamlayan ile tamlanan arasındaki uyum sağlanabilmiş midir? Arap usulüne göre yapılmış olan sıfat tamlamalarında tamlanan kelime, tamlayan kelimeye marifelik-nekrelik, müenneslik-müzekkerlik ve sayı bakımından uymalıdır. Hareke bakımından uyum Osmanlı Türkçesi metinlerinde aranmamaktadır.

3. Tamlamaların Latin harflerine çevrimi yapılırken de tamlamanın usulü önemlidir.

Teorik olarak temas ettiğimiz konumuzu örneklerle açıklayalım.

Belirtili İsim Tamlaması

Türkçe: Türkçe belirtili isim tamlaması, tamlayana '-ın/ -in' eki eklenmesiyle yapılmaktadır.

Kitâb <u>ın</u> sahifesi	كِتَابِكْ صَحِيفَه سَى
Cümlen <u>in</u> evveli	جَمَلَه نَكْ اَوْلَى

Türkçe belirtili isim tamlamasında '-ın/ -in' eki her zaman nazal nun (ك) ile yapılmaktadır.

Arapça: Arapça'da belirtili isim tamlamalarında tamlanan kelime, belirlilik takısı olan 'ال' alır. Farsça bir isim tamlamasından ayırt edici özelliği de budur. Zira Farsça'da bu takı bulunmaz. Tamlama Latin harflerine çevrilirken de 'ال' takısı her iki kelimeye de bitiştirilmez. Aşağıdaki örneklerde bu takının nasıl ayrıldığı ve Türkçe'ye aktarımının nasıl yapıldığına dikkat ediniz.

Kapıların kapısı.	Bâbu'l-Ebvâb	بَابِ الْأَبْوَابِ
Kitâb <u>ın</u> sahifesi.	Sahîfetü'l-Kitâb	صَحِيفَةَ الْكِتَابِ
Fıkh <u>ın</u> Kitâbı.	Kitâbu'l-Fıkh	كِتَابِ الْفِقْهِ
Güneş <u>in</u> gözü.	Aynu'ş-Şems	عَيْنِ الشَّمْسِ
Erkâm' <u>ın</u> evi.	Dâru'l-Erkâm	دَارِ الْأَرْقَامِ

Farsça: Arapça tamlamalardaki 'ال' takısı kaldırılırsa, tamlama Fars usulüyle yapılmış olur. Ancak Latin harfleriyle yazımındaki farklılığa dikkat edilmelidir. Farsça tamlamalarda tamlayan ile tamlanan arasındaki geçiş sesi '-ı/ -i'dir. Bu ses kelimenin kökünden olmadığı için kısa çizgi vasıtasıyla ayrı yazılır. Farsça tamlamalarda, sonu 'e' ya da 'i' sesiyle biten kelimeler tamlama-

yan olmaları durumunda, tamlayanın sonuna geçişi sağlayabilmek için 'ء' eklenir. Şayet 'e' sesi ile bitiyorsa 'ة', 'i' sesi ile bitiyorsa sadece 'ء' eklenir.

Kapıların kapısı.	Bâb-ı Ebvâb	باب أبواب
Kitâb sahifesi.	Sahifet-i Kitâb	صحيفة كتاب
Fıkh Kitâbı.	Kitâb-ı Fıkh	كتاب فقه
Güneşin gözü.	Ayn-ı Şems	عين شمس
Erkâm'ın evi.	Dâr-ı Erkâm	دار أرقام
Kadir Gecesi	Leyle-i Kadr	ليلة سبت
Rum halkı	Ahâli-i Rûm	اهالى روم

Arapça'da belirtisiz isim tamlamasında 'ال' takısı bulunmaz. Türkçe'de de '-ın/ -in' eki kullanılmaz. Aşağıdaki tabloda aynı anlama gelen isim tamlamaları üç farklı usulde yapılmıştır.

Farsça	Arapça	Türkçe
تاريخ إسلام	تاريخ الإسلام	اسلامك تاريخى
Târih-i İslâm	Târihu'l-İslâm	İslâm'ın Târihi
عبد مطلب	عبد المطلب	مطلبك عبدى
Abd-i Muttalib	Abdu'l-Muttalib	Muttalib'in abdi (kölesi)

وزیر دولت	وزیر الدولة	دولتک وزیرى
Vezîr-i devlet	Vezîru'd-Devlet	Devletin vezîri
شاعر شعر	شاعر الشعر	شعرك شاعرى
Şâir-i şiir	Şâiru'ş-şiir	Şiirin şâiri
معلوم أدبا	معلوم الأدبا	ادبانك معلومى
Malûm-ı üdebâ	Malûmu'l-üdebâ	Üdebânın malûmu
علم نجوم	علم النجوم	نجومك علمى
İlm-i nücûm	İlmü'n-nücûm	Nücûmun (Yıldızların) İlmi
اول إسم	اول الإسم	اسمك اولى
Evvel-i İsim	Evvelü'l-İsim	İsmin evveli

Alıştırma

- Aşağıdaki tabloda verilen tamlamaların karşlarına istenilen bilgileri yazınız.

Usûlü	Latin Harfleriyle	Arap Harfleriyle
		نهاية الدنيا
		باب بيت

		ليلة القدر
		يوم الأحد
		دين اسلام
		قاضئ بوروسه
		لسان العرب

Sıfat Tamlaması

Metinlerde geçen sıfat tamlamalarının yazım esâsları da isim tamlamaları gibidir. Ancak Arapça sıfat tamlaması yapılıyorsa tamlanan kelime, tamlayan kelimeye erillik-dişillik, marifelik-nekrelik ve sayı bakımından uyması gerekmektedir. Türkçe ve Farsça tamlamalarda böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla aşağıdaki örnekler, Arapça sıfat tamlamalarından oluşmaktadır. Tamlayanla tamlanan arasındaki uyuma dikkat edilmelidir.

Not: Arapça'da akıllı olmayan varlıkların çoğulları, tekil-dişil kabul edilir. Buna göre tamlayan kelime şayet akıllı olmayan çoğul bir varlık ise tamlanan kelime (sıfat) tekil ve dişil olur. الكتب النافعه - el-Kütübü'n-Nâfia' gibi. Bu tamlamanın tekil hâli de şu şekildedir: الكتاب النافع

Arapça Eril Sıfat Tamlaması

El-Muallimu'l-Kebîr	المعلم الكبير
El-Veledü'l-Âkil	الولد العاقل
El-Müslimü'l-Kerîm	المسلم الكريم

Arapça Dışıl Sıfat Tamlaması

El-Muallimetü'l-Kebire	المعلمة الكبيره	
El-Bintü'l-Âkile	البنث العاقله	
El-Müslimetü'l-Kerime	المسلمة الكريمه	

Fars Usûlüne Göre Sıfat Tamlaması

Muallim-i Kebir	معلم كبير	
Veled-i Âkil	ولد عاقل	
Müslim-i Kerim	مسلم كريم	
Muallime-i Kebire	معلمة كبيره	
Bint-i Âkile	بنث عاقله	
Müslime-i Kerime	مسلمة كريمه	

Alıştırma

- Aşağıdaki boşlukları uygun şekilde tamamlayınız ve karşılıklarına tekrar Arap harfleriyle yazınız.

 الحاج
 ملة
 الدول

	کرام
	قانون
	دفاتر
	النظام
	جدیده

Tamlamalarla İlgili Genel Alıştırılmalar

- Aşağıda Latin harfleriyle verilen tamlamaları Arap harfleriyle tekrar yazınız.

Kapının kolu	
Kalemin rengi	
Kalem rengi	
Levnü'l-Kalem	
Levn-i Kalem	
Kalemlerin rengi	

- Aşağıda Arap harfleriyle verilen tamlamaları Latin harfleriyle tekrar yazınız.

	عجائب مخلوقات
	امور تجاریه
	أشرف العلوم
	فرقة ناجیه
	سفیر اعظم

Çözümlü Okuma Parçası

-1-

مکتب و اجتماعى ترقى

مکتبى، معلمه طلبه ویا معلمه ابوين آراسنده بر شى اولمق اوزره فردى بر نقطه رؤیتدن تلقى ایتمک استعدادنده یز. اک چوق علاقدار اولدیغمز جهت بالطبع طانیدیغمز منفرد بر چوجنگ کوستردکی ترقیدر.

Mekteb ve İctimâi Terakki

Mektebi, muallimle talebe veya muallimle ebeveyn arasında bir şey olmak üzere ferdi bir nokta-i rü'yetten telakki etmek istidadındayız. En çok alâkadâr olduğumuz cihet bi't-tabi' tanıdığımız münferid bir çocuğun gösterdiği terakkidir.

-2-

آنک یولونده انکشاف بدنسی، اوقومه، یازمه، ترقیم قابلیه تنک ایلریله مه سی، جوغرافیا و تاریخ معلوماتنک آرتما سی جوالت،

انتظام و سعی اعتیادلرینک تکملی، مکتبک ایشی حقنده ایشته بونلره
بکزر معیارلرله حکم ویریرز.

Onun yolunda inkişâf-ı bedenîsi, okum, yazma, terkim kabiliyetinin ilerlemesi, coğrafya ve târîh malûmâtının artması cevvaliyet, intizâm ve sa'y i'tiyâdlarının tekemmülü, mektebin işi hakkında işte bunlara benzer mi'yarlarla hüküm veririz.

-3-

بالاده مسطور اولان امثله اکثریت اوزره مستعمل اولان جمع
مکسر صیغه لریدر. لکنهر ماده ده مطرد اوله رق کلمزله. و بونلر بر
قاعدۀ مطرده آلتنه آله مازلر. ایمدی لدی الحاجه کتب لغته مراجعت
اولنمق لازم کلور.

Bâlâda mestûr olan emsile ekseriyet üzere müsta'mel olan cem'-i mükesser sigalarıdır. Lâkin her mâddede mutarrid olarak gelmezler. Ve bunlar bir kâide-i mutarride altına alınamazlar. İmdi ledeyyi'l-hâce kitâb-ı lügata mürâcaat olunmak lâzım gelir.

-4-

عثمانلی لساننک اصللی ترکجه در. فقط فارسیدن و عربیدن پک
چوق لفظلر النوب اوج لساندن مرکب بر لسان اولمشدر. حروف
اصلیه سی حروف عربیه در.

Osmanlı lisânının aslı Türkçe'dir. Fakat Fârisî'den ve Arabî'den pek çok lafızlar alınıp üç lisandan mürekkeb bir lisân olmuştur. Hurûf-ı asliyyesi hurûf-ı Arabiyye'dir.

طلبه نك معلمه قارشى وظيفى

معلمك ياننه كيرلديكى زمان كمال تعظيم ايله رسمى سلامى ايفا ايتملى. معلمك حضورنده غايت آز لاقيردى سويله ملي. خواجه سنك كنديسندن صورمادىغى اموره دائر بحثآچمامالى. خواجه سندن إذن آلمادقجه بر شى سؤالنه قالقشمامالى معلمك سويله ديكى

سوزه معارضه يولنده فلان كيمسه سزك سوزيكزك عكسنى سويليور، او سزك فكر كزدهكل آنك فكرى دها مناسب كورينه يور كبي بر طاقم مخالف آداب حر كاتده بولنمامالى. معلمك قارشيسنده غايت ادبيانه بر صورتده طورمالي. خواجه آياغه قالقديغى زمان آكا احتراماً طلبه ده آياغه قالقمايدر.

Talebenin Muallime Karşı Vezâifi

Muallimin yanına girildiği zaman kemâl-i ta'zîm ile resmî selâmı ifâ etmeli. Muallimin huzûrunda gayet az lakırdı söylemeli. Hâcesinin kendisinden sormadığı umûra dair bahs açmamalı. Hâcesinden izin almadıkça bir şey suâlne kalkışmamalı. Muallimin söylediği söze muârizâ yolunda filân kimse sizin sözünüzün aksini söylüyor, o sizin fikrinizde değil, onun fikri daha münâsib görünüyor gibi bir takım muhâlif âdâb-ı harekâtta bulunmamalı. Muallimin karşısında gayet edibâne bir surette durmalı. Hâce ayağa kalktığı zamân ona ihtirâmen talebe de ayağa kalkmalıdır.

BİRİNCİ KISIM

XI DERS

Okuma Parçası:

Şiir

ترکیب بند

Terkîb-i Bend

ساقی کتور اول باده بی کیم مایه جاندر
آرام ده عقل ملامت زدکاندر

Sâkî getir ol badeyi kim mâye-i candır
Ârâm-dih-i akl-ı melâmet-zedegândır

اول می که اولور صقیل دل اهل کمال
نایخته لرك عقلنه بادئ زیانر

Ol mey ki olur saykal-ı dil ehl-i kemâl
Nâ-puhtelerin aklına bâdî-i ziyandır

بر جام ایله یاپ خاطر ی زیرا دل ویران
مهجور خرابات اوله لی خیلی زماندر

Bir câm ile yap hatırı zîrâ dil-i virân
Mehcûr-ı hârâbat olalı hayli zamandır

ساقی ایچه لم عشقنه رندان خدانک
رندان خدا واقف اسرار نهاندر

Sâkî içelim aşkına rindân-ı Huda'nın
Rindân-ı Huda vâkıf-ı esrâr-ı nihândır

ساقی ایچه لم رغنمه صوفی حریصک
کیم مقصودی کوثر املی حور جنابدر

Sâkî içelim rağmına softa harisin
Kim maksadı Kevser emeli hûr-ı cenâbdır

عشق اولسون او پیر می پرورده عشقه
کیم باده سی صد ساله و ساقیسی جواندر

Aşk olsun o pîr-i mey-i perverde-i aşka
Kim badesi sad-sâle vü sâkisi civandır

پیر میه صور مسئله ده وار ایسه شبهک
واعظلرک افسانه لری هپ هذیاندر

Pîr-i meye sor meselede var ise şübhen
Vaizlerin efsâneleri hep hezeyandır

بن اكلادغم جرخ ايسه بو جرخ چپ انداز
يخشي كورينور صورتی اما كر

Ben anladığım çarh ise bu çarh-ı çep-endâz
Yahşi görünür sureti amma ki yamandır

بکزر فلک اول چنبر فانوس خیاله
کیم تماثیلی سریع الجریاندر

Benzer felek ol çenber-i fânûs-ı hayale
Kim nakş-ı temâsîli seriü'l-cereyândır

ساقی بزه می صون که دل تجربت آموز
اندیشه انجاء ایله وقف خلجاندر

Sâki bize mey sun ki dil-i tecrûbet-âmûz
Endîşe-i encam ile vakf-ı halecandır

ایچ باده کوزل سو وار ايسه عقل و شعورك
دنیا وار ایمش یا که یوغ اولمش نه امورك

İç bade güzel sev var ise akl ü şuurun
Dünyâ var imiş yâ ki yok olmuş ne umurun

یتمزمی بو قسری روش اغرب عالم
بر منزله ایرمزمی عجب کوكب عالم

Yetmez mi bu kasrî revîş-i ağreb-i âlem
Bir menzile ermez mi aceb kevkeb-i âlem

شمدی اویویانلر او زمان ده اویانورلر
بر صبحه رسیده اولور آخر شب عالم
Şimdi uyuyanlar o zamanda uyanırlar
Bir subha reside olur âhir şeb-i âlem

پامال ایدر انجام کیمک اوستنه دونسه
آغاز ایده لی دوره بودر مشرب عالم
Pâ-mâl eder encam kimin üstüne dönse
Ağâz edeli devre budur meşreb-i âlem

بیک بویله جهان زر و سیم اولسه یتشمز
ممکنی که اسعاف اولنه مطلب عالم
Bin böyle cihân-ı zer ü sim olsa yetişmez
Mümkün mi ki is'af oluna matlab-ı âlem

خارجدن اکر اولسه تماشاسنه امکان
مدهش کورینور هیکل مستعجب عالم
Hâricden eğer olsa temaşasına imkân
Müdhiş görünür heykel-i müstağreb-i âlem

آلمش یوکنی شوپله که سیرنده خللسز
بر زره دخی قالدیره مز مرکب عالم
Almış yükünü şöyle ki seyrinde halelsiz
Bir zerre dahi kaldıramaz merkeb-i âlem

ابنای بشرده قاله جقمی بو معادات
بیلمم نه زمان طوغریله جق مذهب بشر

Ebnâ-yı beşerde kalacak mı bu muâdât
Bilmem ne zaman doğrulacak mezheb-i âlem

هر صفحه ده بر شکل حقیقت ایدر ایراز
هرکون چویرر بر ورقه مقلب عالم

Her safhada bir şekl-i hakikat eder ibraz
Her gün çevirir bir varaka makleb-i âlem

بیک درس معارف او قونور هر ورقنده
یارب نه کوزل مکتب اولور مکتب عالم

Bin ders-i maârif okunur her varakında
Yâ Rab ne güzel mekteb olur mekteb-i âlem

بو جسم کثیفک نره سی مرکز قوت
یارب نه مطیه ایله کزر قالب عالم

Bu cism-i kesifin neresi merkez-i kuvvet
Yâ Rab ne matıyyeyle gezer kâleb-i âlem

سبحانک یا من خلق الخلق و سؤی
سبحانک سبحانک سبحانک الفا

Sübhâneke yâ men halaka'l-halka ve sevvâ
Sübhâneke sübhâneke sübhâneke el-fâ

ای قدرتکه اولمیان آغاز و تناهی
ممکن دکل اوصافکی ادراک کماهی

Ey kudretine olmayan âgâz u tenâhî
Mümkün değil evsâfını idrâk kemâhî

هر نسنه قیلار وارلغکه حسن شهادت
هر ذره ایدر وحدتکه عرض کواهی

Her nesne kılar varlığına hüsn-i şehâdet
Her zerre eder vahdetine arz-ı güvâhî

حکمک قیلار اظهار بو آثار ایله مهری
امرک ایدر ابراز بو انوار ایله ماهی

Hükmün kılar izhâr bu âsâr ile mihri
Emrin eder ibraz bu envâr ile mâhı

دلسیر بساط نعمک مرغ هوایی
سیراب زلال کرمکدر صوده ماهی

Dil-sîr-i bisât-ı ni'amın mûrg-ı hevâyî
Sîr-âb-ı zülâl-i keremindir suda mâhî

ایلر کرمک آتشی کلزار خلیله
مغلوب اولور پشه یه نمرود مباهی

Eyler keremin âteşi gül-zâr Halil'e
Mağlûb olur peşşeye Nemrûd-ı mübâhî

ظالملى عدلك نه زمان خاك ايده جكدر
مظلوملرك چيقمده در كوكلره آهى

Zâlimlerin adlin ne zaman hâk edecektir
Mazlumların çıkmadadır göklere âhı

بيكانه لره منحصر انواع حظوظات
محنت زده عشقكه مخصوص دواهي

Bigânelere münhasır envâ'-ı huzûzât
Mihnet-zede-i aşkına mahsûs devâhî

سنسين ايذن اضلال نيجه اهل طريقى
سنسين ايذن اهدا نيجه كمكشه ء راهي

Sensin eden ıdlâl nice ehl-i tarîki
Sensin eden ihdâ nice güm-geşte-i râhı

حكملك كه اوله موجب خير و شر افعال
يارب نه ايچوندر بو اوامر بو نواهي

Hükmün ki ola müciüb-i hayr ü şer-i ef'âl
Yâ Rab ne içindir bu evâmir bu nevâhî

سندنذر الهي بو مكر و بو فتنه
بو مكر و بو فتنه ينه سندنذر الهي

Sendendir İlâhî yine bu mekr ü bu fitne
Bu mekr ü bu fitne yine sendendir İlâhî

كفتي بكن و باز زني سنك ملامت
دست من و دامان تو در روز قیامت

Güfti bi-kün ü bâz zenî seng-i melâmet
Dest-i men ü dâmân-ı tu der-rûz-ı kıyamet

بر قطره ایچن چشمه پر خون فنادن
باشن آله ماز بر دخی باران بلادن

Bir katre içen çeşine-i pür-hûn-ı fenadan
Başın alamaz bir dahi bârân-ı belâdan

آسوده اولوم دیرسك اكر كلمه جهانه
میدانه دوشن قورتيله ماز سنك قضادن

Âsûde olanı dersen eğer gelme cihâna
Meydâna düşen kurtulamaz seng-i kazadan

ثابت قدم اول مرکز مأمون رضاده
وارسته اولوب دائره خوف و رجادن

Sâbit kadem ol merkez-i me'mûn-ı rızâda
Vareste olup dâire-i havf u recâdan

طورسون کف حکمکده ترازوی عدالت
خوفك وار ایسه محکمهء روز جزادن

Dursun kef-i hükmünde terâzû-yı adalet
Havfın var ise mahkeme-i rûz-ı cezadan

هر کیم که آرار بوی وفا طبع بشرده
بکزراکا کیم دولت او مار ظل همادن

Her kim ki arar bû-yi vefa tâb'-ı beşerde
Benzer ana kim devlet umar zıll-i Hümâdan

بی بخت اولانک باغنه بر قطره سی دوشمز
باران یرینه کهر و یاغسه سمادن

Bî-baht olanın bağına bir katresi düşmez
Baran yerine dün- ü güher yağsa semâdan

ارباب کمالی چکه مز ناقص اولنلر
رنجیده او اور دیدهء خفاش ضیادن

Erbâb-ı kemâli çekemez nakıs olanlar
Rencide olur dîde-i huffâş ziyadan

هر عاقله بر درد بو عالمده مقرر
راحت یشامش وارمی گروه عقلا دن

Her âkile bir derd bu âlemde mukarrer
Rahat yaşamış var mı gürûh-ı ukalâdan

حائل ایتمدیلر بو لغزک سرینی کیمسه
بیك قافله کچدی حکمادن فضلا دن

Hail etmediler bu lugazin sırrını kimse
Bin kafiye geçti hukemâdan fuzalâdan

قيل صنعت استادي تحيرله تماشا
دم اورمه اكر عارف ايسك چون و چرادن

Kıl san'at-ı üstadı tahayyürle temâşâ
Dem urma eğer arif isen çûn u çerâdan

ادراك معالي بو كوچك عقله كركمز
زيرا بو تراو او قدر ثقلتي چكمز
İdrâk-i maâli bu küçük akla gerekmez
Zirâ bu terâzû o kadar sıkleti çekmez

ضيا پاشا

Ziyâ Paşa

ÜÇÜNCÜ KISIM

XII. DERS

Okuma Parçası

Küçük Osmanlı Tarihi I

کوچک عثمانلی تاریخی

مؤلفی: ابراهیم حقى

بسم الله الرحمن الرحيم

مدخل

دين مبین محمدینك ظهورینه و دولت عثمانیه د ن اول كلان
اسلام دولترینه دائر معلومات

دين مبین محمدی یی جناب حق طرفندن نشر و تبلیغه و هرکسی
حق دینه دعوت ایلمکه مامور اولان بیغمبرمز حضرت محمد صلی
الله علیه و سلم افندمز مکه مکرمه ده دنیا یه کلد یلر.

بد لرلی قریش قبيله سنك رئیسى عبدالمطلبك اوغلی عبدالله
ووالده لریده آمنه در کندیلری دها جوجق ایکن بدر ووالده لرلی
وفات ایلد یکن بیوک بدرلری عبدالمطلبك وانك وفاتندن صسکره

ده عموجه لرى ابى طالبك ياننده بيودير ويكر مى ياشنده ايكن
حضرت خذ جية الكبرى آنا مزله تاهل ايلديلر..

حضرت محمهد صلى الله عليه و سلم قریش آره سنده طوغريلقلرى
و خويلرينك كوزلللكى ايله طانمشلر و بو سبيله الامين عنواننى
آلمشلردى.

قرق ياشنده ايكن كنديلرينه حضرت جبرائيل عليه السلام واسطه
سيله بيعمبرلك كلد يكدن هر كسى حق دينه دعوته باشلاديلر.

او وقت حضرت خديجه و حضرت ابوبكر الصديق و حضرت
عثمان و حضرت علي رضى الله عنهم ايله بر چوق اصحاب كرام
دين اسلامى قبول ايتديلر.

ابى طالبك وفانتندن صكره قریش قبيله سى اداره سى مسلمانلق
دشمنلرى النده قالوب اهل ايمانه اذيت ايدلمكه باشلانديغندن بعض
اصحاب كرام حبش مملكتنه هجرت ايتديلر و اوراده جوق اكرام و
رعايت كورديلر.

فقط مكه مكرمه ده حضرت عمر الفاروق و حضرت حمزه رضى
الله عنهما كى بيوك ذاتلرك اهتدا ايلملر يله مسلمانلر قوت بولدى و
مشركلر اسلامك ايلرى كتمسندن قورقارق حضرت بيعمبر صلى الله
عليه و سلم افندمزه فنا قصدده بولندقلرندن حضرت بيعمبر افندمزه
بر طاقم اهل اسلام ايله مكه مكرمه يى براقوب انك اون كونلك يول
شمالنده بولنان يثرب شهرينه يعنى مدينه منوره يه هجرت ايلديلر.

بوهجرتك وقوعى سنه سى اهل اسلامجه رأس تاريخ اولوب
وقوعاتك تاريخلرى هجرت نبويه دن شو قدر سنه اول ويا شو قدر
سنه صكره در، ديه تعريف ايديلور.

مثلا حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمرك اهتدا
هدايت اير شمك، مسلمان اولمق، مشرك جناب حقك برلكنى
طانميان، رأس تاريخ، تاريخ باشى، ولادتلى هجرتدن اللى اوج
سنه و بيغمبرلكرى اون اوج سنه اولدى. وولى نعمتزر بادشاهمرك
جلوسلريده هجرتدن 1293 سنه صكره در، دينيلور.

مدينه منوره ده اهل اسلام جوق اولوب حاشا بر جوق آلهلره
اعتقاد ايدن وپوتلره طابان مشركلره جهاد فرض اولديغندن بر
طاقم غوغالر ايديلدى و بر چوق شهرلر و باخصوص مكه مكرمه
فتح اولندى. حضرت محمد صلى الله عليه وسلم افندمرك هجرتك
اوننجى سنه سنده وفاتلرنده بتون عربستان مسلمان اولمشدى.

رسول اللهك خليفه سى اوله رق انتخاب ايديلان حضرت
ابوبكر الصديق رضى الله عنه زماننده ايران يعنى عجم دولتى و شرق
قيصرلكى ايله محاربه آجيله رق بر خيلى يرلر آلنوب مشار اليهدن
صكره خليفه اولان حضرت عمرالفاروق رضى الله عنه دورنده ده
شام و حلب ودياربكر و قدس و مصر و عراق و عجمستان قطعه لرى
فتح ايديلدى.

حضرت عمر رضى الله عنه شهيد اولوب اوچنجى خليفه حضرت
عثمان رضى الله عنه زماننده ده طرابلس و تونس طرفلرى مسلمانلر

النه كجدى ايسه ده بعض قارشىقلق اولوب مشاراليهده شهيد اولدى. حضرت عثمان بيغميرمز صلى الله عليه وسلم افندمرك ايكي كريمه لرينى تزوج ايلديكى ايچون ذى النورين يعنى ايكي نورصاحبى عنوانيله ياد ايديلورلر.

حضرت عثمان رضى الله عنهندين صكره حضرت على كرم الله وجهه خليفه ايديلدى. مشاراليه ايله شام واليسى حضرت معاويه رضى الله عنه آره سنده اختلاف چيقديغندن محاربه لرايديلدى.

حضرت على كرم الله وجهه ده شهيد اولدى ورسول الله كريمه سى حضرت فاطمه دن طوغان بيوك اوغلى حضرت حسن رضى الله عنه خليفه اوله رق آزوقت صكره خلافتى حضرت معاويه به ترك ايلد يكنندن هجرتك قرق بر تاريخندن اعتبارا خلافت امويه خانداننه كچدى.

حضرت ابوبكر الصديق و عمر الفاروق و عثمان ذى النورين و على رضى الله عنهم و حسن رضى الله عنهم خلفاي راشدين دينلور.

امويه خاندانك ابتدائى خلافتى پارلاق اولوب قبريس اطه سى فتح ايديلدى و بر ايكي دفعه استانبول بيله محاصره اولندى. معاويه حضرتلرينك اوغلى يزيد زماننده اسپانيا اسلام ممالكته قاتلدى.

فقط بوندى صكره قارشىقلق جيقوب 128 سنه سنده خلافت و سلطنت حضرت رسول اكرم افندمرك عموجه لرى حضرت عباسك ذريتنه انتقال ايلدى.

امويه خانداننك پايتهختی شام شريف ایدی. عباسیلر ایسه عراق طرفلرینی مرکز ایدوب بغداد شهری پایتختلری اولدی. عباسی دولتی بیوک بر دولت ایسه ده قوت و قدرتی چوق وقت سورمدی. جعفرالمنصور، المأمون، هارون الرشید کبی بیوک حکمدارلردن صکره یواش یواش بر طاقم ولایتلر باشلی باشلرینه دولتلر اولدی.

دها عباسی دولتنك ایلک زمانلرنده امويه خاندانندن عبدالرحمن اسپانیا یه قاچارق اوراده اندلس دولت امويه سنی تشکیل ایلمشدی.

فاس و جزایر طرفلرنده آیری دولتلر و مصرده فاطمیه دولتی شکل ایلدی. امويه خاندانی زماننده فتح اولنوب اهالیسی دین مبین محمدی یی قبول ایلمش اولان ترکستان کتدکجه معمور اوله رق ترکلرده عباسی دولتی ایچنده پک بیوک اهمیت قراندیلر.

بر چوق دولتلر تشکیل ایتدیلر که بونلرک هبسنه طوائف ملوک نامی ویر یلور. بو طوائف ملوک دن افغانستانده کی غزنوی دولتی کبی بعضیلری دنیانك اک بیوک حکومتلرندن اولوب سلطان محمود غزنوی کبی بر جهانگیری بودولت یتشدیرمشدر.

طوائف ملوک آره سنده ترك امراسندن طغرل بکك تشکیل ایتدیکی سلجوقی دولتی پک مهم اولوب طغرل بکك اوغلی آلپ ارسلان وانك اوغلی ملکشاه زمانلرنده دنیاده بوندن بیوک بر حکومت یوقدی. سلجوقیلر اناطول یی ده فتح ایلدیلر فقط صکره دولتلری بر قاچپارجه یه بولنوب اسکی قوتی قالمدی.

بوصره ده اسلامك حالى فنا ايدى. اوروپاليلر قدس شريفى
مسلمانلردن آلمق ايچون اهل صليب محاربه لرينه باشلامشلىر و
اول موفقده اولمشلردى. فقط مصر و شام و حلب پادشاهى اولان
صلاح الدين ايوبى نك قهرمانلىغى سايه سنده ممالك اسلاميه دين
دشمنلرينك اللرندن قورتارلدى.

موجود غائله يالكز اهل صليب غائله سى دكلدى. مغول
مملكتنده اوطوران وهنوز جهالت دورنده اولان تاتارلر جنكيز
خان نام پادشاهلرينك اداره سنده اوله رق ممالك اسلاميه يه هجوم
ايلمشلىر بر چوق يرلرى جكنه يوب مليونلرجه نفوس اولديره رك
اورته لغى آل قانه بويامشلىر ايدى.

شمديكى خيوه و بخارا طرفلرنده بولنان بيوك خوارزم دولتى محو
اولوب اسلامك اك بيوك قهرمانلرندن بولنان جلال الدين خوارزم
شاه مدت عمرينى تاتارلرله اوغراشمغه حصر ايلديكى حالده نهايت
شهيد لك شرفنه نائل اولمقدن بشقه بير شى قزانهماشدر.

جنكيزدن صكره تاتار دولتى بر قاچپارجه يه بولندى ايسه ده
ايرانده حكومت ايدن تاتار حكمدارى هلاكو خانده هجرت نبويه
نك 656

تاريخنده عباسى دولتنه نهايت ويردى و عباسيلر مصرده حكومت
ايدن تركلرك ياننه كله رك اوراده بر مدت قالدليلر.

اشبو هجرتك يدنجى عصرنده مسلمانلره پك زياده ضعف

کلمشدى. آسيا و آفريقاده كى دولترك قوتلرى آز الوب و قتيله قليچ ارسلان كى بهادرلى يتشديرن قونيه ده كى روم دولت سلجوقيه سى ايرانده كى جنكيز حكومتك بر ولايتى مشابه سنده قالمشدى.

واقعا نوروز بك نامنده برمجاهدك اقدام وفداكارلغيله تاتار بادشاهى سلطان محمود غازانك وانكله برابر بالجمله تاتارلك مسلمان اولملرى اهل اسلامك عددىنى آرترمشه ده تاتار دولتریده تفرقيه يه اوغرايوب انلرك يرنده ده بر طاقم طوائف ملوك پيدا اولدى اسپانياده ايسه اندلس دولتى اوچنجى عبدالرحمنك زمانده قوت واقبالك صوك درجه سننى بولدقن صكره يواش يواش منقرض اوله رق طوائف ملوك پيدا اولمش وخرستيانلر آغراغر ايلروليه رك غرناطه وجوارندن بشقه اسلام النده ير قالمامشدى. دولتمزك تشكلىدن صكره غرناطه اسپانيوللر اننه كجوب اسلامه قارشو بيوك وحشيلكلر ايدلديكندن اسپانياه ده مسلمان اهالى قالمدى.

ايشته هر طرفده مسلمانلرك قوتنه خلل كلديكى بر زمانده ايدى كه دولتمز تشكلى ايلدى وفتوحات عظيمه سيله اوروپا و آسيا و آفريقا قطعه لرنده يرلشه رك هر كسى قورقوتدى و سطوت اسلاميه نه نك اولديغنى عالمه بيلديردى.

عثمانلى دولتى جناب حقك اهل اسلامه بر موهيه اليه سى ودين ميين محمدىنك ظهيرى در. بو شرفلى دولته منسوب اولديمغزدن و دولتمزه عثمانلى نام جليلى ويرن خاندان ذیشانك اداره سنده بولنديمغزدن طولايى نقدر افتخار ايلسه ك ينه آزدر.

Okuma Parçası

Osmanlıların Zuhûru

عثمانلیلرک ظهوری

عثمانلیلرک جدی ترک قبیلہ لرندن قایی خان قبیلہ لرندن قایی خان قبیلہ سیدرز قایی خان قبیلہ سی سلجوقیلرله برابر خراسان طرفلرینه کلوب اوراده قالمش وتاتار استیلاسنده جلالالدین خوارزمشاهک معیتنده بولنه رق قهرمانلق وفداکارلق ایله شهرت آلمشدنز

جلال الدینک شهادتندن صکره عشیرتلك هر قسمی برطرفه طاغلدیغی کبی دشمنه تابعیتی اصلا قبول ایده میان قایی خان قهرمانلریده کردستان طرفلرینه کلمشدر و اوراده بر مدت قالدقدن صکره ینه خراسان طرفنه دونمک اوزره یوله جیقمشدردی فقط جعبر قلعه سی جوارنده فرات نهیرینی کجرکن رئیسلی بولنان سلیمان شاه بن قیا آلب قضاء نهره دوشب وفات ایلمکله عشیرت ایکی قسمه بولونوب بر قسم یولنه دوام ایلدی و بر قسمیده سلیمان شاهک اوغللرندن ارطغرل ودوندار بکلرک معیتنده اوله رق ارضروم طرفلرینه دوندی.

او زمان ایرانده حکومت ایدن تاتارلر ایله قونیه ده کی سلجوقیپادشاهی سلطان علاءالدین آره سنده حربه اولوب ارطغرل ل بک قبیله سیله یایلالرده کذرکن ایکی حارب اردویه راست کلد ی وبونلرک کیم اولد قلرني بیلمد یکی حالده مغلوب اولان طرفه معاونت ایدوب حربی قازانیدردی و بو صورتله ارطغرلک لطفنی کورمش اولان سلطان علاء الدینده مکافات اوله رق بروسه طرفلرنده کی طومانچیچ طاغریله سکود و اسکیشهر اووالرنی ارطغرل غازی یه یایلاق و قشلاق اوله رق و یردی.

ایشته بو صورتله دولت سلجوقیه یه تابع اولمق اوزره طوما نیچ سکود و اسکیشهر ده تأسیس اولنان بکلک دولت عثمانیه نک اساسیسیدر وارطغرل غازیده عثمانلی پادشاهلرینک جداعلا سیدر.

ارطغرل غازی

ارطغرل غازی اللی درت سنه قبیله سنی اداره ایدوب جواردهکی روم تکفورلریله یعنی بکلریله بعض حربلرده بلولندی و سکودده کی شهرتی یواش یواش طویلیمغه باشلادیفندن صکرهمما لک اسلامیه نک اکثر یرلرندن غیرت دینیه صاحبی اولان ادملر کلوب عثمانلیلره قاتلمغه باشلادی. ارطغرل غازینک وفاتنده سکودده دنیا یه کلان اوغلی عثمان بک یرینه کچدی.

عثمان غازی بن ارطغرل غازی

عثمان غازی بودولتک اصل مؤسسی عداولند یغندن اوشرفلی اسمی دولت و ملتزمه علم اولمشدر. امیر اولور اولمز جوارده کی تکفورلره حربلره باشلایوب 685 سنهسنده روملردن قرهحصار

شهر بنی المسی اوزرینه قونیه سلطانی طرفندن کندیسنه بکلك علامتی اولانظاوول و سنجاق کوندرلمش و عثمانلی امارتی هرکسجه طانمشدر.

عثمان غازی پی درپی جوارده اولان برچوق یرلری روملردن فتح ایدوب قوت و قدرتی کندن کونه آرتدی.

فسادلری میدانه چقان و فساد باشی اولان بيله جک تکفورینک ده مملکتی الندی. او وقت 699 سنه سنده روم دولت سلجوقیه سی منقرض اولدی. عثمان غازی قره حصارده نامنه خطبه اوقوتمغله بوتاریخ دولتمزک استقلاللی تاریخی صاییلور.

عثمان غازی 726 سنه قدر جمعاً قر ق التی سنه حکومتاید وب فقط اختیارلقنده عسکرک قومانداسنی کوچک اوغلی اورخان غازی یه براقدی ووفاتی سنه سنده بروسه شهری عثمانلیلر طرفندن فتح ایدلدی ایسه ده بو فتحی کورهمیوب وستی اوزره بروسهده دفن اولندی. جسور، قهر مان، غیور، عادل بر پادشاه ایدی.

ایکنجی پادشاه اورخان غازی بن عثمان غازی

عثمان غازی نک وفاتنده کوچک اوغلی و بروسه فاتحی اورخان غازی پادشاه اولوب بیوک برادری علاءالدین پاشاده وزیر ایدی.

اورخان غازی فتوحاته دوام ایتدی و مالته یه قدر استانبول جوارنی فتح ایتدی و براز صکره ده سلجوقیه سی بکلکی دولتمز انه کچدی.

علاءالدین پاشانک ریاستی التنده بر مجلس طوپلانوب عسکره و سکه یه و قیا فتلره دائر نظاملر یاپلدی و یکیچری نام پیاده عسکريله سپاهی نام سواری عسکری ترتیب ایدلدی. اوروپاده اک اول نظام

عسکری یاپان دولتمز اولدی.

علاءالدین پاشانک وفاتندن صکره بیوک شهزاده سلیمان پاشا وزیر اولدی. سلیمان پاشا 758 سنه سنده بر طاقم عثمانلیلر ایله قرق کشی اولدقلری حالده چناق قلعه بوغازندن صالدر ایله روم ایلی طرفنه کچدیله وایرتسی سنه ده کلیبولی وسائر قلعه لری فتح ایلدیلسه ده سلیمان پاشاآت قوشدیررکن بر آغاجه چارپوب وفات ایلدیکندن اورخان غازیده کدرندن 760 تاریخنده وفات ایتدی.

اوچنجی پادشاه مراد خداوندکارغازی بن اورخان غازی

اورخان غازینک کوچک اوغلی اولوب دائما تبعه سنک امدادینه یتیشدیکی و فقرایه یاردم ایتدیکی ایچون خداوندکار نامیله مشهور اولمشدر. حالا خنکار نامی خداوندکار کلمه سندن غلط اوله رق قالمشدر.

خداوندکار حضرتلری ابتدای جلوسنده فساد ایدن اخی قبیله سنه حدینی بیلدیروب اناتولیده انقره شهرینی بونلردن آلدی و صکره روم ایلی یه کچه رک ادرنه شهرینی ضبط و بایتخت ایتدی.

خداوند کار غازینک چوق زمانی محاربه ایله کچوب حاجی ایل بک لاشاهین پاشا اورانوس بک کبی امرا همتیله مجار و صرپ و بلغار واولاخر مغلوب ایدیله رک روم ایلینک قسم اعظمی آلدی و 790 سنه سنده بلغار قرالغی طوبراغیده عثمانلی ملکی اولدی. اناتولیده ده ترک بکلرینک وهله قونیه ده حکومت ایدن قره مان اوغلرینک فسادلری تسکین ایدیلوب بعض یرلرده آلدی.

داخلا ده عسکره و اداره یه دائر اولان قانونلر اکمال و توسیع اولندی. مراد غازینک بو قدر فتوحاتی اوروپاده ده چوق تلاشی موجب اولدیغندن فرنکلر اتفاق ایتمشلر و صرپ اردوسیله برلشه رک غوغایه جسارت ایلمشلردی. دشمنلر قوصوه محاربه سنده کاملاً پریشان ایدلدی ایسه ده سلطان خداوندکارک یاره لیلره بقارکن بر خائن صرپلی طرفندن شهید ایدلمسی غلبه سونجنه بیوک بر کدر قارشردی. پدیری کبی عدالتلی مرحمتلی و غایت جسور بر بادشه ایدی.

دردنجی بادشاه یلدرم سلطان بایزید خان بن خداوندکار غازی

خداوندکار غازینک بیوک اوغلی بایزید غازی یه قوصوه محاربه میداننده بیعت ایدلدی. مذکور محاربه ده صرپ قرالی لازار مقتول اولدیغندن یرینه کجن اوغلی دولتمزه ویرکو ویرمکی قبول ایتدی.

اناطولیده کی بکلر عثمانلی دولتنک اقبالنه چکه مدکلرندن دائمال التندن فساد ایدیورلردی وخصوصیله قره مان اوغللری قباحترلی عفو ایدلدیکنی کوردکجه شماریورلردی. بایزید حضرتلری بونلرک تأدیینه کیدوب صاروخان، آیدین، منتشا اوغللرینک ملکلرینی آلدی و صکره اولاح اوزرینه یورویوب اولاحلیلره خراجی قبول ایتدردی و اناطولی یه عودتنده قره مان طوبراغیده عثمانلی ملکنه قاتلدی.

عثمانلیلرک روم ایلیده مجارستانه قدر کلدیکلرینی وروم ایمبراطورینی خراجه کسدکلرینی کورن فرنکلر تلاش ایدرک بیوک بر اردو ایله نیکبولی یه قدر کلمشلردی فقط یلدرم بایزید یتشه رک بونلری مغلوب و پریشان ایلدی وایشته او وقت مصرده کی عباسی خلیفه سی طرفندن کندیسنه سلطان روم عنوانی ویرلدی.

بوندن صكره سلطان بايزيد موره و سلانيك طرفلرینی فتح و استانبول محاصره و اناطولوی حصارینی بنا ایدرك فتوحاتی اكمال ایلمك اوزره ایكن تیمور غائله سی باش کوستردی.

تیمور لنگ آسیای وسطی ده ظهور ایدن تاتار بادشاهلرندن اولوب پك جوق یرلری ضبط ایدرك دولت عثمانیه اوزرینه ده هجوم ایلمشدی. سلطان بايزيد بو یکی دشمن ایله انقره ده محاربه ایلدی ویاننده کی یکی آلدیغی یرلرك عساکری تیمور اردوسنده کی بکلری یانته فرار ایلملریله مغلوب و اسیر اولدی و 805 سنه سنده وفات ایتدی.

پك جسور بر بادشاه اولوب ملكك بر طرفنده ایكن اومولمدق زمانده دیگر طرفه همان یتشد یکی ایجون یلدیرم نامی ایله مشهور اولمشدر.

سؤالره عرب حرفلریله جواب ویرکز.

عثمانلیلر هانکی قبیله دندر؟

سلیمان شاه نره ده وفات ایتدی؟

ارطغرل غازی کیملره یاردم ایتدی و نتیجه سی نه اولدی؟

دولت عثمانیه نك اساسی ندر؟

ارطغرل غازی نه یاپدی؟

عثمان غازی نره لری آلدی و امارت کندیسنه ندنط ولایی توجیه

ایدیلدی؟

بروسه نوقت فتح اولندی؟

اورخان غازى نرلى فتح ايتدى؟
وزىرى كيم ايدى؟
نه يه دائر نظامر يابلدى؟
روم ايلي يه نصل كچلدى؟
اورخان غازيدن صكره كيم بادشاه اولدى؟
خداوندكار غازى كيملرله محاربه ونره رلى فتح ايلدى؟
نره ده شهيد اولدى؟
سلطان بايزيد نره ده جلوس ايتدى؟
لقبي ندر؟
فتوحاتي نره لريدر؟
نيكبولى محاربه سى كيملرله در؟
تيمور لك كيمدر ودولتمزله نه مناسباتده بولنمشدر؟
سلطان بايزيد انقره ده نيچون مغلوب اولدى؟
عنوانى نصل آلدى؟
هانكى تاريخده وفات ايتدى؟

Okuma Parçası – Fâsıla-i Saltanat Devri

فاصله سلطنت دوری

یلدرم سلطان بایزیدک وفاتنده بیوک اوغلی سلیمان چلبی بروسه ده تخته چیقارق ادرنه یه کیدوب حکومت ایلدیسه ده کوچک قرداشلری بونی قبول ایتمیوب هر بری بر یرده حکومته باشلادی. شهزاده چلبی بروسه ده ومحمود چلبی آماسیه ده و سلیمان چلبینک وفا تنی متعاقب موسی چلبی ده ادرنه ده حکومت ایلدیلر.

بو صورتله اون بر سنه مدت دولتده تفرقه کورلدیکندن بودوره فاصله سلطنت دوری دیر لر. نهایت 816 تاریخنده محمد چلبی رسما ادرنه ده جلوس ایدرک عمومک پادشاهی اولدی.

بشنجی پادشاه چلبی سلطان محمد بن یلدرم سلطان بایزید خان

چلبی سلطان محمد خان یالکز سکز سنه حکومت ایدوب پک کنج یاشنده نزول اصابتیله وفات ایلدیسه ده بو قدر آزوقته اسکی قوتی یرینه کتیردیکدن دولتمزک ایکنجی بانى ومؤسسى عداولنور.

زماننده داخلی قاریشقلقلر دوزه لوب بیوک بیوک اختلالر جیقاران جنید بک ویدرالدين و طورلاق کمال و دوزمه مصطفی کبی فسده نک وجودلری قالدیرلدی. و اولا حلیلرله قره مان واسفندیار بکلرینک حدلری بیلدیرلدی. ایلک دفعه اوله رق اوروپایه عثمانلی ایلچیسی کوندریلوب وندیکلورله صلح ایدلدی. بو پادشاهک سکز سنه ایچنده کی موفقیتلریله نقدر بیوک بر حکمدار اولدیغی میدانه چیقدی.

التنجی پادشاه سلطان مراد خان ثانی بن چلی سلطان محمد خان

سلطان مراد ثانی اون سکز یاشنده جلوس ایلدی. بدرینک وفاتنده مغنیا وایلکنده ایدی سلطان مشار الیه اولا داخلده کی عاصیلری تربیه ادرك اورته لغی یولنه قودی. دولتک لطفنه قارشو دائما نانکورلق ایدن قره مان اوغلرله ایله سائر بعض اناطولی بکلرینی تربیه ایتدی استانبولی محاصره ایله ایمپراطوری ویرکویه باغلادی. وندیکلورلدن سلانیک شهرینی آلدی و آرناوودلق طرفلرینی و صربستانده سمندرله قلعه سنی دخی فتح ایتدی.

فقط او صره ده مجارستانده یانی هونیاد اسمنده جسور بر قوماندان چیقارق عثمانلیلری مغلوب ایتدی و بالقانلره قدر کلدی. سلطان مراد ثانی دخلی بتمک توکنمک بیلمیان غائله لردن اوصانوب مجارلرله اون سنه مدتله بر صلح امضالقدن صکره ترک سلطنت ایدرك دولتی اوغلی سلطان محمد بر اقدی.

حضرت پادشاه مغنیا یه چکلمسنی متعاقب دشمنلر مزصلحی بوزارق روم ایله یه کلدکلرندن سلطان مراد ثانی عودت ایدوب وارنه ده دشمنی فنا حالده بوزدی و تکرار جلوس ایدرك آرناوود لقدمه دولته اخانت ایله عصیان جیقاران اسکندر بک ایله محاربه و یانی هونیادی

قوصوه ده فنا حالده مغلوب ايلدكدن صكره 852 هجرتك 855 تاريخنده وفاتى وقوع بوله رق اوغلى سلطان محمد ثانى ايكنجى دفعه اوله رق بادشاه عثمانى اولدى.

يدنجى بادشاه فاتح سلطان محمد خان ثانى بن سلطان مرادخان ثانى

سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك كوچكلكندنبرو تحصيله و باخصوص فن تاريخه چوق مراقى اولديغندن قره مان بكلرينك دولته ايتدكلرى فالغى اكلامش وكرك قره مان دولتى و كرك قسطنطنيه ايمپاراطورلغنى قالديرمغه قرار ويرمشدى. ابتدائى جلوسده قره مان اوزرينه كيدلدى ايسه ده ايمپاراطور اولميه جق شيلر ايستمكه قالكشديغندن استانبولك محاسره سى تداركنه باشلاندى.

قسطنطنيه شهرى او وقت مستحكم اولوب محاصره دن بشقه صور تله آله مزدى. اناطولى حصارينك قارشوسنه روم ايلي حصارى ياپديريلوب بوغاز قبادلدى. بر مجارلى مهندس واسطه سيله او وقته قدر امثالى كور لممش بيوك محاصره طوبلرى دوكديرلدى وايكيوز بيكدن زياته عسكرله شهرك اطرافى قوشادلدى. غلظه دن سراى بروننه قدرليمانك آغزى بر زنجير ايله قپانمش اولديغندن حضرت فاتح بر طاقم حرب كيملرينى قزاقلرله طولمه باغجه صرتندن قاسم پاشا طرفنه اينديرتيه رك دوننامز ليमानه كيردى. والحاصل فوق العاده غيرتله محاصره نك اللى او جنجى كونى حالا دولتمزك پايختى اولان بو بيوك شهرك فتحى ميسر اولدى. 857

استانبولك فتحى دولتمزك اوروپاده لايقه ايله يرلشمسى زمانى اولديغى كىبى تاريخ عالمجه دخى مهم بر دوردر. بو فتح ميينه موفق اوله رق حديث شريف حكمنى وجوده كتيرك بادشاه ذیشانك شرف و شهرتيده فاتح عنوانى ايله اعلا ايدلمشدر.

سؤالره عرب حرفلریله جواب ویرکز.

یلدرم سلطان با یزیدک وفاتندن صکره نه اولدی؟

فاصله سلطنت نیه دینلدی؟

چلی سلطان محمد تقدر حکومت ایتدی ونه لره موفق اولدی؟

سلطان مراد ثانی نره لری فتح ایلدی؟

یانی هونیا کیمدر و دولت مزه قارشونه یاپمشدر؟

سلطان محمدک ایلک جلوسی نصل اولدی؟

وارنه وقوصوه محاربه لرینی کیم قزانلدی؟

سلطان مراد ثانی نوقت وفات ایتدی؟

فاتح سلطان محمدن آرزوسی نه ایدی؟

قسطنطنیه نصل فتح اولندی؟

Okuma Parçası

İstanbul'un Fethinden Sokullu'nun Vefâtına Kadar

استانبولك فتحندن صوقوللى نك وفاتنه قدر

فاتح سلطان محمد خان دورى بقيه سى

فاتح سلطان محمد خان استانبولى بايتخت ايدرك اداره سنى يولنه
قودقدن صكره ده اوتوز سنه مدت پادشاهلق ايتدى و بر دقيقه راحت
يوزى كورميه رك فتحندن فتحه يورودى.

روم ايلیده كاملا صربستانى، بوسنه وهرسكى و آرناوودلغى و موره
بى ضبط ايدرك اولاح و بغدادنى خواجه بغلادى و يالكز بلغراد قلعه
سنى يانقوهونىادى ابي مدافعه ايلديكندن اوراسنى آلمدى.

حضرت فاتح اناطولیده قره مان بكلىرىنى قالدیروب طربزونده كى
روم ايمپاراتورلغى مملكتنى دخى آلدی واوزون حسن نامنده بر ترك
بكنك النده اولان ارضروم طرفلىرىنى وفرنكلر النده كى اماصره ليمانى
فتح ایلدی وقریمده كى تاتار خانلریده كندیسنه تابع اولدیلر.

ردوسده کی فرنك لړ مسلمانلره چوق راحتسزلق ویردکلرندن فاتح
حضرتلری اورایه ده عسکر کوندردی وکندیسی ایتالیا اوزرینه یورومک
ایسترن وقاتی وقوع بولدی. عثمانلی پادشهلرینک اک بیوکلرندندر.

سکزنجی پادشاه ایکنجی سلطان بایزید بن فاتح سلطان محمد خان

ایکنجی سلطان بایزیدک اوتوز ایکی سنه سورن سلطنتی زمانی
محاربه ایچنده کجمیوب چوق وقتلرنده صلح جاری اولدی.

ابتدای جلوسده فاتح حضرتلرینک دیگر اوغلی سلطان جم ایله
منازعه چیقوب سلطان جم مغلوب اوله رق ردوسه التجا و صکره
اوروپایه فرار ایدوب اوراده پاپا طرفندن شهید ایدلدی.

بو دورده مجارستانه آقنجیلرکوندرلدی و آرناوودلقده کی بار و
سائر قلعه لر وموره ده بعض یرلر وندیکیلرندن آندی و بغدادنده کیلیا
قلعه سی ضبط اولندی و کمال رئیس قومانداسنده اولان عثمانلی
دونماسی آق دکده چوق ایش کوردی.

ایرانده شاه اسماعیل صفوی پادشاه اولوب شیعه مذهبنی چیقاردی
و بوجهتله فساد چوغالبوب سلطان با یزید سلطنتی کوچک اوغلی
سلطان سلیمه براقه رق دیمتوقه یه کیدرکن یولده ارتحالی وقوع
بولدی.

طقوزنجی پادشاه یاوز سلطان سلیم بن سلطان بایزید ثانی

سلطان سلیم حضرتلری فاتح سلطان محمد ایله برابر اک بیوک
پادشاهلرمزدندر و شدتنه مبنی یاوز نامیله مشهوردر.

سلطان سلیم اولایران غائله سنی بیترمک ایستیوب داخلده قرق

بيك شيعه يى قتل ايتدره رك فسادك اوكنى آلدقدن صكره شاه اسماعيل ايله محاربه ايلدى و 920 سنه سنده چالديران اووه سنده عجملى مغلوب ايدوب موصل و دياربكر و وان و ماردين طرفلرني و تبريزه قدر اولان يرلى ضبط ايتدى.

بو محاربه ده ايرانه طرفدارلق كوسترن و اطنه و مرعش طرفلرنده حكومت ايدن ذولقدريه و رمضان اوغللى مماليكده فتح ايدلدى.

مصرده كى چركس كوله منلرده سلطان سليمه دشمنلك كوستردكلرندن حضرت پادشاه اونلركده اوزرلرينه كيتدى و حلب جوارنده مرج دابق محاربه سنده مصر سلطاني قانصو غاوري يى مغلوب و مقتول ايدرك حلب و شام و قدس شريفى آلدى و مصره كيدوب يكي مصر سلطاني طومانبايى ده قاهره جوارنده پریشان ايلدكدن صكره بتون مصر دولتمزك ملكى اولدى. بوضره ده جزايرده بلكك قورمش اولان خيرالدين رئيس دولتمزه تابع اولدى. مشاراليه قورسانلقدن يتشمه مشهور كميچى اولديغندن دونمامزك قوتى آرتدى.

مصرده كى عباسى خليفه سى متوكل عل الله خلافت اسلاميه يى سلطان سليمه ترك ايلمكله پادشاهلرمز بالجمله اهل اسلامك خليفه سى اولديلر و شريف مكه سلطان سليمه اطاعتله امانات شريفه يى تسليم ايلديكندن بعد ما استانبول اسلامك مركزى اولدى.

سلطان سليمك سكر سنه ظرفنده كى شو فتوحاته نظرا دها بر چوق موفقيتلرى مأمول ايدى فقط عمرلى وفا ايلمبوب شيرپنجه دن وفاتى دولتمزى بويله بر بيوك پادشاهدن محروم براقدى.

اونجی پادشاه سلطان سلیمان خان قانونی بن سلطان سلیم خان
سلطان سلیمان خان دوری دولتمزك اك پارلاق زمانیدر و او زمانده
بر چوق قانونلر یاپلیغندن بو پادشاه ده قانونی عنوانی ویرلمشدر.

سلطان سلیمان ابتدای جلوسنده مجارلردن بلغراد قلعه سنی
وفرنگ شوالیه لرندن ده ردوس اطه سنی فتح ایدرك حضرت فاتحك
فتوحاتنی تماملادی. محارباتی بك چوق اولوب اون اوچ دفعه بالذات
سفره چقدی و قرق سکزنه سورن زماننده چوق یرلر آلدی.

آلمانیا ایمپراطوری بشنجی شارل ایله فرانسه قرالی فرانسوا آره
سنده بیوك محاربه اولدیغندن سلطان سلیمان فرانسه یه یاردم ایچون
مجارستانه کیردی و محاج محاربه سنده مجارلره غلبه ایدرك بودین و
بشته شهرلرینه قدر مجارستانی آلدی و ویانه بی بیله محاصره ایلدی.
مشهور بارباروس خیرالدین باشا و طورغود پاشا کبی قهرمانلر اداره
سنده اولان عثمانلی دونماسی بحر سفیدن حاکمی اولدی و تونس
و طرابلس ضبط ایدلدی.

ایران ایله محاربه اولنوب بغداد و بتلیس و درسم طرفلری آلدی
و بر طرفدن بصره و بر طرفدن یمن طرفلری ضبط ایدیله رك بیوك بر
عثمانلی دونماسی هندستانه قدر کیتدی.

بو غیرتلی پادشاه یتمش ایکی یاشنه کلمشکن ینه مسلمانلغه
خدمتدن خالی قالمیوب مجارستانده کی سکتوار قلعه سنی محاصره
یه کتمشدی. اوراده وفاتی وقوع بوله رق صدر اعظم صوقوللی محمد
پاشانک تدبیریه وفاتی کیزلندی و عسکرك غیرتی قیرلمیه رقه قلعه سی
فتح اولندی. وارث سلطنت سلطان سلیمک اردویه کلمسنی متعاقب
سلطان سلیمانک ارتحالی عسکره بیلدرلدی.

اون برنجی پادشاه سلطان سلیم ثانی بن سلطان سلیمان قانونی

صاری سلطان سلیم نامیله مشهوردر. زماننده یمنک فتحی اكمال ایدلمش وقبریس اطه سی فتح اولنوب پیری رئیس قوماندسنده کی عثمانلی دونماسی بحر محیط هندیده اجرای حکم ایتمشدر. صدر اعظم صوقوللی محمد پاشانک درایتی سایه سنده سلطان سلیمان زمانی ترتیبی بوزولمامشدر. حتی فرنکلر اینه بختی کورفرزنده عثمانلی دونماسنی خراب ایتمشلرکن ایرتسی سنه دها بیوک بر دونما یاپیله رق اوروپا قورقو ایچنده براغلمشدر. سلطان سلیم حمامده دوشوب وفات ایلمکله انجق سکز سنه بادشاهلق ایده بیلدی وحکومت اوغلی سلطان مراد ثالثه کچدی.

اون ایکینجی پادشاه سلطان مراد ثالث بن سلطان سلیم ثانی

سلطان مراد ثالث ایلك زمانلری صوقوللی محمد پاشانک درایتی وغیرتی سایه سنده پک پارلاق بر صورتده کچدی و کرجستانده ویمنده بر طاقم یرلر دها آلندی فقط 987 سنه سنده بو صدراعظمک بر دیوانه طرفندن قتلی اوزرینه ایشلر بوزولدی. صوقوللی اون التی سنه در صدراعظملق ایدرک پک کوزل اداره ایلمشدی. بر چوق وقت بودرجه ده درایتلی بر وزیر کوریله مدی.

سؤالره عرب حرفلریله جواب ویرکز

سلطان فاتح استانبولک فتحندن صکره دها نقدر حکومت ایتدی؟

نره لری فتح ایتدی؟

نره لری آلمغه موفق اوله مدی؟

نوقت وفات ایتدی سلطان بایزید نقدر بادشاهلق ایلدی؟

سلطان جمه نه اولدی؟
سلطان بایزید وقتنده نره لر آلدی؟
سلطان سلیم اولک عنوانی ندر؟
ایراندن نره لری آلمش و هانکی محاربه یی قزانمشدر؟
اطنه و مرعش طرفلرینی کیملردن آلمشدر؟
مصر سلطانلریله نیچون محاربه ایتدی ونره لری فتح ایلدی؟
خیرالدین رئیس کیم ایدی ونه یاپدی؟
خلافت اسلامیه سلطان سلیمه نسل انتقال ایلدی؟
ندن وفات ایلدی؟
سلطان سلیماننه نه دینور و نقدر سلطنت ایلمشدر و قاچ سفری
واردرد؟
اولا نره لری فتح ایلدی؟
اوروپاده کیمه یاردم ایتدی؟
مجارستنده نره لری آلدی؟
عربستانده فتوحاتی نره لریدرد؟
نره ده وفات ایلدی، زماننده عثمانلی دونماسی نه لره موفق
اولدی؟
ایکنجی سلطان سلیم زماننده نره لر فتح اولندی؟
اینه بختی محاربه سنده نه اولدی؟
صوقوللی محمد باشا کیمدر سلطان مراد ثالث دوری ابتدای
وقوعاتی ندر؟ صوقوللی نصل وفات ایتدی؟

Okuma Parçası:
Kavâid-i Osmâniyye

قواعد عثمانیه

مؤلفی: احمد جودت پاشا

عثمانلی لسانک اصلی ترکیچه در. فقط فارسیدن و عربیدن پک
 چوق لفظلر النوب اوج لساندن مرکب بر لسان اولمشدر.
 حروف اصلیه سی حروف عربیه در که شو یکر می سکز حروفدن
 عبارتدر:

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق
 ک ل م ن و ه ی

حروف فارسیه یکر می درتدر.

چونکه حروف عربیه نک سکزی یعنی (ث ح ص ض ط ظ ع
 ق) حرفلری لسان فارسیه اولمیوب باقیلری قوللانیلور.

فقط عربیده اولمایان دها درت حرف وارد که بای فارسی و جیم فارسی و زای فارسی و کاف فارسی دینلور و حرفلره شویله (پ چه ژ) اوچ نقطه وضع ایله عربیدن تفریق اولنور.

حروف عربیه و فارسیه نك كاهه سی لسان عثمانیده مستعمل اولمغله حروف عثمانیه اوتوز ایکی یه بالغ اولور.

بوندن بشقه ترکچه ککزدن کلور بر کاف وارد که اکا صاغر کاف دینلور. سکا، بکا کبی. شمدی بو کافلر، نون کبی تلفظ اولنور.

فقط بونلری کاف عربی و فارسیدن تفریق ایچون بر علامت مخصوصه یه احتیاج کورلمکله بو کافک اوزرینه اوچ نقطه وضع اولنوبده کاف فارسی شویله (ک) ایکی دورلی یازلمق خصوصی مقدا تذر و انجمن دانش طرفندن تصدیق و امضا اولنمغله مدخل قواعدده کافلر بو وجهله تفریق اولنمشیدی.

بعده سالف الذکر اهل خبره قومسیوننک تنسیبی اوزرینه قواعد ترکیه ده کاف فارسی شویله (ک) قولی قیوریق اوله رق یازلدی.

لکن اوته دنبرو کاف فارسی اوزرینه اوچ نقطه وضعنه آشلمش اولدینغدن بو قاعده متروک و مهجور اولمادی.

بناء علیه بو کتابده دخی اوته دنبرو اوله کلدیکی اوزره کاف فارسی اوزرینه اوچ نقطه وضع اولوبده لدی الحاجه دفع التباس واشتباه ایچون صاغر کاف اوزرینه بر نقطه وضع ایله سگا، بگا کبی یازلمق مناسب کورلمشدر.

فتحه و کسره کبی ضمه دخی یا خفیف ویا آغیر اولور. ضمه خفیفه و ثقیله یا مبسوط و یا مقبوض اولور. ضمه خفیفه مبسوطه، دوداقلری بر مقدار آچه رق تلفظ اولنور. ضمه خفیفه مقبوضه، دوداقلری بر مقدار

صیقه رق تلفظ اولنور. ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه و مقبوضه بو ایکیسینک
آغیرلری، دیمکدر.

ضمه لر (V) و (O) اشارتلیله یكدیكرندن تفریق اولنمق یعنی
اولمک و اولمق و کولمک و بولمق رسملری اصول اتخاذ قیلنمق
خصوصی مقدا تذکر و انجمنداناش طرفندن تصدیق و امضا ایدلمش
اولدیغندن مدخل قواعدده بو اشارتلی استعمال اولنمشیدی.

بعده سالف الذکر اهل خبره قومیسویننده اولمک و اولمق و
کولمک و بولمق اشارتلی وضع اولدیغندن قواعد ترکیده بو
اشارتلی قوللانلدی.

حروف هجا بعضاً آغیر حرکه ایله حرکه لنورلر. فقط (ث، ذ، ک)
دائما خفیف حرکه ایله و (ح خ ص ض ط ظ ع غ) دائماً آغیر حرکه
ایله حرکه لنورلر.

لسان عربیده حرکه نک خفت و ثقلتی حرفک جنسنه تابعدر. مثلاً
سین و کافک حرکه لری خفیف و صاد و قافک حرکه لری آغیر اولمق
طبیعیدر.

قاعده

برکلمه قنغی جنس حرکه ایله بدأ ایدرسه صکره کی حرکه لر
دخی اول جنسندن اولمق یعنی خفیف ایسه خفیف و آغیر ایسه آغیر
تلفظ اولنمق شیوهٔ لسان ترکی اقتضاسندندر. کورمک، کوسترمک،
اوقومق، یازدیرمق کبی.

بو قاعده، الما و لیمون کبی چوق آز اسملرده تخلف ایتیمیشدر.
اینانمق ماده سی دخی شاذدر.

بوراده دیگر لسانلردن مأخوذ اولان کلمه لر بو قاعده دن مستثنادر. مثلا منقولات کلمه سنک میمی فتحه خفیفه ایله و قافی ضمه ثقیله ممدوده ایله ولامی فتحه خفیفه ممدوده ایله متحرک اوله رق تلفظ اولنور. بو ایسه کلمات ترکیه ده اولماز.

معلمینه تعلیمات

علم صرف و نحو، لسانی طوغری سویلیوب یازمق فنیدر. سویلیوب یازدیغمزه کلام دینور که کلمه لردن و کلمه لر حرفلردن چیقان سسدر.

اول کیفیت دخی حرکه در و حروف عثمانیه شو اوتوز ایکی حرفدر.

ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س ش ص ض ط ظ ع
غ ف ق ک ل م ن و ه ی .

ایشته بونلره، حروف هجا دینلور.

ترکچه برده صاغر کاف واردر که شمدی نون کبی تلفظ اولنور. سکا، بکا کبی. لدی الحاجه بو دخی دیگر کافلردن تفریق اولنمق لازم کلدیکندن اوزرینه برر نقطه وضعیله (ک) صورتنده یازیله جقدر. لسان عثمانیده ضاد اکثریا (ظا) کبی تلفظ اولنور. ضمیر، ماضی کبی.

اشبو حروف هجا ایکی قسمدر:

بری ما بعدینه متصل اولمیان حرفلر اولوب بونلره حروف انفصال، دینور که (ا د ذ ر ز ژ و) حرفلیدر.

دیگری ما بعدینه متصل اولان حرفلر اولوب "حروف اتصال" دینور. بونلر باقی حروف هجادر.

لسان عربیده حرکه اوچدر: فتحه، کسره، ضمه. یعنی اوستون، اسره، اوتره در.

حروف هجانک هربری حرکه یه محتاجدر. فقط حرفک بعضاً کندی حرکه سی اولوب "متحرک" دینور و بعضاً کندی حرکه سی اولمایوب ماقبلنده کی حرفک حرکه سنه اعتماد ایلر.

اکا دخی "ساکن" دینور. اوزرینه اشبو (◌ْ) جزم. اشارتی قونور ال، بل کبی.

لسان عربیده بر جنسدن ایکی حروف یان یانه کلدکده اکثریا ادغام اولنور.

لسان عربیده بر جنسدن ایکی حروف یان یانه کلدکده اکثریا ادغام اولنور.

یعنی بر حرف یازیلزب اوزرینه اشبو (◌̇) تشدید اشارتی قونور و مشدد یعنی مکرر او قونور: محمّد، معظم.

الف و یا و واو حرفلرینه "حرف مد" دینلور. چونکه فارسی، عربی کلمه لرده الف فتحه یی مد ایدر: یاور، کاتب کبی.

یا کسره یی مد ایدر و آلتنه (◌ِ) علامتی وضع اولنور: زیور، لیبب کبی.

واو ضمه یی مد ایدر: دلسوز، مکتوب کبی.

اکرمد اولنان فتحه الفک حرکه سی ایسه یان یانه ایکی الف

یازیلماق ایچون بر الف یازیلور و اوزرینه اشبو (٧) مد اشارتی وضع اولنور: آزر، آمر کبی.

الف بر حرف هوائیدرکه همزه اولور و علامت اولمق اوزره اشبو (٤) اشارتی استعمال اولنور.

بونک کیفیت استعمالی ذیل کتابک برنجی فصلنده بیان قیلنور.

بالاده مذکور اولان حرکه لر اکثر استعمالاتمзде ترك اولنور و کلمه لر قرینه ایله اوقونور.

کلمات ترکیه ده الف اکثریا الف فتحه یه و یا کسره یه و واو ضمه یه علامت اولمق اوزره قوللانیلور.

بو حالده انلره "حرف املا" دینور. یالی، کوزل کلمه لرنده اولدیغی کبی.

بعضاً ها حرفی دخی بویله علامت حرکه اولارق یازیلوب بو حالده اکا دخی "حرف املا" و "هاء رسمیه" دینور. هله، خانه، عباره کبی.

ایشته حرکه لرمز بونلردن عبارت اولوب لسانمзде ایسه سکز دورلی حرکه واردر.

چونکه حرکات ثلثه دن هر بری یا خفیف ویا ثقیل اولور و ضمه یا مبسوط ویا مقبوض اولور.

فتحه ثقیله الف صورتنده یازيله رق فتحه خفیفه دن تفریق اولنور. بل، بال کبی.

اکر مفتوح اولان حرف دخی الف ایسه یان یانه ایکی الف

يازيلميوب بلکه بر الف يازيله رق اوزرينه (~) اشارتی قونور: آو کبی.

لدى الايجاب كلمات تركيده ده كسرة خفيفه ده تفریق ايچون كسرة ثقيله نك التته كسرة ممدوده اشارتی اولان (ى) وضع اولور. اسكى يالى كبی.

- ضمه خفيفه مبسوطه (و) رسمنده يازيلور. كور، كوز كبی.
- ضمه خفيفه مقبوضه (و) رسمنده يازيلور. اوچ، يوز كبی.
- ضمه ثقيله مبسوطه (و) رسمنده يازيلور. صول، قول كبی.
- ضمه ثقيله مقبوضه (و) رسمنده يازيلور. اويغون، كبی.

مقدمه

كلمه يالكز بر معنایه موضوع اولان لفظدر و بش نوعدر. يعنى اسم، صفت، ضمير، فعل، ادواتدر.

اسم: بر وصف ايله مقيد اولمقسزين مجرد بر شخصه ياخود ديكر بر شيئه دلالت ايله ين كلمه لردر: احمد، استانبول، قلم، كاغد كبی.

صفت: زمان ايله مقيد اولمقسزين بروصف ايله متصف اولان شي ديمكدر. مثلا كوزل ديديكمزده كوزلك ايله متصف انسان ياخود بر شي ديمك اولور.

كذلك بياض كاغد ديديكمزده كاغد بر اسم اولوب مجرد مسماسنه دلالت ايدر.

اما بياض لفظى بياضلق صفتيله متصف اولان شيئه دلالت ايدرو

او شی بوراده کاغد ضمننده تحقق ایدر. فقط هیچ بریسی بروفته دالت ایلمز.

ضمیر: اسمک، مسماسنی اشعار ایدن الفاظ مخصوصه در: او، سن، بن کبی.

فعل: اوچ زمانک برنده بر ایشک یا بر حال و کیفیتک وقوعی افاده ایله ین کلمه در: کلدی، یازیور، دکله جک دنیلدیکی کبی که کلمک و یازمق برر ایش اولوب اولکی وقوع بولمش ایکنجیسی وقوع بولمقده اولدیغی و دکلمک بر حال و کیفیت اولوب بعده وقوع بوله جغی استفاد اولور.

ادوات که انلره "حروف معانی" دخی دینور.

اسم و صفت و ضمیر و فعلدن بشقه اولان کلمه لردر که حد ذاتنده مستقل بر معنایی افاده ایتمیوب بلکه دیگر کلمه لره مربوط اوله رق خصوصی معناله دالت ایدر لر. مثلا استانبولدن قایق ایله بوغاز ایچنه کیتدم، دینلدکده (دن) و (ایله) حرفلری کبی.

ایشته بو کلمه لر ترکیب ایده رک کلام اولور و کلامه جمله دخی دینلور. مثلا کون طوغدی، جمله سی ایکی کلمه دن مرکب بر کلامدر.

باب اول

اسمک صنوف واقسامی بیاننده در.

فصل اول

اسم خاص و عام و مفرد و جمع بیاننده در.

اسم ایکی قسمدر. بری اسم خاصدر که بر فرد معینه دلالت ایچون وضع اولنمشدر. اکا علم دخی دینور. احمد، استانبول، نیل کبی که احمد بر ذاتک آدیدر. استانبول دخی عالمک فهرستی اولان شهرمژک و نیل مصرده جاری اولان نهر معروفک آدلریدر.

ایکنجیسی اسم عامدر که افراد کثیره یه شامل اولور. اکا اسم جنس دخی دینور. انسان، شهر، نهر کبی که انسان بر شخص معینه منحصر اولمیوب جمله بنی آدمه شامل اولور.

شهر دخی بر بلده یه منحصر اولمیوب بالجمله بیوک و مشهور بلده لره اطلاق اولنور.

کذلک نهرک دخی بر یوزنده جاری اولان ایرماقلرک کافه سنه شمولى واردر.

اسم جنسک اولنه (او) کتوریلور ایسه علم کبی معرفه اولور. یعنی بر فرد معینه منحصر قالور. مثلا بر کیمسه خدمتکارینه او قلمی کتور، دیدکده بینلرنده معلوم اولان قلمی ایستمش اولور. خدمتکار بشقه قلم کتورسه ایفای خدمت ایلمش اولماز و بعضاً "او" یرنده "اول" قوللانیلور و اکر (بر) کتوریلور ایسه نکره اولور یعنی لا علی التعیین بر قلم ایستمش اولور و خدمتکار هر قنغی قلمی کتورسه ایفای خدمت ایلمش اولور و اکر جمیع افرادی استغراق ایلمک مراد اولور ایسه (هر) کتوریلور. مثلا هر انسان یر ایچر، دینور.

مفرد و جمع

اسم عامدن بر فرد مراد اولور ایسه مفرد و زیاده مراد اولور ایسه جمع دینلور.

ترکچه ادات جمع (لر) اداتیدر. کرک ترکی و کرک فارسی و یا

عربی کلمه لرك آخرينه علاوه اولندقدہ جمع اولورلر. آتلا، اسبلر، فرسلر کبی.

اسماء فارسيه یعنی لسان فارسیدن مأخوذ اولان اسملر بعضاً قاعدۀ فارسيه اوزره جمع اولنور.

شویله که آخری مفتوح قلنه رق الف و نون الحاق اولنور. مردان، صوفیان، چشمان، آهوان، سنخان کبی.

اگر اسمک آخرنده های رسمیه بولنور ایسه کافه تبدیل اولنور. بنده نك جمعی بندکان کبی.

اگر الف بولنور ایسه بر یا زیاده قلنور. کدانک جمعی کدیان کبی.

اسماء عربیه یعنی عربیدن مأخوذ اولان اسملر دخی بعضاً بویله قاعدۀ فارسيه اوزره جمع النورلر. منشیان، مشیران کبی.

عریجه ده متعدد جمعلر اولوب انلرباب مخصوصنده بیان اولنه جقدر.

اسم مکان

اسملرك آخرينه خفیف حرکه لی ایسه (لك)، آغیر حرکه لی ایسه (لق) علاوه سیله اسم مکان صیغه سی یاپیلور. چیچکلک و چالیتق کبی.

شاذ اوله رق مختلف حرکه لرله استعمال اولنان کلمه لرده حرکه اخیره یه اعتبار اولنور. لیمونلق، کبی.

فارسیده (زار) و (ستان) و (کاه) و (کده) لفظلری ادات محلّیت اولوب فارسی یا عربی اسملره لاحق اوله رق لسان عثمانیده دخی استعمال اولنورلر.

نته کیم لاله لك و كلك معناسنه لاله زار و كلستان و زیارت یری
و محنت یری معناسنه زیارتگاه و محتکده دینلور.

فصل اول

اسم تصغیر بیاننده در.

خیفیف حرکه لی اسملرک آخیرینه (جک) و آغر حرکه لی
اسملرک آخیرینه (جق) الحاق اولندقده اسم تصغیر اولوب مسماسنک
کوچکلکنی افاده ایدر. کدیجک، دستیجک، اوطه جق، قوزیجق،
قادینجق، اوغلانجق کبی.

فقط آخری ساکن اولان ایکی حرفلی اسملرک تصغیرنده جک و
جق یرینه (جکز) و (جغز) کتوریلور. کویجکز، اوجکز، قیزجغز،
قوشجغز کبی. و جغز بعضاً مقام ترحمده قوللانیلور. نته کیم بی
چاره قیز دنیله جک یرده قیزجغز، دنیلور.

تصغیر اولنه جق اسمک آخرنده کاف بولنور ایسه حذف اولنور.
نته کیم دوشک و دوداق و قولاق اسملرینک تصغیرلرنده دوشه جک،
دوداجق، قولاجق دینور.

فارسی و عربی اسملر دخی بویله قاعده ترکیه اوزره تصغیر
اولنورلر. فارسیدن خانه جک، خاتونجق و عربیدن رساله جک، دکانجق
کبی.

(چه) لسان فارسیده ادات تصغیر اولوب فارسی و عربی اسملره
لاحق اولور. دیوانچه و دکانچه کبی کوچک دیوان و کوچک دکان،
دیمک اولور.

عربی اسملره مخصوص اولمق اوزره عربجه قاعده تصغیر واردر.

شویله که اسمک اولکی حرفی مضموم قلنه رق حرف آخیرندن اول بر یاء ساکنه زیاده ایدیلور.

عبدك تصغیرنده عبید دینلدیکی کبی که عبد قول و عبید قولجغز دیمکدر.

فصل ثالث

اسماء اعداد بیاننده در.

اصل اسماء اعداد یعنی صاییلرک اسملری ایکی مرتبه اعتبار اولنور که آحاد و عشراتدر.

آحاد برلر یعنی بردن طقوزه قدر اولان عددلردر. عشرات اولنر یعنی اونندن طقسانه قدر اولان عددلردر.

آحاد: بر، ایکی، اوچ، درت، بش، التی، یدی، سکز، طقوز.

عشرات: اون، یکرمی، اوتوز، قرق، اللی، التمش، یتیش، سکسان، طوقسان.

بونلر رأس عشرات اولوب هر برینک آخیرنه آحاددن بری علاوه اولنه رق اونبر، اون ایکی دیو اون طقوزه قدر صاییلور.

بعده یکرمی بر، یکرمی ایکی دیو یکرمی طقوزه قدر صاییلور.

بعده یوز کلور وینه بو منوال اوزره یوز طوقسان طقوزه قدر صاییلور و اندن صکره یوزک اولنه آحاددن بری علاوه اولنه رق ایکی یوز، اوچ یوز وهکذا طقوز یوز طقسان طقوزه قدر صاییلدقدن صکره بیك کلور.

اندن صکره دخی منوال مشروح اوزره صاییلور. خزینة مالیه نک

اسكى اصطلاحنجه اقچه حسابنده يوز بيكه بر يوك تعبير اولنه رق ايكي يوك، اوچ يوك ديو تعداد اولنوردى. لكن اصحاب فن حساب عندنده بو "يوك" تعبيرى قوللانمىوب هر خصوصده طقوز يوز بيكدن ايلروسى كرات اعتبار اولنه رق اون كره يوز بيك، يكرمى كره يوز بيك ديو صاييلوردى.

بعده اون كره يوزبيكه لسان افرنجيدن مأخوذ اولان مليون لفظى اطلاق اولنه رق آحاد وعشرات ومائه علاوه سيله صاييلور اولدى.

ايشته بونلر اسماء اعداد اولوب صاييلان شي نه ايسه اكا دخى معدود دينلور. مثلا بش التون، بش يوز غروش، بيك التى يوز پاره دينللكده التون و غروش و پاره معدود اولور.

اعداد فارسىه نك لسان عثمانيده نادر اوله رق قوللانيلان احادى بونلردر: يك، دو، چهار، پنج، شش، هفت، هشت، نه.

چهارك هاسى اكثرثيا حذف اولنه رق چار دينلور و يوز معناسنده اولان صد و بيك معناسنه اولان هزار دخى قوللانيلور. نته كيم صديبار و هزار كره دينلور.

عربىنك اسم عددلرى دخى لسان عثمانيده كذلك نادرأ قوللانيلور. احادى بونلردر: احد، اثنين، ثلاثة، اربعة، خمسة، ستة، سبعة، مانيه، تسعه.

احد يرنده اكثرثيا واحد لفظى قوللانيلور. عشراتى دخى بونلردر: عشرة، عشرين، ثلاثين، اربعين، خمسين، ستين، سبعين، ثمانين، تسعين.

عريده يوز معناسنه اولان مائه و بيك معناسنه اولان الف دخى لسان عثمانيده مستعملدر.

كسورات: عددلرك كسرلری جزء لریدر كه یاریم، اوچده بر، درته بر و هكذا ایلرو طوغری كیدر.

فارسیك كسرلردن لسان عثمانیده یالكز یاریم معناسنه اولان "تیم" قوللانیلور. اما عربینك اونه قدر كسوراتی لسان عثمانیده مستعملدر كه شونلردر: نصف، ثلث، ربع، خمس، سدس، سبع، ثمن، تسع، عشر.

بعضاً بونلره اعداد تركیه منضم اولور: بر ثلث، اوچ ربع، درت خمس كبی.

اعداد توزیعیه: بر جماعتدن هربرینه مساوات اوزره برمقدارك تعینی قصد اولندقدده اسم عددلرك آخری مفتوح قیلنه رق بر راء ساكنه الحاق اولنور و آخری مكسور ایسه رادن اول برده شین مفتوحه زیاده قیلنور و درت لفظنك اخرنده کی تا حرکه لندكده داله منقلب اولور. نته کیم فلان قریه اهالیسی برر ویا ایکیشر یاخود دردر غروش و یرسون، دنیلورو اسم عدد ایکی ایکی و درت درت دیو تکرار ایدلمش کبی اولور.

كذلك برفرقه بی طاقم طاقم ایتمك مقامنده دخی بو اعداد توزیعیه قوللانیلور و اول حالده تکرارلانور. نته کیم ایکیشر ایکیشر کلیکز، دینور. فارسیده لسان عثمانیده "برر برر" معنا سنه اولان "یکان یکان" قوللانیلور.

فصل رابع

مبهات بیاننده در.

مبهات، معناسنده ابهام اولان اسملردر.

اصل مبهات ترکیه کندی، کیم، نه، قاچ، قچان، قنی، قنغی کلمه لریدر.

کندی که کندو دخی یازیلور، بشقه سی قاریشمقسزین بر ذات دیمکدر. نته کیم کندی یاپدی، دینلرکه بشقه سی قاریشمیوب بالذات یاپدی، دیمک اولور و ترزی بو جبه یی کندی دیکدی، دنیلدکده قالفه سنه ویا شاکردینه دیکدیرمدی، معناسی چیقار.

و (لر) ایله جمع اولنوب کندیلور، کندولر دینلور. بعضاً تأکید ایچون تکرار لانور و کندی کندینه و کندو کندویه دینلور.

فارسیده بو معنایه (خود) قوللانیلور. مثلاً رأی خودیله دینلورکه کندی رأیله دیمکدر. و خود بخود دینلورکه کندی کندینه دیمکدر.

عربیدن دخی بو مقامده (ذات) و (نفس) قوللانیلور. مثلاً ذاته مخصوص و نفسنه منحصر دینلورکه کندینه مخصوص و کندینه منحصر دیمکدر. و بالذات یاپدی دینلورکه کندو یاپدی، دیمک اولور.

(کیم) ذوی العقوله مخصوص اولوب بر شخصی استفهام ایچوندر. مثلاً کیم کلدی، کیملر کله جک، دینلور.

و بعضاً استغراق ایچون قوللانیلور. کیم اولورایسه اولسون کبی که هر کیم اولورایسه اولسون دیمکدر.

و بعضاً ابهام ایچون استعمال اولنور. نته که کیم کلدی بیلیمورم، دینلور و تکرار اولنه رق بعض معناسنه استعمال اولنور. نته کیم انلرک کیمی شویله و کیمی بویله، دینلور. کیمسه و کمسنه لفظلری دخی مبهم بر شخص، دیمکدر.

(نه) ذوی العقولدن شیئ استفهام یا استغراق و یا ابهام ایچوندر. نته کیم مقام استفهامده نه اولدی و مقام استغراقده نه اولور ایسه و مقام ابهامده نه اولدی بیلیم، دینلور.

(نسنه) لفظی مبهم برشی معناسنه استعمال اولور و اکثریا (نه) مابعدینه وصل ایله هاء رسمیه سی اسقاط اولنور. نلر، ندر، ندن کبی. قدر و نوجهله دخی بعضاً بویله هاسز اوله رق یازیلور و بعضاً متصل اولدیغی کلمه نك اولکی حرفی علی الخصوص الف اولدیغی حالده تخفیف ایچون حذف اولنور. نه اوله نوله، نه اولدی نولدی، نه ایلسون نیلسون، نه ایچون نیچون کبی.

كذلك نه اصل بو وجهله تخفیف اولندقده ناصل اولوب اکثریا الف دخی اسقاط ایله نصل یازیلور.

وبو کیفیتی استفهام و یا استغراق و یاخود ابهام ایچون استعمال اولنور. نته که نصل اولدی، دیو سؤال اولنور و نصل اولور ایسه اولسون و نصل اولدی بیلمم، دینلور.

بعضاً مقام تشبیهده ایراد اولنور.

نته کیم سن نصل که ایتدک ایسه اوپله جه ایتدیکی بولدک، دنیلور.

نه یرده تخفیف اولنه رق نرده، نره ده دینلور و مکانی استفهام یا استغراق و یا ابهام ایچون استعمال اولنور. نته که نره ده قالدی و نره ده اولورسی اولسون و نره ده بیلمم و او نرده، بو نره ده دنیلور.

لسان فارسیده (چه) نه دیمک اولوب بعضاً لسان عثمانیده قوللانیلور و چه فائده دینور که نه فائده دیمکدر و بعضاً هرچه باد آباد جمله سی قوللانیلور هر نه اولور ایسه اولسون، دیمکدر.

(نیجه) نصل معناسنه در. نته کیم نیجه سین نیجه اولور ایسه اولسون و نیجه اولدی بیلمم، دینور.

بعضاً وقت مبهم ایچون قوللانیلور. مثلاً نیجه یه دك دینلور نه و قته دك، دیمك اولور. و بعضاً مقام ابهامده چوق معناسنی مفید اولور. نته که نیجه کره دینلور که چوق کره دیمکدر و بعضاً بو مقامده خیلی لفظی قوللانیلور.

ننه که خیلی مدت دینلور که چوق مدت دیمك اولور. و تقلیل ایچون خیلیجه و تأکید ایچون خیلیدن، دینلور.

عربیده دخی بعضاً چوق مقامده کثیراً ما و دها چوق مقامنده اکثریا لفظلری قوللانیلور.

(قاچ) عددی استفهام و یا استغراق ویا ابهام ایچوندر. دائماً مفرد اوله رق قوللانیلور.

ننه کیم مقام استفهامده قاچ غروشك وار، دینلورکه نه مقدار غروشك وار، دیمك اولور و مقام استغراقده قاچ اولور ایسه اولسون دینلور که هر نه قدر اولور ایسه اولسون دیمك اولور و مقام ابهامده ساعت قاچه کلدی بیلمیورم، دینلور.

وبعضاً مقام ابهامده نیجه کبی کثرت معنا سنی مفید اولور. قاچ کره کبی که چوق کره دیمکدر. و بر قاچ دینلورسه بعض و براز معناسنی افاده ایلر.

فارسیده چند کلمه سی مبهماتدن اوله رق نیجه و قاچ مقامنده قوللانیلور. فقط چند کلمه سی اوچدن اونه وارنجه مقداری معین اولمیان عدد دیمکدرکه لسان عربیده بعض دینلور و بعضاً هرچند قوللانیلور که هر نقدر دیمکدر.

(قچان) خاچان، نه وقت ونه زمان دیمکدر. بعضلر الفسز اوله رق قچن یازارلر.

(قنى) نره ده ديمكدر. شمى خانى تلفظ اولنور.

(قغنى) كلمات استفهاميه دندر. نته كه قغنى كاتب، قغنى كتاب ديلور و شمى بين الانام هانكى تلفظ اولنور وها فتحه ثقيله و كاف كسره خفيفه ايله حرکه لنور.

او ايسه لسان تركينك آهنگ خفت و ثقلتنه مخالف اولديغندن هانكى لفظى كلمات شاده دن معدود اولور.

بو قدر و شو قدر و او قدر لفظلى دخى غير معين معناسنده استعمال اولور لر. بو تقديرجه اوچيده مبهماتدن اولور لر.

نته كه اون بو قدر غروش، ديلور و بر عدد غير معين اراده اولنور. كذلك بو قدر معلوماتى وار ايكن و شو قدر معلوماتى وار ايسه ده و او قدر معلوماتم يوق، ديلور و بعضاً او قدر معناسنه فارسیده چندان لفظى قوللانيلور و چندان معلوماتم يوق، ديلور.

فصل خامس

اسم اشارت بياننده در.

اسم اشارت برفرد معينه اشارت ايچون موضوع اولان بو و شو لفظلريد. ادواتده بر شيئه متصل اولدقارنده بر نون زياده قنور. بناء عليه تصغير لرنده بونجغز و شونجغز و جمع لرنده بونلر، شونلر ديلور. بو يرده و شو يرده تخفيف اوله رق بوراده، شوراده و شوراجق و بوراجق ديلور.

شو، قريبه و اكا نسبتله دها قريب و معروف اولان شيئه اشارت ايچون قوللانيلور. نته كيم بو قوناغك باغچه سنده كزن آدم كيمدر، ديلور.

اسم اشارتلك بويله بر مشار اليهى اولمق لازم كلور. فقط بعضاً
اسم مبهم مقامنده استعمال اولنورلر.

عادت بودرکه بيوكلر مجلسه سائرنندن صكره كلور و شو سوز که
سکا سويلنيور پک نافع بر نصيحتدر، جمله لرنده بو و شو کبی.

و شو مقامده بعضاً "شول" استعمال اولنور. شول چوجق که انا،
بابا نصيحتی دکله ميه؛ صكره فلکک چوق سله سنی یر، دینلديکی
کبی.

فارسیده بعده ازین لفظی بوندن صكره ديمک اوله رق بعضاً عباره
اراسنده قوللانيلور.

عربیده "ذا" بو و "هذا" ايشته بو و "ذلك" شو ديمکدر. بونلر دخی
لسانمزده مستعمال دکدلدر. فقط بعضاً عباره صره سنده كلورلر و
[بعد ذا] و [بعد ذلك] دینلور که بوندن صكره و شوندن صكره،
ديمکدر.

باب ثاني

صفت بياننده در.

اسملر کبی صفتلر دخی ترکچه "لر" ايله جمع النور. کوزلر،
چالغيجيلر کبی. دلبران و سازندکان و رقاصان کبی.

فصل اول

تصغير و تأکید و مبالغه و تفضيل بياننده در.

صفتلره ادات تصغيرالحاق اولندقدنه معنای وصفينک تقليلنی مفيد

اولور.

صفتلرک تصغیری ایچون اکثریا (جه) الحاق اولنور. نته که قره جه، قوریجه، تنهاجه، خفیفجه دینلورکه براز قاره، براز قوری و بر مرتبه تنها و برآز خفیف دیمکدر.

و کوزلجه و چوقجه دینلورکه عادی کوزل آز ایله چوق اراسی دیمک اولور. و بعضاً (جه) یرینه (مترک) یا (متراق) کتوریلور. اکشیمترک و آجیمتراق کبی که آز اکشی و آز آجی دیمکدر.

و بعضاً صفتلره (سی) الحاق اوله رق معنای تشبیهی متضمن اولور. اکشیمسی کبی که اکشی یه بکزر یعنی مایخوش دیمک اولور. ککرسی دخی بو قیلدندر. فقط ککره ترکچه دیل بوران معناسنه اولدیغی حالده شمدی متروک و مهجوردرد. اندن مأخوذ اولان ککرسی لفظی ایسه مستعملدر.

اسملرده ادات تصغیر اولان (جک) و (جق) نادراً صفتلره دخی لاحق اولور. اوافق تفک، اوفا جک کبی. شاذ اوله رق آز لفظنک آخری حرکه لنه رک آزیجق و بیوک، کچوک لفظلرینک تصغیرنده فتح جیم ایله بیوجک، کچوجک دینلور.

تأکید: معنای وصفینک تمامیتی افاده اولنمق استنلیدیکی حالده تأکید ایچون صفتک اولکی حرفی تکرار و اکثریا بر (پ) یاخود (س) و یاخود (م) زیاده قیلنور. قاپ قره، موس مور، سیم سیاه کبی.

اشبو صفات مؤکده دن بین الناس زباند اولانلر ذیل کتابک ایکنجی فصلنده بیان اولنور.

مبالغه: صفتده مبالغه یعنی معنای وصفینک قوت و شدت اوزره اولدیغی افاده اولنمق مراد اولور ایسه صفتک اولنه چوق و پک و زیاده لفظلرندن بری کتوریلور: چوق کوزل، پک سیاه، زیاده لطیف کبی.

و بر مرتبه دها مبالغه قصد اولنور ایسه غایت یاخود پک چوق دیو
تأکید اولنور. غایت واسع، پک چوق تکلفلی کبی.

تفضیل: معنای وصفیده تفضیل یعنی برینک دیکره نسبتله فضل
و رجحاننی افاده مقامنده ایکی صورت واردر. بریسی بودرکه صفت
تفضیلیه مضاف قیلنه رق اولنه (اک) کتوریلور. نته که انلرک اک کوزلی
شودر، دنیلور. دیکری بودرکه (دن) اداتندن صکره کله رک اولنه (دها)
کتوریلور. نته که بواندن دها کوزلدر، دنیلور.

و بعضاً ادات تفضیل حذف اولنور. نته که بو اندن کوزلدر، دنیلور
که دها کوزلدر دیمک اولور.

فارسیده ادات تفضیل اولان (تر) فارسی ویا عربی صفتلر اخرینه
علاوه اولنور و مقام تفضیلده قوللانلدیغی کبی مبالغه معناسنه
دخی کلور. مثلاً بالا تر و واسع تر دنیلدرکه اک بالا ویاخود دها
بالا واک و سعتلو یاخود دها و سعتلو معناسنه کلدیکی کبی پک بالا،
چوق و سعتلو معناسنه دخی کلور و بعضاً بونک آخرینه یا و نون
علاوه اولنور. بالاترین کبی. لسان عربیده مبالغه و تفضیل صیغه لری
مشتقاتندن اولمغله فرع فعل بابنده بیان اولنور.

فصل ثانی

صفتلرک سماعی و قیاسی یه تقسیمی بیاننده در.

صفتلر یاسماعی ویا قیاسیدر. سماعی ایشیدوب بلله مک ایله
ضبط اولنان صفتلدر. یوجه، بالا، رفیع کبی.

قیاسی ایسه برقاعده ایله ضبط اولنان صفتلدر. آخرنده ادات
نسبت اولان اسملر کبی.

لسان ترکیده اصل اادات نسبت (لی) یاخود (لو) حرفلریدرکه بر اسمه الحاق اولندقدہ اکا منسوب بر فرد دیمک اولور. بروسه لی، نشته لی، سویملی، سوکیلی، استانبوللو، صوقوللو کبی. فارسیده یاء ممدوده اادات نسبت اولور. فارسی یاخود عربی اسملره لاحق اوله رق لسان عثمانیده دخی مستعملدر. ایرانی و حجازی و فارسی و عربی کبی.

اگر اسمک آخرنده هاء رسمیه بولنور ایسه یاء نسبیہ دن اول بر واو زیاده قیلنور. بروسوی، فرانسوی کبی.

عربیده اادات نسبت یاء مشدده در. شرقیه کبی. فقط بویله متحرک اولمدیغی حالده تخفیف اولنه رق عینیلہ فارسینک یاء نسبتی کبی مد ایله تلفظ اولنور. حجازی و عربی کبی و اگر کلمه نک آخرنده الف بولنور ایسه نسبتنده واوه منقلب اولور. حادی، حوی کبی. و اگر ها بولنور ایسه حذف اولنور. مکه، مکی کبی. و برده (فعلیل) وزنده اولان اسملرک یاسی حذف ایله ماقبلی مفتوح قیلنور. مدینه، مدنی، کبی.

بو عربی ادااتلر انجق اسماء عربیه یه لا حق اولور. فقط علملر مستثنادر. انلرده هر لسانک قاعده سی اوزره تصرف اولنور. مثلاً طرابزونتی الاصل و قره حصاری الاصل دبنلور.

لسان عثمانیده فارسیده صاحب معناسنی مفید اولان (مند) دخی استعمال اولنور و نسبت معناسنی افاده ایلر. دانشمند و معرفتمند کبی که صاحب دانش و معرفت یعنی دانشلی و معرفتلی دیمک اولور. ینہ فارسیده بو معنایه (ور) قوللانیلور هنرور، تاجور کبی.

فارسیجه بر کیفیتله متصف معناسنی مفید اولان (ناک) دخی بعضاً

استعمال اولنور. دردناك و غمناك كبی که دردلی و غملی دیمك اولور.

قاعده: بر اسمه (جی) الحاق اولندقدہ صفت اوله رق برکارایله اشتغال معناسنی افاده ایلر. بو دخی بر نوع نسبتدر. سوتجی و یاغجی کبی. فارسیده بو معنایه (بان) و (کار) و (کر) لفظلری قوللانیلور. باغبان و خدمتکار و شمشیرکر کبی که باغجی و خدمت ایدیجی و قلیچجی دیمکدر. عربجه بو مقامده (فاعل) صیغه سی قوللانیلور. لابن کبی که سوتجی دیمکدر.

قاعده: بر اسمك آخرینه خفیف حرکه لی ایسه (دش) الحاق اولندقدہ برك معناسنی مفید بر نوع صفت اولور. نته که انلر پیردشدر، یولداشدر دینلور که پیرلری بر ویوللری بر دیمکدر. قرداش دخی قارنداشك مخفیفدر. اسمك آخری دال اولدیغی تقدیرده حذف اولنور. آداش کبی که آدلری بر دیمکدر. فارسیده بو معنایه (هم) قوللانیلور. همجنس و هم مذهب کبی که جنسلری بر و مذهبلی بر دیمکدر.

قاعده: بعض اسملره (سی) الحاق اولنه رق معنای تشبیهی متضمن صفت اولور. نته که آبدالسی دینلور که آبدال کبی دیمکدر و امتحانسی دینلور که امتحان کبی بر معامله دیمك اولور و ارککسی دینلوب ارکک طورنده قادین مراد اولنور. و کلمه نك آخری متحرك ایسه میم زیاده قیلنور. بدلامسی کبی. محله مسی دخی بو قبیلندندر که شهرک محله کبی بر قطعه سی دیمك اولور.

تنبيه: بالاده مذکور اولان صفتلردن بشقه فعللردن مشتق پك چوق صفتلر واردر. انلر ان شالله تعالی باب فعلده بیان اولنورلر.

اعداد وصفیه: ترکیه صاییلر اخیینه (نجی) لفظی الحاق اولندقدہ اعداد وصفیه اولور. برنجی، ایکنجی، اوچنجی، دردنجی، کبی. فارسینک اعداد وصفیه سی لسان عثمانیده مستعمل دکلدنر.

عربینک اعداد وصفیه سی لسان عثمانیده اکثریا بر وجه آتی اونه قدر استعمال اولنور: ثانی، ثالث، رابع، خامس، سادس، سابع، ثامن، ناسع، عاشر.

بعضاً بر وجه آتی تنوین ایله استعمال اولنورلر: اولاً، ثانیاً، ثالثاً، رابعاً، خامساً، سادساً، سابعاً، ثامناً، تاسعاً، عاشراً.

تکمله: باب اسمده بیان اولندیغی اوزره اسملره (لك) یاخود (لق) الحاق اولندقدہ اسم مکان اولور. بشلك و اونلق کبی که بش غروشه واون غروشه رایج اولان سکه، دیمکدر. برده مکانه دلالت ایدن اسملره لاحق اولدقلرنده دخی بر نوع صفت اولور. جنتلك ویا جهنملك آدم و صوبالق اودون دنیلدیکی کبی. اوطه لق دخی بو قیلندنرکه اوطه خدمته مخصوص جاریه، دیمک اولور.

کذلک زمانه دلالت ایلیان اسملره لاحق اولدقلرنده دخی صفت قیلندن اولور. نته که بایراملق البسه دینلورکه البسه عیدیه دیمکدر و کذا بر سنه لك کیرا و آلتی آیلق چوجوق دنیلور. فارسبیجه بو مقامده اسمک آخینه های رسمیه کتوریلور. نته که يك ساله دینور که بر سنه لك دیمکدر. واکر بو لفظلر صفتلره لاحق اولورلر ایسه ادات مصدریت اولورلر. بیوکلك، اوزونلق کبی.

دیگر لسانلردن آلتوبده مختلف حرکلر ایله مستعمل اولان کلمه لرده حرکه آخیره یه اعتبار اولنور. خسته لك کبی. فقط ترکیه نك آهنگ حرکاته اویدرمق ایچون تابه آغیر حرکه و یریلورسه (لك) یرینه

(لق) کتوريله رك خسته لق دینلور. سائر امثالی دخی بوکا قیاس اولنه. فارسیده یاء ساکنه بو وجهله اادات مصدریت اولوب فارسی یاعربی صفتلره لاحق اولور. پریشانی و مسرفی کبی که پریشانلق و مسرفلک دیمکدر.

عربیده دخی یاء مشدده ایله تا اادات مصدریت اوله رق یالکز عربی صفتلره لاحق اولور. شاعریت کبی که شاعرلک دیمکدر. کرم لفظی فارسی اولد یغی حالده کرمیت غلط مشهور اوله رق مستعملدر.

باب ثانی

ترکیبلر حقنده در.

فصل اول

ترکیب اضافی بیاننده در.

اضافت بر معنای خصوصی افاده سی ایچون بر اسمی دیگراسمه ربط ایلمکدر.

بونلرک برینه مصاف دیکرینه مضاف ایله دنیلور. ترکیجه مضاف ایله دائما مضافک اوزرینه تقدیم اولنور. و مضافک آخری ساکن ایسه مکسور قیلنور و متحرک ایسه یعنی حرف مد بولنورسه بر سین زیاده قیلنور. بیکک مهتابی و باغچه سی کبی. بیک مضاف ایله و باغچه مضافدر.

اضافت ایکی قسمدر: بری اضافت لامیه و دیکری اضافت بیانیه در.

اضافت لامیه تملک و نسبت معنالرینی افاده ایلر. مثلا فلانک اوی، دینلکده اول کیمسه نک بو اوه مالک اولدیغی اکلاشیلور. و اوک طامی، دینلکده طام، اوک اجزاسندن اولمغله اکا نسبتی استفاد اولور.

بو اضافت بعضاً دخى ادنى ملايسه ايچون اولور. اشبو اضافت لاميه نك قاعده سى بودرکه مضاف اليهك آخرى ساكن ايسه مكسور قيلنور و متحرك ايسه برنون زياده قيلنور. ايضاح ايچون امثله آتیه ایراد اولنور:

استانبولك آرمودى، چامليجه نك اوزومى.

صوبانك بوروسى، قپونك رزه سى.

هوانك اعلاسى، يالينك هواسى.

طوق اوک آچ کديسى، شونک بونک لا قيرديسى.

شاذ اوله رق صو لفظنک مضاف اليهنده نون يرينه يا کلور. مثلاً

صويک آقنديسى، دينور.

بعضاً ادات اضافت اولان کاف حذف اولنور. على الحصوص

علم ياخود بر صنف مخصوصک اسمى اولدقده حذف مطرددر. نته

کيم: ابراهيم اغانک چايرى و کوشکک بکجيسى دينور. مرمره دکزى

دخى بوقيلدنور.

اضافت بيانیه ده مضاف اليه مضافک نوعنى ياخود اصلنى تعيين و

بيان ايلر و اولکيسنده مضافک کسره سى ياخود سینی ايله اکتفا اولنه

رق مضاف اليه کاف اضافتدن مجرد اوله رق ایراد اولنور.

ننه که چنار اغاجى، دينلکده چنار لفظى مضاف اليه اوله رق اغاجک

نوعنى تعيين و تحصيل ايلر. سواری فرقه سى دخى بوقيلدنور. و

ايکنجيسنده مضافه کسره ياخود سبين دخى لاحق اولماز. التون کوپه،

دينلکده آلتون مضاف ايله اوله رق کوپه نك قنغى معدندن اولديغى

بيان ايلر.

برشی برشیته تشبهده مبالغه قصدیله مشبه بهك مشبه اضافتی دخی
اضافت بیانیه قیلندندر. نته کیم: کوکل کعبه سنی ییقمه دینلورکه کعبه
کبی اولان کوکلی ییقمه دیمک اولور.

قاعده: کلمات ترکیه نك آخرنده بولنان قاف براداته متصل اوله
رق حرکه لندکده غینه منقلب اولمق قاعده مطرده در.

بناءً علیه مضاف یا مضاف الیه اولان کلمه لرك آخزلرنده کی قافلر
غینه تبدیل اولنور. قوناغک اوجاغی کبی.

اما قاف حرکه لنمدیکی حالده بر اداته متصل اولسه بیله حالی
اوزره قالور. قوناقلر، قوناقلرک، قوناقلری کبی. بو قاعده سائر فصل
و بابلرده دخی جاری اولمغله خاطر نشان اولملیدر.

آخر کلمه ده بولنان کاف بر وجه بالا حرکه لندکده رسم خطی
دکشمز ایسه ده تلفظی دکشور و یاکی ملایم تلفظ اولنور. اینکک
کپکی کبی. فقط ترک، کوزل، کوشک کبی نادر اسملرده بو قاعده
تخلف ایدر.

فارسیجه اضافت: اسماء فارسیه و عربیه بعضاً قاعده فارسیه اوزره
یکدیگره مضاف اولورلر.

شویله که کرک اضافت لامیه ده، کرک اضافت بیانیه ده مضافک
آخری مکسور قلنه رق مضاف الیهک اوزرینه تقدیم اولنور: چشم
بلبل، اهل باغ جهان کبی.

اگر مضاف الیهک آخرنده هاء رسمیه یاخود یاء ممدوده بولنور
ایسه بر همزه زیاده قلنور: ساحه زمین، کعبه دل، صوفی بروسه، قاضی
بلده کبی. و اگر الف یاخود واو ممدوده بولنور ایسه بر یا زیاده قلنور:
صفای دل، غدای روح، بوی کل، جوی صفا کبی.

قاعده: فتوی و معنی کبی آخرنده الف مقصوره اولان اسملری اهل فراسی یا ایله تلفظ ایدرلر و حال اضافته فتوی مفتی و معنی بیت دیرلر. اما لسان عثمانیده او مثللو کلمه لر یا ایله یازلسه بیله الف تلفظ اولنورلر.

حال اضافته دخی فتوی مفتی و معنای بیت دینلور. صحرا و غذا کبی فی الاصل آخرلرنده همزه اولوبده قاعده ترکیه اوزره اسقاط اولنان کلمه لرك حال اضافتلرنده بر قاعده آخرلرینه یا کتوریلور. صحرای تیه و غدای روح کبی. فقط یا خود مضاف الیه اوله ماز مثلاً: طام قوناق، چفتلك ضابط، اوست خانه، زمین کوشک، موقع یالی، دینله مز. بو ضابطه دیگر فصل و بابلرده دخی مرعی الاجرا اولدیغندن کوزلجه ضبط اولنمیلیدر.

فصل ثانی

ترکیب وصفی بیاننده در.

معنای وصفی ایله متصف اولان اسمایه [موصوف] دینلور که صفتک عقبنده کتوریلور. اشته ترکیجه ترکیب وصفی بو ندن عبارتدر. صفت و موصوف کرك ترکی و کرك فارسی و یا عربی او لسون بو قاعده اوزره یکدیگر یله ترکیب ایدرلر. مثاللری بونلردر:

کوزل چپکن، کوزل جامه، کوزل جبه.

دلفشین کوشک، دلنشین کاشانه، دلنشین قصر.

اعلا قوناق، اعلا خانه، اعلا منزل.

فارسی و عربی موصوف و صفتلر بعضاً قاعده فارسیه اوزره یکدیگریله ترکیب ایدرلر. شویله که موصوف آخری مضاف کبی

مكسور قیلنه رق صفتك اوزرینه تقدیم اولندقده ترکیب وصفی اولور و موصوفنك آخری های رسمیه یاخود یاء ممدوده ایسه بر همزه و اکر الف یاخود واو ممدوده ایسه بر یا زیاده قلنور. امثله سی بونلردر:

بندۀ دیرینه، بندۀ قدیم، طبقۀ بال، طبقۀ علیا.

صراحی لبریز، صراحی مملو، بنای استوار، و الی عادل

ترکیب اضافیده اولدیغی کبی ترکیب وصفیده دخی بنا کبی فی الاصل آخرنده همزه بولنان کلمات عربیه بویله قاعده فارسیه اوزره مضاف اولدقدہ متروک اولان همزه نك اعاده سیله مثلاً: بناء استوار و بناء محکم دینلمک دخی جائزدر.

عدو کبی فی الاصل آخری مشدد اولان کلمه لر موصوف اولدقدہ دخی تشدیدک اعاده سیله مثلاً: عدو بد خوء، عدو مکار دینلمک جائزدر.

ترکجه ترکیب وصفیده موصوف کرک مفرد اولسون کرک جمع اولسون صفتی مفرد کلور: کوزل قوشلر، کوزل مرغان، کوزل طیور کبی.

فارسیجه ترکیب و صفیده دخی اکثریا بو قاعده جاری اولور. نته که، یاران یکدل و بندکان مخلص دینلور. فقط بعضاً موصوف کبی صفت دخی قاعده فارسیه جه جمع النور. نته که مردان دلاوران و بندکان مرحمت جویان و عاملان و حا کمان عادلان دینور.

بلاده مسطور اولان ضابطه حکمنجه الفاظ ترکیه قاعده فارسیه اوزره صفت و موصوف اوله ماز. بو جهتله "مدیرلک مذکور" دینله جک یرده "مذکور مدیرلک" دینلمک لازم کلور. فقط دوننمادن مأخوذ اوله رق دوننمای همایون، شاذدر.

تنبیه: چوق دفعه موصوفلر ترك اولنه رق صفتلر انلرك مقامنه قائم اولور. او حالده صفتلر جمع النور و مضاف و مضاف اليه اولور و انلرده اسملرك احوال سائره سى دخى جارى اولور.

نته كه چركينلرك طالعى ياور اولور. بيچار كانى كوزتملى وكوچكمزه شفقت، بيوكمزه حرمت ايلميان بزدن دكلدر و حاكم عسرك حكى نافذدر. حكم حاكمه اطاعت لازمدر، جمله لرنده اولان صفتلر كى.

تمه: صفت ايكى قسمدر: برى صفت ذاتيدر كه موصوفك كندى صفتيدر. بالاده مذكور مثاللرده اولديغى كى. ديكرى وصف سبيدر كه موصوفك مضافى كندى صفتيله تركب ايدوب ايكىسنى بر كلمه حكمنده اوله رق موصوفه صفت قيلنور.

نته كه بلى اينجه آدم دينيلور كه اينجه لك بلك صفتى اولوب انك سبيله صاحبي توصيف اولنور و كندوسنك بلى اينجه اولان آدم ديمك اولور. عرييده بو معنائى افاده ايچون صفت موصوفنه مضاف قلنور. و بوكا اضافت لفظيه دينلور. نته كه حسن الوجه دينلور كه يوزى كوزل ديمكدر. كذلك كريم الشيم، دينلور كه خويلرى كوزل ديمكدر. سالف الذ كر و مستجاب الدعوه دخى بو قيلدندر. فارسىجه بو مقامده وصف تركيبى قوللانيلور. بو دخى اوچ صورتله ياپيلور:

اولاً قاعدة فارسىه اوزره اضافت بيانيه قيلندن اوله رق مشبهه مضاف اولان مشبه بهك كسره سى حذف اولندوقده مضاف اليه مضاف اليهك مجموعى وصف تركيبى اولور. مثلا آى كى يوز، معناسنه اولان ماه رو تركيبنده ها اسكان اولندوقده ماهرو بر كلمه حكمنده اولوب آى يوزلى يعنى يوزى آى كى ديمك اولور و كذا كل كى يوز معناسنه اولان كل رو تركيبنده كل كلمه سنك آخرى ساكن قيلندوقده

کل یوزلی معناسنه اولور و بو حالده ایکیسی دخی برر اسمه صفت اوله بیلور. زن ماهرو، شوخ کلرو کبی.

ثانیاً قاعدهٔ فارسیه جه اضافت لامیه صورتنده مضاف الیه آخری ساکن اولدیغی حالده مضاف اوزرینه تقدیم اولندقده ایکیسنگ مجموعی وصف ترکیبی اولور. نته کیم پر تو ماه، آیک ضیاسی دیمک اولوب ماه پرتو ایسه، آی ضیالی دیمک اولور و بر اسمه صفت اوله رق مثلاً "روی ماه پرتو" دینلور.

ثالثاً فارسی ترکیب وصفی قلب اولنده یعنی صفت اخری ساکن اولدکده ایکیسی بر صفت اولور. نته کیم قره کوز معناسنه اولان چشم سیاه ترکیبی قلب ایله سیاه چشم دینلدکده کوزی قره یعنی قره کوزلی معناسنه وصف ترکیبی قیلندن بر کلمه اوله رق بر اسمه صفت اولور: طفل سیاه چشم کبی.

بعضاً صفت تقدیم اولنمقسزین موصوفک کسره سی حذف ایله وصف ترکیبی اولور. مثلاً دل شاد، کسر لام ایله شاد اولان کوکل، دیمکدر ولامک سکونیه دلشاد ایسه کو کلی شاد معناسنه وصف ترکیبی اولور. دلسته دخی بو قیلدندر.

فارسیده دیگر بر ترکیبی دخی وارد.

فقط وصف سببی اولمیوب وصف ذاتیدر. شویله که امر حاضرک مفعولی اوست طرفه کچورلدکده ایکیسی بر صفت اولور. مثلاً فارسیجه کوستور معناسنه اولان (نما) یه مفعول اوله جق بر اسم انک اوست طرفه کچورلدکده وصف ترکیبی اولور. نته کیم: رونمه، یوز کوسترن و صداقت نما، صداقت کوسترن و حیرت نما، حیرت کوستریجی دیمک اولور.

فارسیجه امر حاضرلردن بو وجهله وصف ترکیبی یاپلمق قاعده مطرده در. لکن فارسینک امر حاضرلرینی اوکرنمک سماعه موقوفدر. بناء علیه لسان عثمانیده بو وجهله مستعمل اولان امر حاضرلر ذیل کتابک دردنجی فصلنده ضبط و تحریر اولنور.

فصل ثالث

ترکیب اسنادی بیاننده در.

ترکیب اضافی و ترکیب وصفی برر ترکیب ناقصدرکه آنلر ایله سوز تمام اولماز. اما موصوف مبتدا وصفت خبر قیلنه رق ادات ربط ایله یكدیگره ربط اولنسه لر ترکیب اسنادی اوله رق سوز تمام اولور و بوکا جمله اسمیه دینلور.

ادات ربط (در) و (درلر) لفظلریدر. مثلاً سرت هوا، دیدیکمزده سرت هوانک صفتی اولور، لکن بر کلام اولماز. اما هوا سرتدر، دیدیکمزده هوا مبتدا وسرت خبردر و ربط اولنه رق جمله سی بر کلام اولوب بوکا جمله اسمیه دینلور. آنلر عاقلدرلر، جمله سی دخی بومنوال اوزره در. بونلر جمله اسمیه نک مثبتی اولوب منفی قیلنمق ایستلندیکی حالده (دکل) علاوه اولنور. هوا سرت دکلددر، آنلر عاقل دکلددرلر کبی.

رابطه بعضاً طرفلره ده الحاق ایله خبر قیلنور. فلان آدم اوده در یاخود دکلددر کبی که اوده کائن و موجوددر یا خود دکلددر، دیمک اولور. و بعضاً وارددر، یوقدر لفظلری رابطه اولور. نته که: اکا امنیتم وارددر یاخود یوقدر، دینلور.

جمله ایکی قسمدر: بری جمله اسمیه درکه بروجه بالا مبتدا و خبردن ترکیب ایدر. دیگری جمله فعلیه در که فعل ایله فاعلندن ترکیب ایدر. نته که باب مخصوصنده کلور.

تکمله: ترکیبده اسملر درت حال اوزره بو لنورلر:

اولاً مجرد یعنی فاعل یامبتدا و خبر اولوب حالی اوزره قالورلر. فقط مضاف اولدقلری حالده فصل اولده بیان اولندیغی اوزره آخرلری ساکن ایسه حرکه لنور و متحرک ایسه سین زیاده قیلنور.

ثانیاً مضاف الیه اولوب ینه فصل مذکورده بیان اولندیغی اوزره آخرلرینه ادات اضافت لاحق اولور و ساکن ایسه حرکه لنور و متحرک ایسه نون زیاده قیلنور. فقط ادات اضافت محذوف اولدیغی صورتده اضافت بیانیه ده مضاف الیهلر مجرد صورتده ایراد اولنور.

ثالثاً برفعلك مفعول بهی اولوب آخری ساکن ایسه مکسور قیلنور و کسره یه علامت اوله رق یا حرفی یازیلور و متحرک ایسه یاء مکسوره زیاده قیلنور. نته که (بهاری سورم، باغچه یی صولارم، شتایی کوردم، صوبایی یاقدم، دستی یی طولدردم، قپویی قپادم، جمله لرنده کی بهاری، باغچه یی، دستی یی، قپویی، لفظلری کی.

رابعاً برفعلك مفعول الیهی اولوب آخری ساکن ایسه مفتوح قیلنور و فتحه یه علامت اوله رق های رسمیه یازیلور و متحرک ایسه یاء مفتوحه زیاده قیلنور. نته که واپوره بیندم، قماره یه کیردم، هوایه آلداندم، قپیی یه یناشدم، قپویه واردم، جمله لرنده کی واپوره، قماره یه، هوایه، قپیی یه، قپویه لفظلری کی.

مبهماتده دخی قاعده بو وجهله در. فقط کندی لفظنک مفعوللرنده یا یرینه نون کلور و کندینی، کندینه دینلور.

اسم اشارتلك مفعول بهلری دخی بویله نون ایله کلور و بونی، شونی، دینلور و مفعول الیهلر نده صاغر کاف کتوریلور و بوکا، شوکادینلور.

باب رابع

ضمیر بیاننده در.

ضمیر بش صنفدر: ضمیر شخصی، ضمیر اضافی، ضمیر وصفی، ضمیر نسبی، ضمیر فعلیدر.

فصل اول

ضمیر شخصی بیاننده در.

ضمیر شخصی اسمک یرینی طوتان ضمیردر و اوچدر. یعنی غائب مخاطب و متکلم ضمیرلریدر که او، سن، بن، کلمه لریدر.

جمعنده آنلر، سز، بز، دینلور. بعضاً او یرنیه اول قوللانیلور و بعضاً تعظیم ایچون مخاطب و متکلمک جمعلرینه دخی (لر) علاوه اولنه رق سز لر، بز لر دینلور و متکلمک مفردینه متکلم وحده و جمعنده متکلم مع الغیر دخی دینلور.

اشبو ضمیر شخصیلر مجرد یعنی مبتدا و خبر اولدقلری کبی مضاف الیه و مفعول دخی اولورلر.

فقط او لفظی بر اداته متصل اولدقده مفتوح قیلنور و بر نون زیاده ایدیلور. دیکرلرندن بعضلری دخی برر صورتله تغیر ایدر. تفصیلی زیرده کی جدولدن معلوم اولور.

مجرد- مضاف الیه- مفعول به- مفعول الیه

او- آنک- آنی- اکا

سن- سنک- سنی- سکا

بن- بنم- بنی- بکا

آنلر - آنلرك - آنلرى - آنلره

سز - سزك - سزى - سزه

بز - بزم - بزى - بزه

ضمير غائبك بر مرجعى اولمق يعنى يرينه قائم اولديغى شخصك ياخود ديكر شيئك اولجه ذكرى كچمك لازم كلوور. فقط بعضاً مرجعسى قوللانيلوب ضمير مبهم دينلور و بر اسم مبهم يرينى طوتار.

تنه كه، انسانيت اودر كه نعمت قدريني بيله سين و مصلحت اولدر كه هنر و معرفته سعى ايده سين و آنلر كه وفاسزدر، بر ايشه يارامازلر، كلاملرنده واقع اولان او و اول و آنلر كى.

باب اولده بيان اولنديغى اوزره او و اول بعضاً اادات تعريف اوله رق اسم جنسلرك اولنه داخل اولور.

فصل ثانى

ضمير اضافى بياننده در.

ضمير اضافى مصافه لاحق و مضاف اليهه راجع اولان ضميردر. و مضاف اليهك اادات اضاقتدن عارى اولديغى صورتده اضافته دلالت ايليان ضمير اضافيدر.

ضمير اضافى مضاف اليهك حالنه كوره غائب، مخاطب و متكلم ضميرى اولور.

شويله كه غائب صورتنده ضمير اضافى غائب ضميرى اولور و مضاف اليه ضمير مخاطب ايسه او دخى مخاطب و متكلم ايسه متكلم ضمير اولور.

غائب صورتنده ضمير اضافى كسره يه علامت اولان يادن عبارتدر. آنك امرى كى. فقط اضافت فصلنده بيان اولنديغى اوزره مضافك آخرنده حرف املا ويا حرف مد بولنور ايسه برسین زياده قيلنور. آنك خانه سى و ياليسى كى.

مضاف جمع اولديغى حالده دخى حكى بو وجهله در. آنك امرلى و آنك امرنامه لرى.

اسملىر غائب ديمك اولديغندن غائب صورتى تعبيرنده آنلر دخى داخل اولور. نته كه ناظرک امرى و ناظرک امرنامه سى يا امرنامه لرى و قوناغك قپوسى ويا قپولرى دينور.

مضافلر بعضاً بويله جمع النور، اما ضمير اضافى جمع النمز و الا جمع النوبده مثلاً آنلرك كتابلرى دينلسه ضمير اضافينك جمعى ميدر، يوقسه مضافك جمعى ميدر؟ يعنى جمله سنك بر كتابى مى ديمكدر، بيلنه مز.

بناء على ذلك غائب صورتنده مضاف اليه جمع اولسه دخى ضمير اضافى مفرد اولور. آنلرك حالى و آنلرك صفاسى دينلور.

فقط بر اسم عربى عربجه جمع اولندكدن صكره تكرار (لر) ايله جمع اولنمسى جائز اولمديغندن آنده بو اشتباه بولنميه جغنه مبنى غائب صورتنده آكا الحاق اولنه جق ضمير اضافينك (لر) ايله جمع اولنمسى جائز اولور.

نته كه شو باغلك اطراف اربعه سى دينلديكى كى شو باغلك جمله سنك درت طرفى، ايكنجى صورتده ايسه هر باغن آيرى آيرى درت طرفى ديمك اولور.

ضمير اضافينك مفرد مخاطبى صاغر كاف جمعى "كز" و مفرد

متکلمی "م" و جمعی "مز" در. مثاللری بر وجه آتی تحریر اولنور:

سنك كتابك، سزك كتابكز، بنم كتابم، بزم كتابمز.

امرك، امرکز، امرم، امرمز.

آخرنده های رسمیه بو لنان مضافك مثالی:

خانه ك، خنه كز، خانه م، خانه مز.

آخرنده الف اولان:

صوباك، صوباكز، صوبام، صوبامز.

آخرنده یا اولان:

افنديك، افنديكز، افنديم، افنديمز.

افندی لفظنك كثر استعملانه مبنی متكلمك مفردنده اكثریا و جمعنده بعضاً یا سی حذف اولنه رق افندم، افندمز صورتنده یازیلور.

آخرنده واو اولان:

قبوك، قبوكز، قبوم، قبومز.

مضاف الیه متعدد اولوبده بری متكلم و دیکری مخاطب ویا غائب اولسه، مضافه ضمیر متكلم الحاق اولنور. نته کیم: سنك و بنم حالمز، یاخود، آنك و بنم حالمز، دینلور.

اگر بری مخاطب، دیکری غائب اولور ایسه ضمیر مخاطب الحاق اولنور. نته کیم: آنك و سنك حالکز، دینلور. مضافده احوال اربعه جاری اولور یعنی مجرد و مضاف الیه و مفعول به و مفعول الیه اولور. مثاللری بروجیه آتی بیان اولنور:

آخرنده حرف انفصال اولانلردن،

غائب صورتتك مثللى:

مجرد- مضاف اليه- مفعول به- مفعول اليه

امري - امرينك - امرينى - امرينه

مخاطبلرك مثللى:

امرك- امركك - امركى - امركه مفرد

امركز- امركزك - امركزى - امركزه جمع

متكلمك مثللى :

امر م - امرمك - امرمى - امرمه

امر م - امرمك - امرمى - امرمه

بعضاً مضاف مفعول للرده علامت كسره اولان يا حذف ايله مثلا امرنى يازيلور. آخرنده حرف اتصال اولانلرده ايسه بو يا اكثر يا حذف اولنور.

آخرنده حرف اتصال اولانلردن،

غائب صورتتك مثللى:

كتابى - كتابك - كتابنى - كتابه

مخاطبلرك مثللى:

كتابك - كتابك - كتابكى - كتابكه مفرد

كتابكز - كتابكزك - كتابكزى - كتابكزه جمع

متكلمرك مثللى:

كتابم - كتابمك - كتابمى - كتابمه مفرد

كتابم - كتابمك - كتابمى - كتابمه جمع

بعضاً ضمير اضافی حذف اولنور. نته کیم عالمک ذوقن سوره لم و ایام ذوق قدرین بیله لم، دینلور که ذوقنی و قدرینی دیمکدر. مولی اقبالک و عمرک مزید ایلسون ، دینلور که اقبالکی و عمرکی دیمکدر. فلک بنم حال یمان و افکارم پر یشان ایتدی، دینلور که حالمی و افکارمی دیمکدر.

اکثریا مضاف الیه اولان ضمیر مخاطب و متکلم حذف اوله رق ضمیر اضافی ایله اکتفا اولنور. نته کیم سنک کتابک، بنم کتابم دنیله جک یرده کتابک، کتابم، دینلور.

بعضاً مضاف الیه اولان ضمیر شخصیلر ابقا ایله ضمیر اضافیلر محذوف اولنور. نته کیم سنک او، سزک او، بنم او، بزم او دینلور.

سائر اسملر کبی بعض مبهماتده دخی ضمیر اضافی لا حق اولور. مثلا کندیسی، کندوسی، کندیک، کندوک، کندیم، کندوم، کندیمز، کندومز دینور. فقط مفرد متکلمنده اکثریا حرف املا حذف ایله کندم یازیلور. کذلک بنم سندن بشقه کیمم وار، دینور. بعضاً "نه سی" لفظنک های رسمیه سی حذف ایله "نسی" صورتنده یازیلور.

تنبيه: بنم اومک طامی دینلده بنم ضمیر شخصی مضاف الیه و "مک" ضمیر اضافی، و او، ضمیر شخصی یه مضاف اولدیغی کبی طامه نسبتله دخی مضاف الیه و طام اکا مضاف اولور. بو ایکنجی اضافتک ضمیر اضافیسی "یا" اولور.

بعضاً بو صورتله تابع اضافت و قوع بولور. نته کیم بنم اومک طامنک کناری، دینلدیکی تقدیرده طام هم مضاف و هم مضاف الیه اولور.

فصل ثالث

ضمیر وصفی بیاننده در.

ضمیر وصفی "کی" اداتیدر که طرفله لا حق اوله رق صفت مقامنه قائم اولور. نته که اوده کی بازار چارشویه اویماز، دینور که اوده اولان بازار دیمک اولور و بو صورتده دائما مفرد اوله رق قوللانیلور. برنجی معناسنه اولان اولکی و ابتدا کی دخی بو قییلنددر.

بعضاً مضاف الیهه لاحق اوله رق موصوفی محذوف صفتلر کی اسمک مقامنه قائم اولور و "لر" ایله جمع النور. مثلاً بنمکی، بنمکینک، دینلور. مضاف الیه اولدقده بر قاعده آخیرنه (نک) کلور. بنمکینک کی.

مفعول به و مفعول الیه دخی اولور. فقط آنلرده دخی آخیرنه نون کلور. مثلاً بنمکنی، بنمکینه دینلور. سائر صیغه لری دخی بوکا قیاس اولنه «کی» بعضاً فعللره دخی لا حق اولور و آغیر حرکه لی ماده لرده «غی» لفظنه مبدل اولور. نته که باب فعلده کلور.

فصل رابع

ضمیر نسبی بیاننده در.

ضمیر نسبی خمله اسمیه لرك جزء آخیرنه لا حق وادات ربط آنلردن مغنی اولور. او شاعردر، آنلر شاعردرلر کی. اسملر بو بابده ضمیر غائب حکمنده در. نته که: فلان افندی شاعردر، دینلدیکی کی.

ضمیر نسبینک مفرد مخاطبی "سین" وجمعی "سکز" لفظلریدر. سن کاتبسین، سز کاتبسکز، و سن منشیسین، سز منشیسکز کی.

اما مفرد متکلمی میم ساکنه و جمعی زای ساکنه ایله ایکیسنده دخی خبرك آخری ساکن ایسه کسره ایله حرکه لنور. بن کاتبم، بز کاتبز کبی. اگر متحرك ایسه بر یا زیاده قیلنور: بن بنده یم، بز بنده یز، کدایم، کدایز، منشی یم، منشی یز کبی.

ضمیر نسبی بعض افعاله دخی لاحق و فاعلرینی مبین اولور. تفصیلی باب فعلده کلور.

فصل خامس

ضمیر فعلی حقتده در.

ضمیر فعلی آنجق بعض افعاله لاحق اوله رق فاعلرینی مبین اولور. بونلر دخی مخاطب و متکلمه منحصر اولوب غائبلری یوقدر و مخاطبک مفردی صاغر کاف اولوب جمعنده اکا بر زا علاوه اولنور. کلجک، کلدیکز، و یازدک، یازدیکز کبی. مفرد متکلمی میم و جمعی خفیف حرکه لی کلمه لرده کاف و آغر حرکه لی کلمه لرده قافدر: کلدک، کلدک و یازدم، یازدق کبی. تفصیلاتی باب فعلده کله جکدر.

تکمله: فارسی ضمیرلر لسان عثمانیده مستعمل دکلدلر. عربی ضمیرلر رأساً قوللانلماز. فقط بعضاً عباره آره سنده کلور. تفصیلی انشالله باب مخصوصنده بیان اولنور.

فصل اول

ضمیر شخصی بیاننده در.

ضمیر شخصی اسمک یرینی طوتان ضمیردر و اوچدر. یعنی غائب مخاطب و متکلم ضمیرلریدر که او، سن، بن، کلمه لریدر.

جمعنده آنلر، سز، بز، دینلور. بعضاً او یرنیه اول قوللانیلور و بعضاً تعظیم ایچون مخاطب و متکلمک جمعلرینه دخی (لر) علاوه اولنه رق سز لر، بزلر دینلور و متکلمک مفردینه متکلم وحده و جمعنده متکلم مع الغیر دخی دینلور.

اشبو ضمیر شخصیلر مجرد یعنی مبتدا و خبر اولدقلری کبی مضاف الیه و مفعول دخی اولور لر. فقط او لفظی بر اداته متصل اولدقده مفتوح قیلنور و بر نون زیاده ایدی لور. دیکر لر نون بعضلری دخی برر صورتله تغیر ایدر. تفصیلی زیرده کی جدولدن معلوم اولور.

مجرد- مضاف الیه- مفعول به- مفعول الیه

او- آنک- آنی- اکا

سن- سنک- سنی- سکا

بن- بنم- بنی- بکا

آنلر- آنلرک- آنلری- آنلره

سز- سزک- سزی- سزه

بز- بزم- بزى- بزه

ضمیر غائبک بر مرجعی اولمق یعنی یرینه قائم اولدیغی شخصک یاخود دیکر شیئک اولجه ذکرى کچمک لازم کلور. فقط بعضاً مرجعسز قوللانیلوب ضمیر مبهم دینلور و بر اسم مبهم یرینی طوتار. تنه که: (انسانیت اودرکه نعمت قدرینی بیله سین.) و (مصلحت اولدرکه هنر و معرفته سعی ایده سین.) و (آنلرکه و فاسزدر، بر ایشه یارامازلر.) کلاملرنده واقع اولان او و اول و آنلر کبی. و باب اولده بیان اولندیغی اوزره او و اول بعضاً ادات تعریف اوله رق اسم جنسلرک اولنه داخل اولور.

فصل ثانی

ضمیر اضافی بیاننده در.

ضمیر اضافی مصافه لاحق و مضاف الیهه راجع اولان ضمیردر.
و مضاف الیهک ادات اضافتدن عاری اولدیغی صورتده اضافه دلالت
ایلیان ضمیر اضافیدر.

ضمیر اضافی مضاف الیهک حالنه کوره غائب، مخاطب و متکلم
ضمیری اولور. شویله که غائب صورتنده ضمیر اضافی غائب ضمیری
اولور و مضاف الیه ضمیر مخاطب ایسه او دخی مخاطب و متکلم
ایسه متکلم ضمیر اولور.

غائب صورتنده ضمیر اضافی کسره یه علامت اولان یادن عبارتدر.
آنک امری کبی. فقط اضافت فصلنده بیان اولندیغی اوزره مضافک
آخرنده حرف املا ویا حرف مد بولنور ایسه بر سین زیاده قیلنور. آنک
خانه سی و یالیسی کبی.

مضاف جمع اولدیغی حالده دخی حکمی بو وجهله در. آنک
امرلری و آنک امرنامه لری.

اسمغر غائب دیمک اولدیغندن غائب صورتی تعبیرنده آنلر دخی
داخل اولور. نته که ناظرک امری و ناظرک امرنامه سی یا امرنامه لری و
قوناغک قپوسی ویا قپولری دینور. مضافلر بعضاً بویله جمع النور، اما
ضمیر اضافی جمع النمز و الا جمع النوبده مثلاً آنلرک کتابلری دینلسه
ضمیر اضافینک جمعی میدر، یوقسه مضافک جمعی میدر؟ یعنی جمله
سنک بر کتابی می دیمکدر، بیلنه مز.

بناء علی ذلك غائب صورتنده مضاف الیه جمع اولسه دخی ضمیر
اضافی مفرد اولور. آنلرک حالی و آنلرک صفاسی دینلور.

فقط بر اسم عربی عربجه جمع اولندکدن صکره تکرار (لر) ایله جمع اولنمسی جائز اولمدیغندن آنده بو اشتباه بو لنمیه جغه مبنی غائب صورتنده آکا الحاق اولنه جق صمیر اصافینک (لر) ایله جمع اولنمسی جائز اولور. نته که شو باغلرک اطراف اربعه سی دینلدیکی کی شو باغلرک جمله سنک درت طرفی، ایکنجی صورتده ایسه هر باغن آیری آیری درت طرفی دیمک اولور.

صمیر اصافینک مفرد مخاطبی (صاغر کاف) جمعی (کز) و مفرد متکلمی (م) و جمعی (مز) در. مثاللری بر وجه آتی تحریر اولنور:

سنک کتابک، سزک کتابکز، بنم کتابم، بزم کتابمز.

امرک، امرکز، امرم، امرمز.

آخرنده های رسمیه بو لنان مضافک مثالی:

خانه ک، خنه کز، خانه م، خانه مز.

آخرنده الف اولان:

صوباک، صوباکز، صوبام، صوبامز.

آخرنده یا اولان:

افندیک، افندیکز، افندیم، افندیمز.

افندی لفظنک کثرت استعمالنه مبنی متکلمک مفردنده اکثریا و جمعنده بعضاً یا سی حذف اولنه رق افندم، افندمز صورتنده یازیلور.

آخرنده واو اولان:

قپوک، قپوکز، قپوم، قپومز.

مضاف اليه متعدد اولوبده برى متكلم و ديكرى مخاطب ويا غائب اولسه، مضافه ضمير متكلم الحاق اولنور. نته كيم: سنك و بنم حالمز، ياخود، آنك و بنم حالمز، دينلور. اكر برى مخاطب، ديكرى غائب اولور ايسه ضمير مخاطب الحاق اولنور. نته كيم: آنك و سنك حالكز، دينلور. مضافده احوال اربعه جارى اولور يعنى مجرد و مضاف اليه و مفعول به و مفعول اليه اولور. مثللى بروجه آتى بيان اولنور:

آخرنده حرف انفصال اولانلردن،

غائب صورتتك مثللى:

مجرد- مضاف اليه- مفعول به- مفعول اليه

امري - امرينك - امرينى - امرينه

مخاطبلرك مثللى:

امرك- امركك - امركى - امركه مفرد

امركز- امركزك - امركزى - امركزه جمع

متكلمك مثللى :

امرم - امرمك - امرمى - امرمه

امرمز - امرمزمك - امرمزمى - امرمزمه

بعضاً مضاف مفعوللرده علامت كسره اولان يا حذف ايله مثلا امرنى يازيلور. آخرنده حرف اتصال اولانلرده ايسه بو يا اكثر يا حذف اولنور.

آخرنده حرف اتصال اولانلردن،

غائب صورتك مثللى:

كتابى - كتابك - كتابنى - كتابنه

مخاطبلرك مثللى:

كتابك - كتابك - ككتابكى - كتابكه مفرد

كتابكزى - كتابكزك - كتابكزى كتابكزه جمع

متكلملرك مثللى:

كتابم - كتابمك - كتابمى - كتابمه مفرد

كتابمىز - كتابمىزك - كتابمىزى - كتابمىزه جمع

بعضاً ضمير اضافى حذف اولنور. نته كيم عالمك ذوقن سوره لم و ايام ذوقك قدرين بيله لم، دىنلور كه ذوقنى و قدرينى ديمكدر. مولى اقبالك و عمرک مزید ایلسون، دینلور كه اقبالكى و عمركى ديمكدر. فلک بنم حالم يمان و افكارم پر يشان ايتدى، دینلور كه حالمى و افكارمى ديمكدر.

اکثريا مضاف اليه اولان ضمير مخاطب و متکلم حذف اوله رق ضمير اضافى ايله اکتفا اولنور. نته کيم سنک کتابک، بنم کتابم دنيله جک یرده کتابک، کتابم، دینلور.

بعضاً مضاف اليه اولان ضمير شخصيلر ابقا ايله ضمير اضافيلر محذوف اولنور. نته کيم سنک او، سزک او، بنم او، بزم او دینلور.

سائر اسملر کيى بعض مبهماته دخى ضمير اضافى لا حق اولور. مثلا کنديسى، کندوسى، کندیک، کندوک، کندیم، کندوم، کندیمز،

کندومز دینور. فقط مفرد متکلمنده اکثریا حرف املا حذف ایله کندم یازیلور. كذلك بنم سندن بشقه کیمم وار، دینور. بعضاً (نه سی) لفظنک های رسمیه سی حذف ایله (نسی) صورتنده یازیلور.

تنبيه: بنم اومک طامی دینلدکده بنم ضمیر شخصی مضاف الیه و (مک) ضمیر اضافی، و او، ضمیر شخصی یه مضاف اولدیغی کبی طامه نسبتله دخی مضاف الیه و طام اکا مضاف اولور. بو ایکنجی اضافتک ضمیر اضافیسی (یا) اولور. بعضاً بو صورتله تابع اضافت و قوع بولور. نته کیم بنم اومک طامنک کناری، دینلدیکی تقدیرده طام هم مضاف و هم مضاف الیه اولور.

فصل ثالث

ضمیر وصفی بیاننده در

ضمیر وصفی (کی) اداتیدر که طرفله لا حق اوله رق صفت مقامنه قائم اولور. نته که اوده کی بازار چارشویه اویماز، دینور که اوده اولان بازار دیمک اولور و بو صورتده دائما مفرد اوله رق قوللانیلور. برنجی معناسنه اولان اولکی و ابتدا کی دخی بو قیلدندر. و بعضاً مضاف الیهه لاحق اوله رق موصوفی محذوف صفتلر کبی اسمک مقامنه قائم اولور و (لر) ایله جمع النور. مثلاً بنمکی، بنمکینک، دینلور. مضاف الیه اولدقده بر قاعده آخرینه (نک) کلور. بنمکینک کبی. مفعول به و مفعول الیه دخی اولور. فقط آنلرده دخی آخرینه نون کلور. مثلاً بنمکینی، بنمکینه دینلور. سائر صیغه لری دخی بوکا قیاس اولنه. (کی) بعضاً فعللره دخی لا حق اولور و آغیر حرکه لی ماده لرده (غی) لفظنه مبدل اولور. نته که باب فعلده کلور.

فصل رابع

ضمیر نسبی بیاننده در.

ضمیر نسبی خمله اسمیه لرك جزء آخرینه لا حق وادات ربط آنلردن مغنی اولور. او شاعردر، آنلر شاعردرلر کبی.

اسملر بو بابده ضمیر غائب حکمنده در. نته که: فلان افندی شاعردر، دینلدیکی کبی.

ضمیر نسبینک مفرد مخاطبی (سین) وجمعی (سکز) لفظلریدر. سن کاتبسین، سز کاتبسکز، و سن منشیسین، سز منشیسکز کبی. اما مفرد متکلمی میم ساکنه و جمعی زای ساکنه ایله ایکیسنده دخی خیرک آخری ساکن ایسه کسره ایله حرکه لنور. بن کاتبیم، بز کاتبیز کبی. اگر متحرک ایسه بر یا زیاده قیلنور: بن بنده یم، بز بنده یز، کداییم، کداییز، منشی یم، منشی یز کبی.

ضمیر نسبی بعض افعاله دخی لا حق و فاعللرینی مبین اولور. تفصیلی باب فعلده کلور.

فصل خامس

ضمیر فعلی حقنده در.

ضمیر فعلی آنجق بعض افعاله لاحق اوله رق فاعللرینی مبین اولور. بونلر دخی مخاطب و متکلمه منحصر اولوب غائبلری یوقدر و مخاطبک مفردی صاغر کاف اولوب جمعنده اکا بر زا علاوه اولنور. کلجک، کلدیکز، و یازدک، یازدیکز کبی. مفرد متکلمی میم و جمعی خفیف حرکه لی کلمه لرده کاف و آغر حرکه لی کلمه لرده قافدر: کدم، کلدک و یازدم، یازدق کبی. تفصیلاتی باب فعلده کله جکدر.

تکمله: فارسی ضمیرلر لسان عثمانیده مستعمل دکلدنر. عربی ضمیرلر رأساً قوللانلماز. فقط بعضاً عباره آره سنده کلور. تفصیلی انشالله باب مخصوصنده بیان اولنور.

باب خامس

فعللر بیاننده در.

فصل اول

فعللر صنوف و اقسامی بیاننده در.

مقدمه ده اشار اولندیغی اوزره فعللر اوچ زمانک برنده بر ایشک یاخود بر حال، کیفیتک وقوعنی افاده ایلر. مثلاً جبه سنی کیمش کلیور. و اویویه جق، دینلکده کیمش کلمه سی کچمش زمانده کیمک ایشنک و قوعنی، و کلیور کلمه سی کلمک ایشنه زمان حالده و قوع بولمقده اولدیغنی و اویویه جق، کلمه سی او یومق حال و کیفیتنک زمان مستقبلده و قوع بوله جغنی افاده ایلر و کیمک و کلمک مثللو ایشلر و او یومق کبی حال و کیفیتلر بهمه حال بر ذاتک صفتلری اولور و ایشته او ذاته فاعل دینلور و فعللر زمانه دلالت ایلدیکی کبی بر فاعله اسنادی دخی متضمن اولور. زمانه تعرض اولمقسزین یالکز فاعللر بو وصفلر ایله اتصافنه دلالت ایچون موضوع اولان کلمه لر صفات مشتقه در. یازان، یازیلان، یازیجی، یازمه جی کبی. ذات و زمانه تعرض اولنمقسزین مجرد اول معنای فعلی یه دلالت ایچون موضوع اولان کلمه لر مصدردر. کلمک، یازمق، اویومق کبی. بناء علی ذلک معنای مصدری کرک فعللره و کرک صفات مشتقه یه نسبتله ساده اولدیغندن جمله سی مصدردن مشتق اعتبار اولنور. فعللره ذات فعل، و صفات مشتقه یه فرع فعل و مصدره اصل فعل دینور.

اما بحسب اللفظ جمله سنك مأخذی ماده اصلیه در كه لسان تركیده امر حاضر صیغه سی اولوب خفیف حرکه لی اولنلرینه (مك) و آغیر حرکه لی اولنلرینه (مق) الحاق اولندقده مصدر اولور و صور سائره مختلفه ایله تصریف اولنه رق ذات فعللر حاصل اولور و اول صورتلره صیغه دینور.

فعللر ماده اصلیه اعتباریله مجردات و مزیداته منقسم اولور. شویله كه: ماده اصلیه ده حرف زائد یوق ایسه، مجرد دینلور كه جوهر كلمه دیمكدر و اكر بر معنی ایچون زیاده قلمش حرف وار ایسه، مزید فیه دینلور.

مجردات یا فرادی یعنی جوهری تك حرفدن عبارت اولور و یا ثنائی یعنی ایکی حرفلی یاخود ثلاثی یعنی اوچ حرفلی یاخود رباعی یعنی درت حرفلی و یا خماسی یعنی بش حرفلی اولور.

فرادیلردن شمدی لسان عثمانیده مستعمل اولنلر دیمك، قومق، یميك، یومق كلمه لرنندن عبارتدر.

خماسیلر دخی اصمارلامق، ایمزغنمق، اینجقمق كلمه لرینه منحصردر. ثنائی و ثلاثی ورباعیلر دخی سماعی اولمغله بونلردن لسان عثمانیده حالا زبانزد اولانلر ذیل کتابك او چنجی فصلنده ضبط و تحریر اولنور.

بر وجه بالا كلمه نك جوهری تك حرفدن عبارت اولدیغی حالده بالطبع متحرك اولدیغی کبی دیکرلرینك دخی حرف اوللری متحرك اولور و فتحه ثقیله یه علامت اولمق اوزره الف یازیلور یازمق کبی و اكر حرف اولی الف ایسه اوزرینه مد اشارتی قونور. آلمق کبی. کسره یه علامت اوزره یا یازیلور. کمیک، قیرمق کبی. ضمه نك دخی

انواعنه كوره علامات مخصوصه قونور. كورمك، اوزمك، صورمق، طورمق كبی. بر كلمه ده بر نوعدن ایکی حرکه بربری آرقه سنده كلور ایسه بعضاً بو یا حذف اولنور اصرمق، اصلامق كبی. ضمه نك دخی انواعنه كوره علامات مخصوصه قونور. كورمك، اوزمك، صورمق، طورمق كبی. بر كلمه ده بر نوعدن ایکی حرکه بربری آرقه سنده كلور ایسه بعضاً اولکیسی حذف اولنور. مثلاً یا شامق و یاناشمق یشامق و ینشمق صورتنده یازلمق جائزدر. اما جوهر كلمه نك حرف اخیری اکثریا ساکن اولور و بعضاً متحرك اولوب حرکه سی فتحه خفیفه ایله های رسمیه و فتحه ثقیله ایله الف و کسره ایله یا یازیلور و ضمه ایسه آخر كلمه ده اولان ضمه لر دائماً مقبوض اولدیغندن خفیفلرنده (ق) و ثقیللرنده (ق) اشارتلی قونور.

اسنه مك، آرامق، اریمك، آجمیق، سوپورمك، چورومك، اوقومق، اویومق كبی. ایله مك ایله ایسته مك لفظلی کثیر الاستعمال اولدیغندن اکثریا تخفیف ایچون هاسز اوله رق ایلمك و ایستمك صورتنده یازیلور. بعضلر اغلامق كبی كلمه لری الفسز اوله رق اغلمق صورتنده یازارلر. حروف املا بر نوع حرکه اولوب بونلرك طی و اثباتنده اصحاب انشانك اختلافلی چوقدر. سوریمك، قوریمق، یوریمق لفظلرینك را لری شمدی ضمه مقبوضه ایله تلفظ اولنمقده اولدیغی حالده از قدیم اوله کلدیکی اوزره اکثریا یا ایله یازلمقده در. ایسته بونلر مجردات اولوب آنلره بعض حروفك علاوه سیله مزیدات سیغه لری حاصل اولور. آنلرده فصل مخصوصنده بیان قیلنور.

لازم و متعدی: معنی جهتیه فعللر اولا لازم و متعدی قسملرینه تقسیم اولنورلر. شویله که فاعلك فعلی آخره تجاوز ایلر ایسه متعدی اولا لازم اولور. مثلاً کاغدی کسمك و قلمی قیرمق متعدیدرلر. زیرا مفعول بهه یعنی کسیلن و قیریلان شیئه تأثیری واردر. کیتمك، وارمق

فعللری لازمدر. زیرا آنلر فاعل ايله قائم برر صفت اولوب بشقه سنه تأثیرلری یوقدر. بناء علیه مفعول به آمازلر. فقط مفعول الیه تعلق ایدرلر. نته که فلان یره کیتدم دینلور.

اما اسنه مک و او یومق کبی یالکز فاعلک حال و هیئتنی مبین اولان فعللر نه مفعول بهه طوقنور و نه ده مفعول الیهه تعلق ایدر. مکتوبی بو سته خانه یه ویرمک کبی. علی العموم فعللرینه معنی جهتیه خاص و عام دیو ایکی قسمه منقسم اولورلر. فعل خاص بر مخصوص ایش یاخود بر مخصوص کیفیت بیان ایدن فعللردر: کسمک، قیرمق، بیومک، او یومق کبی.

فعل عام جمیع افعاله یاخود جمیع احواله شامل اولان فعللردر: ایتمک و اولمق کبی. اولمق لازم و ایتمک متعدیدر. ایلمک و قیلmq دخی ایتمک معناسنده در. افعال خاصه بعضاً کندو صنفلریله ترکیب ایدر. سرعتلی کیتمک و یایان یوریمک و کوزل یازمق کبی. و فعل متعدیلری بعضاً مفعول به ايله ترکیب ایدر اول حالده مفعول به ادات مفعولیت اولان کسر علاماتندن مجرد اولور. مکتوب یازمق کبی.

کله لم افعال عامه یه: (اولمق) جمله اسمیه یه لاحق اولور. یعنی آندن اول مبتدا و خبر اوله بيله جک ایکی کلمه دن صکره کلور و خبر ايله ترکیب ایدرک بر فعل کبی اولور. نته کیم فلان آدم زنکین اولدی. دینلدیکی کبی. بناء علی ذلك بو ماده اسملرله ترکیب ایلمز و بر اسم ايله ترکیب ایتدکده اسم مذکور صفت ايله تأویل اولنور. نته که دلیل اولمه دینلور و دلیل لفظنه سویلیجی معناسی و یریلور. بعضاً اولمق مقامنده بولنمق قوللانیلور. حاضر بولنمق کبی.

ایتمک، ایلمک، قیلmq، فعللری دخی جمله اسمیه یه لاحق اولورلر. فقط خبر ايله ترکیب ایلوب مبتدا دخی مفعول به اولور. فلان آدمی

ممنون ایتمک، خوشنود ایلمک، متشکر قیلماق کبی.

فقط بعضاً مفعول به اولان اسم ایله ترکیب ایدرلر و مفعول به دخی علامت مفعولیت اولان کسره دن مجرد اولور. ایستک ایتمک، ناز ایلمک، نماز قیلماق کبی.

بیورمق لفظی فی الاصل امر ایتمک معناسنه افعال خاصه دن ایسه ده اکثریا مقام تعظیمده ایتمک معناسنه قوللانیلور و بو صورتله افعال عامه دن اولور.

افعال قلوب: ذهنده بر وصفک بر شیئه نسبتنه دلالت ایلیان فعللره افعال قلوب دینلور که مضمونلری اولان نسبت ذهنیه، قلبه مخصوص اولان احوالندرن.

بو فعللر دخی جمله اسمیه یه لاحق اولور و خبر ایله ترکیب ایدوب مبتدا دخی آنلره مفعول به اولور. نته که بن انی عاقل صاندم، دینلدرکه صانمق فعلی کبی. و بعضاً بو فعللر تقدیم اولنه رق جمله خبریه (که) اداتیه ربط اولنور. نته که مذکور جمله نك معناسنه اوله رق، بن صاندم که او عاقلدر، دینلور. اما، بن آنک عاقل اولدیغنی صاندم، دینله مز.

ظن و زعم و تخمین و عد و اعتبار ایلمک هپ افعال قلوبندرن. عد و اعتبار ایلمک معناسنه صایمق و رأی ایتمک معناسنه کورمک دخی بویله در. اما طانیمق، سزمک، تشخیص ایتمک افعال قلوبده معدود دکلدر. بیلیمک ایکی وجهله استعمال اولنور. بریسی برشیئی بر وصف ایله متصف دیو اعتقاد ایلمکدر. بو صورتله افعال قلوبده اولور. نته که بن آنی اوصلو بیلوردم، دینلور. دیگر بر شیئی بخصوصه ذهنه المقدرکه طانیمق و او کر نمک قیلندن اولور. نته

که بن آنک صایغیسز اولدیغنی طورندن بیلمد دینلور. لکن بو صورتله افعال قلوبدن معدود اولماز.

فصل ثانی

مزیداته دائردر.

جوهر کلمه یه ادات تعدیه اولان تا ساکنه یاخود (در) الحاق اولندقده لازم ایسه بر مفعوله متعدی اولور. اویناتمق کبی و بر مفعوله متعدی ایسه ایکی مفعوله متعدی اولور. اوقوتمق کبی. و اکر ایکی مفعوله متعدی ایسه فعلک اجر اسنده بر و اسطه بو لندیغنی اشعار ایدر. کوسترتمک کبی که بر شیئی بر واسطه ایله بر محله یوللامق دیمکدر.

بو بابده شودر که جوهر کلمه بر حرفدن عبارت ایسه آنی متعدی قیلمق ایچون (در) الحاق اولنور. دیدرمک. کبی.

اما بر حرفدن زیاده اولدیغنی تقدیرده اکر حرف اخیری متحرک ایسه تا الحاق اولنور. استه مک، استتمک، آجمیق، آجیتمق کبی. و اکر حرف اخیری ساکن ایسه (در) الحاق اولنور. کزمک، کزدرمک، طوردرمق، طولمق، طولدرمق کبی. فقط جوهر کلمه ایکی حرفدن زیاده اولدیغنی حالده حرف اخیری (را) یاخود (تا) الحاق اولنور. اوتورمق، اوتورتمق طارلمق، طارلتمق کبی.

بو ایکی ادات تعدیه دن بریله متعدی قلنان کلمه نک بر مرتبه دهه متعدیسی مقصد اولدیغنی حالده اکا دیکری علاوه اولنور. یازدرتمق، بیوتدرمق کبی. شاذ اوله رق آقمق، صاپمق، صارقمق، قورقمق کلمه لرینک تعدیلری (تا) ایله آقیتمق، صاپتمق، صارقتمق، قورقتمق کلور. و قالقمق کلمه سنک متعدیسی حذف قاف ایله قالدرمق، کلور.

واممك كلمه سنك متعديسنده برقاعده امدرمك، دینلديكى كبی (زا)
ایله امزرمك دخی دینلور.

ایچمك، اوچمق، آرتمق، آشمق، اوشمك، باتمق، بیتمك،
پیشمك، چیقمق، دوشمك، شاشمق، طاشمق، طوغمق، طویمق،
قویمق، قاچمق، كچمك، كوچمك ماده لرینك متعدیلر ندن (در)
لفظنك دالی حذف ایله ماقبلی حرکه لنه رك ایچرمك ، بتورمك ،
پیشرمك، چیقارمق، دوشرمك، شاشرمق، طاشرمق، طوغرمق ،
طوغورمق ، طویرمق، قوپارمق، قاچرمق، كچرمك، كوچرمك دینلور.

آزمق، چوكمك، صیزمق، ماده لرینك متعدیلری بر قاعده (در)
ایله كلديكى كبی شاذ اوله رق آرتمق، چوكردمك، صیزدرمق دخی
كلور. كرمك رؤیت و تسویه مصلحت معناسنه اولور ایسه متعدیسی
بر قاعده كوردرمك كلور و اكر كوزله مشاهده معناسنه اولور ایسه
متعدیسی مقامنده كوسترمك دینلور كه اراثة دیمكدر. كلمك لفظنك
متعدیسنده دخی شاذ اوله رق كترمك، (كتیرمك) دینلور. كیتمك لفظنك
متعدیسی كیدرمك كلور كه ازاله دیمكدر. اما حمل، نقل واستحصایی
مقامنده كوترمك. دینور.

لام ایله تعدیه: بر اسمك آخرینه لا مفتوحه الحاق اولندقه بر
فعل متعدی صیغه سی حاصل اولور و فتحه یه علامت اوله رق بر
قاعده خفیف حرکه لی اولنلره های رسمیه و آغیر حرکه لی اولنلره
ده الف یازیلور. تلله مك، پو للامق، اكرله مك، قامچلامق كبی، ایشله
مك، قوللامق، كوزله مك، یوللامق دخی بو قیلدندر.

بعض كتاب آغیر حرکه لی اولنلرینی دخی های رسمیه ایله و یوللا
مق قامچلامق صورتنده یازارلر. صیزلامق، صیزیلامق، قوقلامق،
قوقولامق، مخفنی و او یوقلامق، اویقولامق محرفیدر. بعضاً بونلر تاء

تعدیه علاوه سیله بر مرتبه دهه متعددی قیلنورلر. مثلاً آتی اکرله مک بالنفس آته اکر اورمق و اکر لتمک ایسه سائره اکر اوردرمق مقامنده قوللانیلور.

بعض افعال لازمه: اشبو لام مفتوحه اسم زمانلره لاحق اولدقه دخول و وصول معناسنی مفید بر فعل لازم اولور. کیجه لدی، صباحلدی کبی که کیجه یه و صباحه داخل و واصل اولدی دیمک اولور.

کذلک اصواته لاحق اولدقه دخی فعل لازم اولور. اوفله مک، ایکله مک، چاغلامق کبی که اوف و ایک و چاغ ایتمک دیمکدر. بو لام مفتوحه اصواتک انجق ثنائیلرینه لاحق اولور و رباعیلرنده لام ینه دال مفتوحه کلور. ایکلده مک، چاتردامق، طنغر دامق کبی.

نادراً لام مفتوحه تشبیه ایچون کلور. آتلامق کبی که آت کبی صچرامق، دیمکدر. قاولامق دخی بو قبیلنددر که قاو کبی اولمق دیمکدر. سین دخی بعضاً بویله تشبیهی مفید اولور. کولمسه مک کبی. آغسامق دخی بو قبیلنددر که بر طرفه آغار و میل ایدر کبی اولمق دیمکدر. کذلک چیکسه مک، چیک کبی یاغماق معناسنه اولوب فقط تخفیف ایله چیسه مک دینلور. و بعضاً آرزو و احتیاج معناسنی مفید اولور. صو سامق، و توتونسه مک کبی. طاواسماق دخی بو قبیلنددر. فقط معنای لازمیسی اولان طاوی کچمک، معناسنده استعمال اولنور. و بعضاً سینک اولنه میم علاوه سیله عد ایلمک معناسنه متعدی اولور. آرمسه مق، چوغمسه مق کبی که آزکورمک، چوق کورمک دیمکدر. بنمسه مک دخی بو قبیلدن اوله رق کندینک عد ایلمک معناسنه در.

عربیدن بو مقامده بعضاً (استفعال) صیغه سی قوللانیلور. استصغار کبی که کو چکسه مک یعنی کو چک کورمک دیمکدر. کذلک استثقال،

ثقیل کورمک، واستخفاف، خفیف عد ایلمک معناسنه در. لام و سینک بو وجهله استعماللری سماعیدر. بعضاً فعلک استمرارینه دلالت ایچون (را) علاوه اولنور.

بو (را) اصواته الحاق اولندقدہ دخی معنای استمراری مفید فعل لازم اولور. روزکار اوفورمک کبی که اوفله مک آغزله اوف ایتمکدن عبارت اولوب اوفورمک ایسه بو فعلک استمرارینی افاده ایدر. چاغلماق چاغرمق دخی بو قبیلدندر.

و بعضاً دیگر اسم و صفتلره دخی لاحق اوله رق تدریج واستمراری مشعر فعل اولور. (کمیک) دن کمیرمک و (قبا) دن قبارمق کبی. قاورمق، صاورمق دخی بو قبیلدندر. وکلمه نک حرفلری ایکیدن زیاده اولدیغی حالده ترخیم اولنور: سمیز دن سمیرمک. بللی دن بلیرمک کبی.

بو صیغه الوانده مطرددر. (آق) دن آغارمق (صاری) دن صارارمق کبی قرمزی دن دخی ترخیم ایله قزارمق کلور.

صفتلره لام ساکنه الحاق اولندقدہ فعل لازم اوله رق صیوروت معناسی مفید اولور. آزالماق، چوغالمق، طارلمق، اکریمک، طوغریلمق، قیصالمق کبی.

آخر کلمه ده کاف ویا قاف بولنور ایسه ترخیم اولنور. (کوچک) دن کوچلمک، (اوق) دن اوفالمق، (یوکسک) دن یوکسلمک کبی بو صیغه دخی سماعیدر.

صیغه مطاوعت: مطاوعت فاعلک بر فعل و تأثیری قبول کیفیتیدر. قاعده سی ماده اصلیه یه نون ساکنه علاوه اولنمق و آخری ساکن ایسه حرکه لنمکدر. سونمک، کورنمک، بولنمق، صالنمق، سویلنمک،

آرانمق، قاشینمق، بورونمك كىبى. (يوتمق) دن يوتقنمق شاذدر.

بعضاً نون يرينه لام كلور. آياق اوزرنده ديكلمك كىبى. (طاغتمق) دن طاغلمق (قورتارمق) دن قورتلمق شاذدر. و بعضاً نون يرينه شين كلور. صاوشمق، قاتشمق، بوزوشمق كىبى. چالشمق دخى بو قيبلدندر.

بعضاً لام مفتوحه ايله نون ساكنه بر اسمه الحاق اولنور و ادات مطاوعت اولور. اولنمك، كدرلنمك، خويلانمق كىبى. و بعضاً صفتلره لاحق اولور. خسته لنمك كىبى. و بعضاً نون يرينه شين كلور. ايولشمك، خوشلاشمق، صيقلاشمق كىبى.

اورنمك، اوزلنمك و كوچنمك، كوچلنمك و ياصلانمق، ياصيلانمق و ياقلاشمق، ياقنلشمق مخففيدر. و بعضاً لام ايله نون ياخود شين تكلف و تشبه ايچون كلور. نته كه فلان افندى شاعرلنيور دينلور كه شعر ايدنيور يعنى طبيعت شعريه سى اولمديغى حالده شاعر لكه اوزنه رك شعر سويلمكه چاليشوب چبالايور ديمك اولور. كذلك فلان آدم فر نكلشيور. دينلدكده، فرنكه تقليد ايچون تكلف ايدنيور ديمك اولور. و كذلك تركلشدى ياخود تركجه لشدى، دينلدكده ترك كىبى اولدى ديمك اولور. و شين بعضاً عمل مكررى مشعر اولور. آلشمق كىبى كه آله آله عادت ايدنمك ديمكدر. كلشمك دخى بو قيبلدندر.

صيغ شركت: بر فعلده متعدد فاعللرك شركتنى افاده ايچون ماده اصليه يه شين ساكنه الحاق اولنور و آخري ساكن ايسه حرکه لنور. چكشمك، قاچشمق، آغلاشمق كىبى.

شاذ اوله رق طوقنمق ماده سنده نونك حذفيله و صارمق ماده سنده ميم زياده سيله طوقشمق و صارماشمق دينلور. و بعضاً اسملره لام و شين الحاق اولنه رق صيغه شركت ياپيلور. عهد لشمك، اوزلاشمق

كبي. ياناشمق دخى بو قبيلدنر كه اصلى يانلاشمق يعنى يان يانه
كلمك اولوب لامك حذفيله تخفيف اولنمشدر.

صيغه شرڪته بعضاً ادات تعديه علاوه اولنور. چكشدرمك،
اوزلاشدرمق كبي.

لسان عثمانيده صيغه شرڪت ايكي صورتله استعمال اولنور.
صورت اولى شرڪت بين الاثنين اولوب بو ايكيدين برى فاعل و
ديكرى مفعول اليه قنور. و فاعلك فعله مبدأ و بادي اوله رق مفعول
اليه مشاركتنى صراحة، مفعول اليهك دخى اكا مشاركتنى ضمناً افاده
ايلر. نته كه بو البسه اكا ياراشدى دينلدكده صراحة البسه اكا يارادى
يعنى اويدى، صالح اولدى، ياقشدى، ديمك اولوب ضمناً انك دخى
البسه يه او يغون اولديغى اكلاشيلور.

قايق اسكله يه ياناشمق و فلان كشى فلان محله ايرشمك ياخود
يتشمك و او بوكا بتشمك و آنى بوكا دكشمك دخى بو قبيلدنر.

و بعضاً اول ايكيدين برى كما فى السابق فاعل اولوب ديكرى (ايله)
اداتيله تقديم اولنور.

ننه كه مشترى بايع ايله سويلشدى و فلان دولت فلان دولت ايله
طوتشدى. و آله جقلولر بورجلى ايله خيلى اوغراشديلر. و بورجلى
آله جقلولر ايله او يوشدى، دينلور. صورت ثانياه بر فعلده ايكي ياخود
زياده فاعللك على الاطلاق اشتراكى افاده اولنمقدر.

ننه كه قارى قوجه چكشدى، بينرنده سويلشديلر، اويوشديلر،
اوزلاشديلر دينلور. عربجه صورت اولاده (مفاعله) صيغه سى
قوللانيلور.

ننه كه ايرادمز مصرفمز مساويدر و بو مطالعه مسلككزه مناسب و

موافق دكلدر و آنلر بو رأیده سكا مشاركت ایلمز لر و فلان دولت بو ایشه مداخله ایده مز دینلور.

و کذا فلان کیمسه فلان ایله مضاربه ایتدی و فلان دولت فلان دولت ایله محاربه ایتدی دینلور.

اما صورت ثانیه ده (تفاعل) صیغه سی قوللانیلور. نته که ایراد و مصارفمز متساویدر و دول متجاوره و معاهده نک رأیلری متوافق و معامله لری متناسب اولمیلدر، دینلور.

قاعده: بعض مصادر اصلیه شمدی متروک و مهجوب اولدیغی حالده مشتقاتندن بعضیلری مستعملدر.

از جمله اصیقم مهجور اولدیغ حالده متعدیسی تا ایله اصیقم و مطاوعی نون ایله اصیقم مستعملدر. اوکرتمک، توکتمک، دوناتمق، قوشاتمق، دخی تا ایله متعدمی و نون ایله مطاوع اولوب حال بوکه اصللری مفقوددر. و طرمامق مستعمل اولمیوب مطاوعلری اولان طرمانمق و طرماشمق ایسه مستعملدر. اولامق فی الاصل ترکجه وصل ایتمک معناسنه اولدیغی حالده مهجور اولوب انجق مطاوعت و شرکت صیغه لری اولان اولانمق و اولاشمق مستعملدر.

کذلک بارمق فی الاصل محافظه ایتمک و کمی بی لیمان سلامته صومق معناسنه اولدیغی حالده مهجور اولوب حال بوکه مطاوعت و شرکت صیغه لری اولان بارنمق و بارشمق کثیر الاستعمالدر.

کذلک قارمق، ادخال ایتمک معناسنه اولدیغی حالده مهجور اولوب مداخله معناسنه قارشمق ایسه استعمال اولنمقده در. دبرنمک و دبرشمک دخی بو قیللنددر. و بعض مشتقاتک عرفاً معناسی تغییر اولنمشدر. مثلاً: اوایلایمق او یا طاقمق دیمک اولدیغی حالده اشغال

معناسنه استعمال اولنمشدر.

كذلك ياقشتمق بر برینی یاقمق و پارلاتمق معناسنه اولدیغی
حالده یاراشتمق معناسنده مستعملدر. بورالری علم لغته عائدر.

لاحقه

مثبت و منفی حقنده در.

مثبت ادات نفیدن عاری اولان فعللدر. بالاده کراراً ومراراً مذکور
اولان مثاللر کبی.

منفی ماده اصلییه سنه ادات نفی لاحق اولان فعللدر. فعللرده
ادات نفی میم مفتوحه در. کلممک، یازممق، استه ممک، آراممق،
اریممک، اوقوممق کبی.

اشبو میم نافیه بعضاً خفیف حرکه لی ایسه های رسمیه ایله و آغیر
حرکه لی ایسه الف ایله کلاممک، یازمامق صورتنده یازیلور. بعضیلر
خفیف حرکه لیسنی دخی الف ایله کلاممک صورتنده یازارلر.

فصل ثالث

معلوم و مجهول بیاننده در.

فعل متعدی یا معلوم ویا مجهول اولور. شویله که اکر فاعلنه
اسناد اولنور ایسه معلوم اولور. و اکر فاعلی مسکوت عنه اولور
ایسه مجهول اولور و مفعول به فاعلک مقامنه قائم اوله رق علامت
مفعولیت اولان کسره دن تجرید اولنور.

سوز کسلدی، تذکره یازلدی، دنیلدیکی کبی که کسن و یازان کیم

اولدیغی مسکوت عنه قالور.

معلومی مجهول قیلحق طریقسی بو درکه ادات مصدرک ماقبلی لامدن بشقه بر حرف ساکن وار ایسه حرکه لنه رک اکا بر لام علاوه اولنور. سالف الذکر مثاللرده اولدیغی کبی. اگر لام یاخود دیگر بر حرف متحرک ایسه نون علاوه قلنور. بیلنمک، ایستنمک، ارانمق، دینمک، اوقونمق کبی.

بعضاً شاذ اوله رق دنیلمک و ایستنیلمک دخی دنیلور. ایلمک لفظندن مجهول کلمز. فقط آنک مجهولی مقامنده اولنمق لفظی قوللانیلور. مفعول الیهی اولان فعل لازملردن دخی مجهول کلور. فلان یره کیدلدی یاخود وارلدی دنیلدیکی کبی. اما اسنه مک و اویومق کبی مفعول الیهه تعلیق ایتمیان لازملردن مجهول کلمز.

ماده اصلیه نک آخری متحرک اولدیغی صورتلرده مطاوعت ایله مجهول صیغه لری لفظاً متحد اولوب انجق قرینه ایله فرق اولنور. مثلاً بر آدم شوراسنی بوراسنی آرادی مقامنده، آراندی، دنیلور ایسه مطاوعت اولور. اگر فلان شیئی آرادیلر. مقامنده، فلان شی آراندی دینلور ایسه مجهول اولور. کذلک " بر آدم کندی کندینه سویلنیور " مطاوعت " و بر سوز سویلندی " مجهولدر. کذلک بر آدم کندی کندینه بیقانمق، مطاوعت و البسه بیقانمق مجهولدر. کذلک لام ایله مستعمل اولان مطاوعت صیغه سی دخی لفظاً مجهوله مشابه اولور و قرینه ایله فرق اولنور. مثلاً بر آدم آباق اوزره دیکلمک مطاوعت و یره بر آغاج دیکلمک مجهولدر. بعضاً بر ماده ده کاه نون ایله و کاه لام ایله مطاوعت صیغه سی یاپیلور و معناجه ایکسینک بیننده فرق بولنور. مثلاً عربه چکلمک مجهولدر. و بر آدم کندی کندینه بر کوشه یه چکلمک مطاوعتدر. کذا بر آدم بر شیدن چکلمک یعنی صاقنمق دخی

مطاوعلى بردر. مثلا آت اكرلنمك و مكتوب يوللانمق مجهولدر. و خانم كندى كندينه سويلنمك و ياشمقنمق مطاوعدر.

ضابطه: ادات تعديه اولان تالر ادواتدن بر شيئه متصل اولوب ده حرکه لندكلرنده داله منقلب اولمق قاعده مطرده در. بناء عليه مجهوللرده دخى بو قاعده جارى اولوب اريدلمك، ارادلمق، قباردلمق دنيلور.

بو قاعده جوهر كلمه دن اولان تالر حقنده جارى دكلدر. فقط ايشيتمك، اونتمق، آوتمق، كيتمك، كوتمك كلمه لر ينك تالرى بر وجه بالا حرکه لندكده تاء تعديه كىي داله قلب اولنور و مجهوللرى ايشيدلمك، آودلمق، ديدلمك، كيدلمك، كودلمك كلور.

ايتمك اكر ايلمك معناسنه اولور ايسه مجهولى ايدلمك، دورتمك، قاقمق معناسنه اولور ايسه مجهولى ايتلمك كلور.

كذلك يوتمق اكر بلع معناسنه اولور ايسه مجهولى يودلمق و اويونده قازانمق معناسنه اولور ايسه مجهولى يوتلمق كلور.

ايتمك، ديتمك، ماده لر ينك مطاوعلى دخى ايدنمك، ديدنمك كلور.

فصل رابع

مصدرلر بياننده در.

مصدرلر بياننده در.

بالاده بيان اولنديغى اوزره ماده اصليه يه (مك) ياخود (مق) علاوه اولندقدده مصدر اولور. سومك، سولمك، يازمق، يازلمق، اوقومق، اوقونمق كىي.

بوکا مصدر اصلی دنیلور که بر زمانه دلالت ایتمدیکی کی بر ذاته نسبتی دخی ملاحظه اولنمیوب مجرد ذهنده متصور اولان بر معنای فعلیدن عبارتدر. بو جهتله مضاف الیه اولماز و جمع قلنمز. فقط سائر اسملر کی مجرد یعنی مبتدا و خبر اولور. مکتبه دوام ایتمک لازمدر، الك اعلى صنعت کوزل یازمقدر، دینلدیکی کی كذلك مفعول به و مفعول الیه دخی اولور. بوش کز مکی سومم. او قومغه هوسم وار، دینلدیکی کی.

اشبو مصدر اصلی یه نون ساکنه الحاق اولندقده تعلیل معناسنی مفید اولور. سومکین و یازمغین کی که سودیکی ایچون و یازدیغی ایچون دیمک اولور.

مصدر اصلی یه بعضاً (لك) یا خود (لق) زیاده قیلنوب مصدر تا کیدی دنیلور. بیومکلك، کورنمکلك، شمارمقلق کی.

بعضاً کاف و قاف حذف اولنه رق یرلرینه های رسمیه کتوریلوب مصدر تخفیفی دنیلور. بیومه، کورنمه، شمارمه کی.

مصدر تا کیدی و تخفیفی دخی جمع اولنمز لر. فقط مجرد و مفعول به و مفعول الیه اولدق لری کی مضاف الیه دخی اولور لر. نته که انسانک بوش کز مکلكی و بیهوده طولاشمقلغی فنا شیدر. بوش کز مکلكک فائده سی یوق. او قومقلغک فائده سی چوق، دنیلور و بو مصدر تخفیفی دها زیاده قوللانیلور و کز مه سی، طولاشمه سی و کز مه نک طولاشمه نک دینلور. فقط مصدر تخفیفی بویله بر اساسه متصل اولدقده اکثریا های رسمیه سی حذف اولنه رق کز مسی، طولاشمسی، کزمنک، طولاشمنک، صورتنده یازیلور.

قدمای کتابک بعضیلری مخاطب و متکلمک مفرد لرنده های رسمیه یی الفه تبدیل ایله مثلا کسمه ک، قیرمه ک، لفظلرینی کسماک، قیرماک، صورتنده یازمشلر در.

اضافت بحثنده بیان اولندیغی اوزره غائب صورتنده ضمیر اضافلی (لر) ایله جمع اولنمز. و الا جمع اولنن ضمیر میدر، یوقسه لاحق اولدیغی اسممیدر، بیلنمز. اما مصدرلرک جمعی اولمدیغندن مصدر تأکیددی و تخفیفی یه لاحق اولان ضمیر اضافی غائبک (لر) ایله جمع اولنمسی جائز اولور و انلرک کزمکلری، کزملری دینلور.

مصدرلرک مجهوللری هر حکمده معلوملری کبیدر. شو قدرکه معلوملری فاعللرینه و مجهوللری مفعوللرینه مضاف اولور. مثلاً فلانک یازمسی و بو ایشک بیلنمسی دینلور.

بعضاً مصدر تأکیدینک منفیسنده قاف و کاف زایه قلب اولنه رق نفس الامرده اولمیان فعلی اظهار ایتمک معناسنی مفید اولور. نته که کورمزلک ایتدی، ایشتمه ممزلکدن کلدی، طانیماملقدن کلدی.

اورمق ماده سی دخی بعضاً بو مقامده قوللانیلور. نته که خسته لکه اوردی. دینلور. عربجه (تفاعل) صیغه سی قوللانیلور. نته که ایشتمه ممزلکدن کلمک معناسنه [تصامم] و خسته لکه اورمق معناسنه [تمارض] قوللانیلور. تغافل و تسامح دخی بو قبیلدندر.

حاصل مصدر: ماده اصلیه یه بر شین ساکنه الحاق اولندقده حاصل مصدر اولوب معنای مصدرینک حاصل اولان حالت خارجیه یه دلالت ایلر. و شینک ماقبللی ساکن ایسه حرکه لنور و بو حرکه اوست طرفنده کی حرفک حرکه سنه تابعدر. انک حرکه سی یافته یه یا کسره ایسه بو حرکه کسره اولور. بعضا کسره یه علامت اوله رق یا یازیلور واکر آنک حرکه سی ضمه ایسه بو حرکه ضمه مقبوضه اولور.

آلش (الیش) و یرش (و یریش) و کورش، سوزش، قویش، طورش کبی.

اگر شينك ما قبلی متحرك ايسه بر يازياده قلنور و ما قبلنك حرکه سی فتحه يا كسره ايله واکر مضموم ايسه ضمه مقبوضه ايله تلفظ اولور. اسنه يش، آرایش، آرييش، چورويش، اوقويش، کبی. مجهوللردن دخی حاصل مصدر کلور. کسيلش، قيريلش، آرانش، اوقونش کبی.

حاصل مصدر سائر اسملر کبی (لر) ايله جمع اولنور. کلشلر، کيدشلر کبی. مضاف و مضاف اليه و مفعول به و مفعول اليه اولور. فقط مصدر تأکیدی و تخفیفی کبی معلومی فاعله و مجهولی مفعوله مضاف اولور. نته که فلانک اوقويشی، يازينک اوقونشی دنيلور. بعضاً فعل معلوملرده شين يرينه ميم کلور و حاصل مصدرک مجهولی مقامنه قائم اولور. نته که آلان، ساتان يوق، مقامنده آتش ساتش يوق، دنيلديکی کبی. آلنان، ساتلان يوق مقامنده دخی آليم ساتيم يوق دنيلور که آئنش، ساتلش يوق ديمک اولور.

کذلک بو مالک سورومی يوق، بو خسته نك باقمی فنا، دنيلدکده سورولشی و باقلشی ديمک اولور. بعضاً ميمک ما قبلنده کی حرف املا حذف ايله آلم صاتم صورتنده يازيلور.

بو ضيغه ميميه بعضاً (مره) يعنی کره معناسنی مشعر اولور. و اولنه عدد کتوريلور. و بو حالده اکثريا معنای مصدرينک متعلقنه اسم اولور. نته که بر ايچيم صو، ايکی ديليم اکمک، طقوز بوغم قارغی دنيلور. سويم، آن و جاذبه معناسنده عرف اولمشدر. نته که سويملی دنيلور. طوتوم دخی طور و معامله معناسنده عرف اولوب بناء مره مقامنده شاذ اوله رق طوتام، کلور و بر طوتام اوت دنيلور.

(آتمق) دن بر قاعده آتيم کلديکی کبی. آتمغه مخصوص اوله رق آديم دنيلور.

باب ثانیده بیان اولندیغی اوزره صفتلره (لك) یاخود (لق) الحاق اولندقده بر نوع مصدر اولور. فقط مصدر اصلی اولمیوب بلکه اسم مصدر قیلندن اولور.

اسم مصدر اادات مصدریتدن عاری اوله رق معنای مصدری بی افاده ایلیان اسملردر. یاردیم، سوکی، صایغی کبی. بونلر هپ سماعیدر.

فصل ثانیده بیان اولندیغی اوزره اصواتدن دال مفتوحه الحاقیله یاپیلان فعللرده دال مکسور قیلندقده اسم مصدر قیلندن اولور. چاتردی، کورولدی، ایکلدی کبی بر فعلک ماده اصلیه سنه (ندی) لفظی علاوه اولندغی کبی. و بو صیغه بعضاً فعلک متعلقی اولان شینک اسمی اولور. چیقندی. صیزندی. بولندی. دوکندی، سپورندی کبی. شاذ اوله رق (بیورلدی) لام ایله کلمشدر.

فارسینک اصل مصدرلری لسان عثمانیده مستعمل دکلدر. اما اصل مصدرلری استعمال اولنور، قاعده سی دخی ترکجه ده اولدیغی کبی امر حاضره شین ساکنه علاوه ایتمکدن عبارتدر دانش، نمایش کبی.

فارسینک اسم مصدرلری دخی لسان عثمانیده استعمال اولنور لکن سماعیدر. ناز و نیاز و خرام و رفتار کبی.

لسان عربیده مصدر و حاصل مصدر و اسم مصدر صیغه لری و معلوم و مجهوللری هپ بردر.

بونلر لسانمزده اکثریا اسم مصدر مقامنده قوللانیلور. افاده ایتمک. لطف ایلمک. تلطیف قیلمق، احسان بیورمق کبی و بعضاً حاصل مصدر مقامنده استعمال اولنورلر. نته که خواجه نک شو افاده سنه باق، ترکیبنده اولان افاده کبی و بعضاً اصل مصدر مقامنده قوللانیلور. نته که بو حاصلی افاده ممکن دکلدر، دنیلدیکی کبی.

عربی مصدرلر قاعده فارسیه اوزرینه بعضاً فاعلرینه مضاف اولورلر. عون باری. بعضاً مفعولرینه مضاف اولورلر. افاده حال، وازاله کدر کبی.

فصل خامس

فرع فعل بیاننده در.

فعللردن مشتق اولان صفتلر ایکی قسمدر. قسم اول؛ اسم فاعل ایله مفعول، قسم ثانی، مبالغه اسم فاعلایله صفت مشبهه در.

کرك اسم فاعل كرك اسم مفعول معنای مصدری ایله متصف اولان شیء دیمکدر. فقط اسم فاعل معلومدن و اسم مفعول مجهولدن مشتق اولور. مجهولی اولمیان فعللردن اسم مفعول کلمز. ایکیسی دخی سائر صفتلر کبی (لر) ایله جمع اولنورلر.

طریق اشتقاقلری بودر که فعل معلومک ماده اصلیه سنه نون ساکنه الحاق اولندقده اسم فاعل اولور و نونک ماقبلی ساکن ایسه مفتوح قیلنور و متحرک ایسه بر یاء مفتاحه زیاده قیلنور. آغر حرکه لی اولنورده فتحه یه علامت اوله رق الف یازیلور. اسم مفعول دخی فعل مجهولدن بعینه بو وجهله مشتق اولور.

اسم فاعللرک مثللری:

چکن- ویرن- آلان - یازان

بلله ین- آرایان- آجینان- اوقونان

اسم مفعوللرک مثللری:

چکیلن - ویریلن - آلنان - یازیلان

بلله نن - آرانان- آجینان- اوقونان

بونلرك املالرنده بين الانام چوق اختلاف واردر. بعضيلر اولان لفظنى الف ايله يازديغى حالده جمعنى الفسز اوله رق (اولنلر) صورتنده يازارلر. بعضيلرى خفيف حركه لى كلمه لردن بعضيلرينى الف ايله بلله نان، چكىلان، ويريلان صورتنده يازارلر. يازيلان كىي كلمه لرده اكثرى لامدن اول برىا يازيله كلديكى حالده بعضيلر ياسز اوله رق يازلان، صورتنده يازارلر. آجنان كىي كلمه لرده دخى بعضاً حرف املا حذف اولنه رق آجنان صورتنده يازيلور.

اسم فاعلك بر صيغه سى دها واردر كه فاعلك بر فعلى بر نوع كار و صنعت اتخاذ ايلديكنه دلالت ايلر. قاعده سى بودر كه ماده اصليه به (جى) علاوه اولنور و ماقبلى ساكن ايسه حركه لنور و متحرك ايسه بر يا زده قيلنور: سيليجى، باقيجى، كوريجى، آرايجى، اوقوييجى، كىي.

اسم مفعولك دخى ديكر بر صيغه سى واردر كه مجهولك ماده اصليه سنه (مش) علاوه سيله اولور. يازلمش، اوقونمش كىي.

اسم مفعولك معلومدن مشتق ديكر بر صيغه سى دها واردر كه مصدر تخفيفى صيغه سيدر. نته كه يازمه كتاب، باصمه كتاب دنيلور. بو صيغه مصدر ايله اسم مفعول بيننده مشتركدر. فقط سماعيدر.

ادات مصدرك يرينه خفيف حركه لى اولنلرده كاف و آغير حركه لى اولنورده قاف يا خود غين كتوريله رك اسم آلت صيغه سى ياپيلور. لكن مطرد دكلدر. واستعمالى نادردر. سوركو، سوزكو، باصقى، بورغو، چالغى كىي.

اشبو اسم آلت صيغه سى اكثرى مفعولك معنای مصدرى ايله موصوف اولان بر نوعنه اسم اولور. سركى، اصقى، چيزكى، يايغى كىي.

و بعضاً فاعلك بر حال و کیفیتنه اسم اولور. سوکی، طویغو، صایغی کبی.

مبالغه اسم فاعل اداتی خفیف حرکه لیلرده (کن) واغر حرکه لیلرده (غان) لفظلریدر که ماده اصلیه یه لاحق اولورلر. چکشکن، اوتانغان، صولوغان کبی. فقط ماده اصلیه نك آخری تا یاخود شین ایسه غین یرینه قاف کلور. صریتقان، چالیشقان کبی. بیلکیج، سوزکج، یوزکج، طالغیج دخی جیم ایله کلمشدر. (اوتنمق) دن هم او تانغان، هم ده او تانغاج کلور.

صفت مشبهه صیغه لری ایکی صنفدر. صنف اول ادات مصدرک میمنی حذف ایله حاصل اولور. تترك (تتره ك) بویاق، چوروك کبی. فقط ماده اصلیه نك آخری ساکن اولدیغی صورتده حرکه لنور. سیلیک، آچیق کبی. طراق دخی اسم آلت اولدیغی حالده شاذ اوله رق بو صیغه اوزره کلمشدر. اولچک دخی بو قبیلدندر. صنف ثانی بودر که ماده اصلیه خفیف حرکه لی ایسه کاف ایله و آغیر حرکه لی ایسه غین ایله نون الحاق اولنور: پیشکین، طالغین، دوشکین کبی.

مبالغه اسم فاعلده اولدیغی کبی بونلرده دخی ماده اصلیه نك آخری تا یاخود شین ایسه غین یرینه قاف کلور. چاتقین طاشقین، طوتقین، جوشقون کبی.

کسکین مبالغه اسم فاعل اولدیغی حالده شاذ اوله رق بو صیغه اوزره کلمشدر،

صفت مشبهه لر فعل لازمندن مشتق اولور ایسه فاعلك وصفی اولوب اسم فاعله بکزر و اکر فعل متعدیدن مشتق اولور ایسه مفعولک وصفی اولوب اسم مفعوله بکزر. فقط اسم فاعل و اسم مفعول قیاسیدر. هر ماده دن تصریف اولنورلر، بونلر ایسه سماعیدر

و اسم فاعل و اسم مفعول حدوثه و بونلر ثبوتہ دلالت ایدرلر. مثلاً دون فلان یرده اورکن حیوان و قیریلان عربہ دینلدکده اورکن، اسم فاعل و قیریلان اسم مفعول اولوب بر وقت معینده اورکمک و قیرلمق فعلرینک حدوث و وقوعنه دلالت ایدرلر.

اما اورکک حیوان، قیریق عربہ. دینلدکده اورکککک حیونده و قیریقلق عربہ ده برر صفت ثابته و مستمره اولدیغی استفاد اولور.

فائده: فارسینک اسم فاعلرلی خواننده و سازنده و اسم مفعوللری کفته و بسته صیغه لری اوزره کلور. بونلر بعضاً لسان عثمانیده استعمال اولنورلر.

بعضاً فارسی امر حاضرلرک آخرینه الف و نون علاوه سیله صفت مشبهه اولور: کویان، تابان، خندان، نالان کبی.

قاعده: بر کلمه نک آخرینه ادواتدن بر حرف ساکن الحاق اولند قد کلمه نک آخری ساکن ایسه ماقبلنده کی حرکت کسره یاخود فتحه ایسه حرکت لنور. شویله که ما قبلنده کی حرکت کسره یاخود فتحه ایسه آخر کلمه مکسور قلنور. اگر ضمه ایسه کرک مبسوط اولسون و کرک مقبوض اولسون کلمه نک آخری ضمه مقبوضه ایله حرکت لنور. کیدش، کلش، دیلیم، صاتیم، سیلیک، چیقیق، دلیک، آچیق، دوشوک، بوغوق، یولوق، صولوق کبی.

(دونمک) دن دونک، (اورکمک) دن اورکک شاذدر.

کلمه نک آخرینه لاحق اولان حرف متحرکک حرکت دخی بو قاعده یه تابعدر. شویله که آخر کلمه نک حرکت سی کسره ویا فتحه ایسه بو حرف لاحق مکسور قیلنور و آنک حرکت سنی ضمه ایسه بهمه حال ضمه مقبوضه اوله جغندن بونک حرکت سی دخی ضمه مقبوضه اولور. اریش، استه یش، چورویش، صولویش کبی.

اگر کلمه نك آخری ساکن ایسه ماقبلنده کی حرکه یه اعتبار اولنور.
پیشکین، قیزغین، اشکین، طالغین، دوشکون، یورغین، طورغین کبی.
ادات نسبت اولان لامك حرکه سی دخی بو قاعده لره تابعدر.
سلوریلی، ادرنه لی، سویملی، زورلو کبی.

بو قاعده لر سائر فصول و ابوابده دخی جاری اولدیغندن اشاغلیرده
تطبیقاتی اجرا اولنمق اوزره کوزلجه حفظ اولنمایدیر.

افعالک تصریفی حقنده در

بالاده اشعار اولندیغی اوزره لسان ترکیده فعللرک ماده اصلیه سی
امر حاضر در. بر صاغر کاف علاوه اولندقدده جمع اولور. فقط آخری
ساکن ایسه حرکه لنور. متحرک ایسه بر یا زیاده قیلنور. مثاللری ایشته
بونلردر:

کل - یاز - ایسته - آرا - قاشی - اوقو

کلک - یازک - ایسته یک - آرایک - قاشیک - اوقویک

امر حاضرک جمعنه اکثریا تعظیم ایچون بر وجه آتی بر زا زیاده
قلنور و کاف حرکه لنور.

کلیکز، یازیکز، ایسته یکز، آرایکز، قاییکز، اوقویکز.

بعضاً امر حاضرک جمعنه (دی) علاوه اولنه رق رجا مقامنده
قوللانیلور. کلیکدی، یازیکدی کبی.

امر حاضره میم نافیه الحاق اولندقدده نهی حاضر اولور. مثاللری
بونلردر:

نهی حاضرک مفردی:

کلمه - یازمه - ایسته مه - آرامه - قاشیمه - اوقومه

نهی حاضرک جمعى:

کلمیک - یازمیک - ایسته میک - آرامیک - قاشیمیک -
اوقومیک

دیگر جمعى:

کلمیکز - یازمیکز - ایسته میکز - آرامیکز - قاشیمیکز -
اوقومیکز

ماده اصلیه یه (سون) الحاق اولندقده، امر غائب مفرد اولور.
مثاللى بونلدر:

کلسون- یازسون- ایسته سون- آراسون- قاشیسون- اوقوسون.
ایشته بونلرک آخیرینه (لر) الحاق اولندقده جمع و (سون) لفظنک
اولنه میم نافیه کتورلد کده نهی غائب اولورلر. کلمسون و کلمسونلر
کبی.

امردن متکلم صیغه سی کلمز اما سائر فعللری هپ اوچ صنفدر.
یعنی غائب، مخاطب و متکلمدر. فعل التزامینک متکلم صیغه لری امر
متکلم یرینه کجر.

فعل التزامی

فعل التزامی معنای مصدرینک و قوعی متکلمک ملتزم و مطلوبی
اولدیغنه دلالت ایلیان بر صیغه در که ماده اصلیه نک آخری ساکن
ایسه مفتوح قلنوب و متحرک ایسه بر یا زیاده ایدیلوب برده های
رسمیه الحاق اولندقده مفرد غائب حاصل اولور و (لر) علاوه سیله
جمع اولنور. دیگر صیغه لری دخی ضمیر نسبی ایله تصریف اولنور.
مثاللى بونلدر:

غائب - مخاطب - متکلم

آخرى ساکن اولنلرک مثاللری:

مفرد یازه - یازه سین - یازه یم

جمع یازه لر - یازه سکز - یازه یم

آخرى متحرک اولانلرک مثاللری:

اوقویه اوقویه سیناوقویه یممفرد

اوقویه لراوقویه سکزاوقویه لمجمع

اشبو فعل التزامینک مفرد غائبی نادراً صفت مقامنده قوللانیلور.

صاپه یول کبی.

و چوق دفعه دعا مقامنده ایراد اولنور. الله موفق ایلیه کبی و آخرینه (سی) علاوه اولندقده فعلک لازم الاجرا اولدیغنی مبین صفت اولور. نته کیم و یره سی یه آلم، دینلورکه صکره و یرلمسی لازم کلان پاره مقابلنده آلمی، دیمک اولور. كذلك باته سی یه بر کیدش، دینلور که باتمغه بادی اوله جق بر یوله کیدش دیمک اولور. بعضاً بد دعا مقامنده قوللانیلور. آصیله سی حریف کبی که لازم الصلب دیمکدر. کور اوله سی، آدی باته سی، دخی بو قیلدندر.

حال ترکیبی صیغه سی: فعل التزامینک مفرد غائبه (رک) یاخود (رق) الحاق اولندقده حال ترکیبی اولور که اجرای فعل عندنده فاعلک بولندیغنی حالی مبین بر صفت اولور. سویلنه رک کیتدی، اوقویه رق کلدی کبی.

فعل وجوبی: فعل وجوبی بر ایشی ایشلمک ایچون فاعله لزوم

كوسترن بر صيغه در كه ادات مصدرک كافی یا خود قافی (لی) حرفنه تبدیل اولندقدہ بو فعلک غائبی حاصل اولور. سوملی، کبی که سومک کرک دیمکدر و (لر) ایله جمع اولنور و بعضاً تأکید ایچون (در) علاوه اولنور. سوملیدر، سوملیدرلر کبی. مخاطب متکلملری دخی بر وجه آتی ضمیر نسبی ایله تصریف اولنور:

سوملی - سوملیسک - سوملیم مفرد

سوملیلر - سوملیسکز - سوملیز جمع

تنبيه: فعللر اوچ زماندن برینه دلالت ایلر که ماضی، حال و استقبال یعنی کچمش، شمديکی و کله جک زمانلر دیمکدر.

امر و فعل التزامی و فعل وجوبی صيغه لری هپ استقبال ایچوندر. زیرا کچمش ایچون امر و التزام و ارئه، لزوم، عبثدر. کچمش ایچون انجق تأسف اولنه بیلور. نته که انسان، کچمشنه متأسف، حالندن ناخشنود و کله جکه مترقب بر حیواندر، دیو تعریف اولنور. و طلب اولنان شی زمان تکلمدن صکره اجرا اولنه بیله جکندن حال دخی اولنه مز. اوچ زماندن برنده بر فعلک و قوعی خبر و یریلور. بونک اوچ صيغه سی واردر که فعل ماضی، حال و استقبال صيغه لریدر.

فعل ماضی: لسان عثمانیده ماضی ایکی قسمدر: بری ماضی شهودی و دیگر ماضی نقلیدر.

ماضی شهودی متکلمک رأی العین کوردیکنی خبر و یرن صيغه در. اصول تصریفی بو وجهله در که ماده اصلیه یه (دی) علاوه اولندقدہ ماضی شهودینک مفرد غائبی حاصل اولور و (لر) ایله جمع اولنور. مخاطب و متکلملری دخی بر وجه آتی ضمیر فعلی علاوه سیله تصریف اولنور:

ماضی شهودی

حقیف حرکه لی اولانلرک مثالی:

سودی- سودیک- سودیم مفرد

سودیلر- سودیکز- سودیک جمع

آغیر حرکه لی اولانلرک مثالی:

یازدی- یازدیک- یازدیم مفرد

یازدیلر- یازدیکز- یازدق جمع

میم ایله کاف و یا قافک حرکه لنمدیکی صورتده علامت کسره اولان یا اکثریا حذف اولنه رق سودک، سودم، سودک و یازدک، یازدم، یازدق صورتنده یازیلور.

ماضی نقلی: ماضی نقلی متکلمک سماع ایله بیلدیکنی بیان ایلدیکنی صیغه در که ماده اصلیه یه (مش) علاوه سیله اولور و (لر) ایله جمع اولنور و بعضاً تأکید ایچون بونلره (در) علاوه اولنور. مخاطب و متکلملری دخی بر وجه آتی ضمیر نسبی ایله تصریف اولنور: بونک خقیف و اغیر حرکه لیس متساویدر.

سومش- سومشسین- سومشم مفرد

سومشلر- سومشکز- سومشز جمع

اشبو ماضی نقلی صیغه سنک مجهولی اسم مفعول صیغه سیله متحددر.

مثلا سولمش صیغه سی ماضی نقلینک مجهولی ایله اسم مفعول بیننده مشترکدر. ایجابنه کوره قوللانیلور. ماضیلرک مجهوللری و منفیلری دخی معلوم و مثبتلرینه قیاس ایله تصریف اولنور. و بعضاً

نقى ىى تاكىد ايچون ماضى منفينك اولنه (هيچ) كتوريلور. مثلا هيچ صورمدى. هيچ صورممش، دنيلور.

حال: زمان حالده بر فعلك و قوعنى بيان ايچون ماده اصليه يه (يور) لفظى علاوه اولنور و ماده اصليه نك آخرى ساكن ايسه حرکه لنور و هاى رسميه يازيلور و زمان حال صيغه سنك مفرد غائبي اولور و (لر) ايله جمعلنور. مخاطب و متكلملى دخى بر وجه آتى ضمير نسبي ايله تصريف اولنور:

سوه يور- سوه يورسين- سوه يورم مفرد

سوه يورلر- سوه يورسكز- سوه يورز جمع

اکثريا بونلرک هاى رسميه سى حذف ايله سويور، يازييور صورتنده يازيلور.

نقى حال:

سومير- سوميرسين- سوميرم مفرد

سوميورلر- سوميورسكز- سوميورز جمع

استقبال: صيغه استقبال قاعده سى بودر که فعل التزامينک مفرد غائبه (جک) يا خود (جق) علاوه اولندقدہ فعل استقبال مفرد غائبي اولور و (لر) ايله جمع اولنور و بعضاً تاكىد ايچون (در) علاوه اولنور. سائر صيغه لر دخى بر وجه آتى ضمير نسبي ايله تصريف اولنور:

خفيف حرکه لى اولانلرک مثاللى:

سوه جک- سوه جکسين- سوه جکم مفرد

سوه جکلر- سوه جکسکز- سوه جکز جمع

آغیر حرکه لی اولانلرک مثاللری:

یازه جق- یازه جقسین- یازه جغم مفرد
 یازه جقلم- یازه جقسکز- یازه جغز جمع
 نفی استقبال

خفیف حرکه لی اولانلرک مثاللری:

سومیه جک- سومیه جکسین- سومیه جکم مفرد
 سومیه جکلر- سومیه جکسکز- سومیه جکز جمع
 آغیر حرکه لی اولانلرک مثاللری:

یازمیه جق- یازمیه جقسین- یازمیه جغم مفرد
 یازمیه جغز- یازمیه جقسکز- یازمیه جغز جمع

مضارع: لسان عثمانیده حال و استقبال صیغه لرنندن بشقه برده مضارع صیغه سی واردر که زمان حال ایله زمان استقباله شامل اولان معنای عمومی یه دلالت ایلمر. بعضاً دوام و استمرار معناسنی اشعار ایدر. صورت تصریفی بو وجهله در که ماده اصلییه یه راء ساکنه علاوه اولندقدنه مضارعک مفرد غائبی اولور و (لر) علاوه سیله جمع اولنور و سائر صیغه لری بر وجه آتی ضمیر نسبی ایله تصریف اولنور.

اقور، اوقورسین، اوقورم، اوقورلر، اوقورسکز، اوقوروز. آخری متحرک اولانلرک مضارعلری هپ بو وجهله تصریف اولنور، اما آخری ساکن ایسه حرکه لنور. بو حرکه نک انواعی ایسه مختلفدر. شویله که ثنائیلرده بو حرکه هپ فتحه در. سور، یازار کبی. فقط اورور، بولور، کورور، و یریر، آلور، کلیر شاذدر.

ثلاثیلرده اکر اوچ حرفك حرکه سی بر ایسه مضارعنده اوچنجی حرفی قاعده مفتوح قیلنور. اولچر، اورکر کبی. اکر ایکنجی حرفی متحرک ایسه اوچنجی حرفك حرکه سی اکا تابعدر. اکر آنک حرکه سی ضمه ایسه اوچنجی حرفی ضمه مقبوضه ایله تلفظ اولنور. اوکورور، اوتورور، بیورور کبی. فقط ضمه مقبوضه علامتی اولان (واو) اکثریا تخفیف ایچون حذف ایله اوکورور، اوتورور، بیورور صورتنده یازیلور.

اگر ایکنجی حرفك حرکه سی کسره یافتحه ایسه اوچنجی حرف کسره ایله تلفظ اولنور. ایشیدیر، چویریر، اغاریر، اوصانیر کبی. بونلرک یا لری دخی اکثریا حذف اولنه رق ایشیدر، صورتنده یازیلورلر.

رباعیلرک و خماسیلرک مضارعلرنده دخی بو قاعده یه توفیقاً حرف اخیر لری ماقبلنک حرکه سنه کوره حرکه لنور: اوکسورور (او کسور) قورتلور، ایکلیر، قصقانیر، طاورانیر، قوللانیر، ایمزغانیر کبی. بو اختلافلر مضارع مثبتده در. اما منفیلرنده مطرداً (مز) علاوه سیله مفرد غائب اولور. سومز، یازمز، اوقوماز صورتنده یازیلورلر و منفیلرک دخی مفرد غائبی (لر) ایله جمع اولنور. دیکر صیغه لری دخی ضمیر نسبی ایله تصریف اولنور. فقط اکثریا تخفیف ایچون (زا) حرفی متکلمک مفردنده حذف و جمعنده یا یه قلب اولور. مثلاً یازمز، یرنده یازمز، و اوقومزز، یرنده اوقومیز دنیلور.

مضارع منفیک مثالی:

سومز، سومزسین، سومم، سومزلر، سومزسکر، سومیز بعضاً مستقبل کبی مستقبل معناسنه اولان مضارعک اولنه تأکید ایچون (البته) لفظی کتیریلور. و البته یاپه جقدر. البته یاپه میه جقدر.

والبته یاپار، البته یاپماز کی.

فائده: ماضی شهودینک جمع متکلم صیغه سی بعضاً اسم فاعل و اسم مفعول مقامنده قوللانیلور.

نته کیم انی بیلمدک کیمسه وارمی، و حقنده سویلنمدک سوز قالدیمی، دنیلور که بیلمین، سویلنمین دیمکدر.

ماضی نقلی و مستقبل و مضارعک مفرد غائبلی بعضاً صفت مقامنده استعمال اولنورلر. کچمش زمان کله جک سنه یانار طاغ کی. بعضاً موصوفلری محذوف صفتلر کی استعمال اولنورلر. مثلاً: بروسه یه کیده جک وارمی؟ دینور.

صیغه رابطیه: رابطه صیغه لری، مضمونلری دیگر جمله نک مضموننه مربوط اولان صیغه لردر، بونلر بش نوعدر.

نوع اول صیغه عطیفه در که ماده اصلیه یه یاء ساکنه و اندن اول و او املا علاوه سیله حاصل اولوب ایکی فعلی صیغه لرینک اداتلرن تکرر ایتیمیه رک بر برینه ربط ایله کلامه حسن و یرمک ایچون استعمال اولنور و بو صیغه عطیفه ده مابعدنده کی صیغه نک نوعنه تابعدر. اونه نوعندن ایسه بو دخی اول نوعدن اعتبار اولنور و ما بعدی فعل اولدیغی تقدیرده قنغی زمانه دلالت ایلر ایسه انده دخی اول زمان اعتبار اولنور.

مثلاً کلوب کیتدی، دینلکده کلدی، کیتدی دیمک اولوب بوراده ماضی شهودی قسمندن اولور. کلوب کیدر دینلکده کلور کیدر معناسنه اولمغله کلوب مضارع اولور. و کلوب کیده جک دینلکده، کله جک و کیده جک دیمک اوله رق کلوب، بوراده فعل مستقبل اولور.

نوع ثانی صیغه توقيتیه در که ماضئ شهودینک متکلم مع الغیر صیغه سنه (جه) علاوه سیله اولور و بر جمله شرطیه اوله رق مضمونی هر نه وقت واقع اولور ایسه مضمون جزانک بهمه حال واقع اوله جغنی افاده ایدر. نته کیم سن بویله درسه دوام ایتدکجه علومده ترقی ایدرسین و حسن اخلاق اولدکجه هر ایشده موفق اولورسین، دینلور.

بعضاً بو مقامده (مادام که) جمله عربیه سی استعمال اولنور نته کیم: مادامکه نیتکز مخالف اوله، یاخود خالصدر، موفق اولورسکز دیمک اولور.

(چه) یرینه (ده) کلدکده علی الاطلاق وقت معناسنی افاده ایدر. سودکده و یازدقده، کبی که سودیکی وقت ویازدیغی وقت دیمک اولور.

نوع ثالث صیغه تعقیبه در که مضموننی مابعدنده کی فعلک تعقیب ایلمسنه دلالت ایلر. قاعده سی بودر که ماده اصلیه نک آخری مکسور قیلنوب کسره یه علامت اوله رق یا علاوه و خفیف حرکه لی ایسه (جک) و آغیر حرکه لی ایسه (جق) الحاق اولنور. کلیجک، اولیجق کبی بو صیغه پک آز قوللانیلور.

نوع رابع صیغه انهاییه در که بر فعلک نهایت بولدیغنه دلالت ایلر. قاعده سی بودر که ماده اصلیه نک آخری ساکن ایسه مکسور قیلنوب و متحرک ایسه بر یا زیاده ایدیلوب بعده (نجه) لفظی الحاق اولنور. کلنجه، یازنجه، اوقوینجه کبی.

اکثریا بوکا ادات انتها اولان (یه دک) یاخود (یه قدر) لفظلری علاوه اولنور. کلنجه دک، یازنجه یه قدر کبی.

بعضاً بو صیغهٔ انهائی، صیغهٔ تعقیبه معناسنده قوللانیلور. نته کیم
افندی سوزه باشلانیجه هرکس لاقردی یی کسدی و سن بویله دینجه
بزه دیه جک بر سوز قالماز. و بن کلنجه او قالقوب کیتدی، دینلدیکی
کبی.

نوع خامس صیغهٔ ابتدائیه در که فعل التزامینک مفرد غائبه (لی)
علاوه سیله اولوب فعلک ابتدای وقوعندن متکلمک زمان تکلمنه دک
دیگر بر فعلک علی الدوام واقع اولدیغنی افاده ایلر. نته کیم درسه
باشلايه لی بر کون فوت ایلدم دینلدیکی کبی.

بعضاً بونک آخرینه (برو) علاوه اولنور. باشلايه لی برو کبی و
بعضاً برده (دن) علاوه قنور باشلايه لیدنبرو کبی.

افعال مرکبه: مادهٔ اصلیه نک آخری ساکن ایسه مکسور قیلنوب
و متحرک ایسه بر یا زیاده ایدیلوب بعده ویرمک ماده سیله ترکیب
اولندقده فعل تعجیل اولور و فعلک سرعت اجراسنی افاده ایلر. بو
صیغه ویرمک ماده سنک تصریحیه سائر فعللر کبی تصریف اولنور.
یازیورمش، یازیوره جک و هکذا تصریف اولنور.

فعل التزامینک مفرد غائبی بیلمک ماده سیله ترکیب ایدلدکده فعل
اقتداری اولور. یازه بیلمک، سویلیه بیلمک، کبی که یازمغه، سویلمکه
مقتدر اولمق دیمک اولور بو دخی بیلمک ماده سنک تصریفیه سائر
فعللر کبی سویلیه بیلدی، سویلیه بیلور، سویلیه بیله جک دیو تصریف
اولنور.

فقط منفیلرنده تخفیف ایچون مادهٔ اصلیه یعنی (بیل) لفظی حذف
و ادات نفی ایله اکتفا اولنور. کیده ممک، سویلیه ممک، یازه مامق،
اوقویه مامق کبی.

بعضاً فعل التزامینک مفرد غائبی یازمق ماده سیله ترکیب ایتدکده

افعال مقاربه صیغه لری حاصل اولور که معنای فعلینک قوه قریبه یه کلدیکنی افاده ایلر. نته کیم دوشه یازدی، دینلور که آز قالدی دوشه، دیمکدر. لسان عثمانیده بونک یالکز ماضی صیغه لری استعمال اولنور. تصریفی بو وجهله در.

فعل مقاربه نك ماضی شهودیسی:

دوشه یازدی - دوشه یازدکد - دوشه یازدم

دوشه یازدیلر - دوشه یازدیکز - دوشه یازدق

فعل مقاربه نك ماضی نقلیسی:

دوشه یازمش - دوشه یازمشسن - دوشه یازمشم

دوشه یازمشلر - دوشه یازمشسکز - دوشه یازمشز

ینه فعل التزامینک مفرد غائبی، کورمک ماده سیله ترکیب اولندقده فاعلک اول فعلده دوام و استمرارینی مفید اولور. ایده کوردی، ایده کور کبی. کلمک ماده سیله ترکیب اولندقده فعلک زمان ماضیدن حین تکلمه قدر استمرارینی مشعر اولور. اوله کلمش، سویلنه کلمش کبی. کیتمک ماده سیله ترکیب اولندقده فعلک زمان مستقبلده استمرارینی مفید اولور. یاپه کیتسون کبی. اکثریا بو مقامده طورمق ماده سی استعمال اولنور. یاپه طورسون کبی. قالمق ماده سیله ترکیب اولندقده استقرار معناسی مفید اولور طونه قالدی و باقه قالدی کبی. و (چیقه) لفظی کلمک ماده سیله ترکیب اولندقده مفاجئه معناسنی مفید اولور. چیقه کلدی کبی که، آنسزین یعنی و قتسز، بردن بره کلدی دیمکدر.

ماضی نقلی و مستقبلی و مضارعک مفرد غائبلری (اولمق) لفظیله ترکیب اولندقلرنده زمانی متضمن مصدر اولور. ایتمش

اولمق، ایده جك اولمق، ایدر اولمق کبی بونلر اولمق مصدرینک
تصریفله سائر فعللر کبی تصریف اولنورلر.

فعل اعانه: ایدی، فعل اعانه اولوب ماضئ نقلیسی ایمش و صیغه
شرطیه سی، ایسه، در. دیگر صیغه لری یوقدر. کیفیت تصریفلری
بروجه آتی بیان اولنور.

ماضئ شهودی:

ایدی - ایدک - ایدم - ایدیلر - ایدیکز - ایدک

ماضئ نقلی:

ایمش - ایمشسین - ایمشم - ایمشلر - ایمشکز - ایمشز

ماضئ شرطیه:

ایسه - ایسه ک - ایسه م - ایسه لر - ایسه کز - ایسه ک

مفرد مخاطبده و متکلملرنده بعضاً های رسمیه حذف ایله، ایسه
ک، ایسه م، ایسه ک صورتنده یازیلورلر.

اشبو اعانه فعللری بعضاً جمله اسمیه نك جزء اخیرینه یعنی خبره
لاحق اولور. ماضئ شهودیسی جمله اسمیه نك مضموننی مشاهده
طریقیه حکایه یه دلالت ایلر. بنم صاچم کنج ایکن قومرال ایدی،
قاره دکل ایدی دینلدیکی کبی. ماضئ نقلیسی مضمون جمله یی
سماع طریقیه نقل کوزلی دکل ایمش دینلدیکی کبی.

صیغه شرطیه دخی لاحق اولدیغی جمله یی دیگر بر جمله یه
شرط قیلار. شرط بر جمله یه دیگر جمله یی ربط و تعلیق ایتمکدر
که اولکیسنه جمله شرطیه و ایکنجیسنه جمله جزائیه دینور. نته که
"اوزی بوزوق ایسه سوزی چوروکدر." و "اوزی صاف دکل ایسه
سوزی موثوق دکلدر." دینلور. كذلك "عقلی وار ایسه اکا کفیل اولمز"

و "ایشی یوق ایسه بشقه سنه وکیل اولسون." دینلور.

بعضاً صیغه شرطیه نك الفی حذف ایله تحفیف اولنور. مثلاً وارسه، یوقسه دینلور. بعضاً یوقسه لفظی، او یله اولسه مقامنده قوللانیلور. و عربجه نك (والا) لفظی مقامنه قائم اولور. مثلاً "خواجه افندیك غیرتی چوقدر. یوقسه مکتبمز بو مرتبه ترقی ایتمز ایدی" و "سن اول طوراندك یوقسه بن سکا کیده جك ایدم." دینلور. و بعضاً صیغه شرطیه حال مقامنده بولنه رق مضمون شرطك عدم وقوعی تقدیرنده جزانك وقوعی اولویتده اولدیغنی افاده ایدر. و بو صورتده آخیرنه (دخی) یاخود (ده) الحاق اولنور. مثلاً "قصور ایتدمسه ده التفاتکزی دریغ ایتمیکز." دینلور که قصورك عدم وقوعی تقدیرنده التفاتك دریغ ایدلمیه جکی اولویته اولدیغنی اکلاشیلور. قصور ایتدمسه ده جمله سی قصور ایتدیکم حالده بیله دیمك اولوب حال ترکیبی مقامنده بولندیغندن بو مثللو شرطله شرط حالی دینلور. بعضاً (دخی) و (ده) یرینه (بیله) کتوریلور. مثلاً قصور ایتدم بیله و قصورم اولسه بیله دینلور.

بالاده مذکور اولان افعال بسیطه صیغه لری اشبو اعانه فعللریله ترکیب اولندقده مرکب صیغه لر پیدا اولور. شویله که فعل اعانه نك ماضی شهودیسیله ترکیب اولندقده افعال حکایه صیغه لری و ماضی نقلیسیله ترکیب اولندقده افعال روایت صیغه لری و صیغه شرطیه ایله ترکیب اولندقده افعال شرطیه حاصل اولور.

افعال حکایه معنای فعلی بی مشاهده طریقيله حکایه یه و افعال روایت سماع طریقيله نقل و روایت دلالت ایدر. و افعال شرطیه متضمن اولدیغنی معنای شرطی یه دیکر بر جمله بی ربط و تعلیق ایلر. کیفیت تصریفلری بروجه آتی بیان اولور.

فعل اعانه ایله مرکب صیغه لری

حکایه فعل التزامینک خفیف حرکه لیسى:

سويدى - سويدك - سويدم - سويدیلر - سويدیکز - سويدك
آغر حرکه لیسى:

يازیدی - یازیدك - یازیدم - یازیدیلر - یازیدیکز - یازیدق

سويدى، سوه ایدی مخففی اولدیغی کبی یازیدق دخی یازه ایدك
مخففی اولوب بعد التخفیف ایکیسی بر کلمه اولدیغندن فعل اعانه
نك کافی قافه تبدیل اولنمشدر.

سوملى ایدی - سوملى ایدك - سوملى ایدم

سوملى ایدیلر - سوملى ایدیکز - سوملى ایدك

بونلر دخی بعضاً تخفیف اولنه رق سوملیدی، سوملیدك، سوملیدك
دیو تصریف اولنور.

آغر حرکه لیلر دخی بویله در. فقط مخففك جمع متکلمنده فعل
اعانه نك کافی قافه تبدیل ایله مثلاً: یازملىدق دینلور.

حکایه ماضی شهودی

خفیف حرکه لیلر

سويدى - سويدك - سويدم

سويدیلر - سويدیکز - سويدك

آغیر حرکه لیلر

يازیدی - یازدیدک - یازدیدم
 یازدیدیلر - یازدیدیکز - یازدیدق
 صورت دیگرله تصریفی
 سودی ایدی - سودی ایدک - سودم ایدی
 سودیلر ایدی - سودیکز ایدی - سودک ایدک
 بو صورتده خفیف حرکه لی ایله آغیر حرکه لیلر بیننده بر فرق
 یوقدر.

حکایه ماضی نقلی

سومش ایدی سومش ایدک سومش ایدم
 سومش ایدیلر سومش ایدیکز سومش ایدی
 بعضاً یالکز الفک حذفیله تخفیف اولنه رق، سومشیدی کبی
 تصریف اولنور.

حکایه حال

سویورایدی - سویورایدک - سویورایدم
 سویورایدیلر - سویورایدیکز - سویورایدک
 بونلر دخی بعضاً الف و یا نک حذفیله تخفیف اولنه رق مثلاً
 سویوردی دینلور و بو وجهله تصریف اولنور. فقط جمع متکلمده
 کرك خفیف حرکه لی اولسون، کرك آغیر حرکه لی بو لسنون لدی
 التخفیف فعل اعانه نک کافی، قافه تبدیل اولنه رق مثلاً سوه یوردق،
 یازه یوردق دینلور.

چونکه بعض بلاد عثمانیه ده (یور) لفظی بر قاعده خفیف حرکه لی کلمه لرده ضمه مبسوطه ثقیله ایله تلفظ اولندیغندن سویوردق، یازیوردق، دینلمک لازم کلور ایسه ده استانبولجه بو (یور) لفظی خفیف حرکه لی اولان کلمه لرده دخی ضمه مبسوطه ثقیله ایله تلفظ اولنه رق کلمات شاذه حکمنه کیرمش اولدیغندن استانبول لسانجه سویوردق دینلمک لازم کلور.

حکایه مستقبل

سوه جک ایدی - سوه جک ایدک - سوه جک ایدک
سوه جک ایدیلر - سوه جک ایدیکز - سوه جک ایدم

حکایه مضارع

سورایدی - سور ایدک - سور ایدم
سور ایدیلر - سور ایدیکز - سور ایدک
بونلر اکثریا تخفیف اولنه رق سوردی، سوردک کبی تصریف اولنور. آغیر حرکه لیلر دخی بو وجهله در. فقط جمع متکلمده بر منوال سابق کاف، غینه تبدیل اولنه رق مثلا یازارق دینلور. منفیلری دخی عینله بو قیاس اوزره تصریف اولنور.

روایت فعل التزامی:

سومیش - سومیشین - سومیشم
سومیشلر - سومیشکز - سومیشز

روایت فعل وجوبی:

سوملی امیش - سوملی امیشین - سوملی امیشم
سوملی امیشلر - سوملی امیشکز - سوملی امیشز

افعال شرطیه تصریفی

فعل التزامی شرطی:

سوسه - سوسه ك - سوسه م

سوسه كز - سوسه لر - سوسه ك

اکثریا مخاطبک مفردنده و متکلملرده های رسمیه اسقاط ایله،
سوسك، سوسم / سوسك صورتنده یازیلور.

فعل وجوبی شرطی:

سوملی ایسه - سوملی ایسه ك - سوملی ایسه م

سوملی ایسه لر - سوملی ایسه كز - سوملی ایسه ك

بعضاً الفک حذفیله تخفیف و وصل اوله رق، سوملیسه دیو
تصریف اولنور.

ماضی شهودی شرطی:

سودی ایسه - سودك ایسه - سودم ایسه

سودیلر ایسه - سودیکز ایسه - سودك ایسه

بعضاً تخفیف ایله سودیسه، سودکسه دیو تصریف اولنور.

دیگر صورت:

سودیسه - سودیسه ك - سودیسه م

سوديسه لر - سوديسه كز - سوديسه ك
بو صورتك آغير حرکه ليسي:

يازديسه - يازديسه ك - يازديسه م
يازديسه لر - يازديسه كز - يازديسه ق
ماضيئ نقلئ شرطئ:

سومش ايسه - سومش ايسه ك - سومش ايسه م
سومش ايسه لر - سومش ايسه كز - سومش ايسه ك
روايت ماضيئ شهودئ صيغه سئ يوقدر. روايت ماضيئ نقلئ يه
كچه لم:

روايت ماضيئ نقلئ:

سومش اميش - سومش اميشسك - سومش اميشم
سومش اميشلر - سومش اميشسكز - سومش اميشز

روايت حال

سويور اميش - سويور اميشسك - سويور اميشم
سويور اميشلر - سويور اميشسكز - سويور اميشز
بونلر دخئ تخفيف ايله سويورمش، سويورمشين كبي تصريحف
اولنور.

روايت مستقبل

سوه جك اميش - سوه جك اميشسين - سوه جك اميشم

سوه جك اميشلر - سوه جك اميشسكز - سوه جك اميشز
بونلر دخى بعضاً تخفيف ايله سوه جكمش كىي تصريف اولنور.

روايت مضارع

سور ايدى - سور ايدك - سور ايدم

سور ايديلر - سور ايديكز - سور ايدك

بونلر اكثر يا تخفيف ايله سوردى ديو تصريف اولنورلر و بو
صورتده جمع متكلمده كاف، قافه تبديل اولنه رق مثلا يازاردق،
دينلور.

بونلر دخى بعضاً تخفيف ايله سوميشسه، ياخود سوميشسه ديو
تصريف اولنور.

حال شرطى

سويور ايسه - سويور اسه ك - سويور ايسه م

سويور ايسه لر - سويور ايسه كز - سويور ايسه ك

مستقبل شرطى

سوجك ايسه - سوجك ايسه ك - سوجك ايسه م

سوجك ايسه لر - سوجك ايسه كز - سوجك ايسه ك

مضارع شرطى

سور ايسه - سور ايسه ك - سور ايسه م

سور ايسه لر - سور ايسه كز - سور ايسه م

بعض تخفیف ایله سورسه دیو تصریف اولنور.

كرك حكايه، كرك روایت و كرك شرط صورتلرنده ادات جمع اولان (لر) ك اصل فعله علاوه سی جائز اولور.

مثلا سومش لر ایدی، سویور لر ایدی، سوه جكلر ایدی، یور لر ایدی، و كذا سومش لر امیش، سور لر امیش، سوه جكلر امیش، سور لر امیش، و كذلك سومش لر ایسه، سویور لر ایسه، سوه جكلر ایسه، سور لر ایسه، دینلمك جائز اولور. بونلر دخی بعضاً تخفیف ایله مثلا سومش لر دی، سومش لر مش، سومش لر سه دیو تصریف اولنور.

فائده: فعل التزامینك حكايه و رویت صیغه لر ی بعضاً شرط مقامنده استعمال اولنور لر. نته كه "اكر بر وسه یه كیدیدك چوق منفعت كورردك" اكر دوام ایدمیشم، چوق فائده كوره جكمشم، دینلدیکی کی. بونلر بعضاً تمنی ایچون قوللانیلور لر. نته کیم کاشکی و قتيله او قومغه چالیشیدم، کاشکه تحصیلده بولنیمیشم. "دینلدیکی کی. بعضاً فعل التزامی شرطی دخی بویله تمنی معناسنه قوللانیلور. نته كه "آه بو سنه بروسه یه کیتسم." دینلدیکی کی. بعضاً تعظیم ایچون امر مقامنده بو فعل التزامی شرطی قوللانیلور. نته كه "شو مکتوبی یازیکز." مقامنده، یازسه کز و "افندمز شو مسوده یی تصحیح بیوریکز." مقامنده بیورسه کز، دینلدیکی کی.

صیغه صله: ماضی شهودینك یا خود مستقبل مفرد غائبه ضمیر وصفی علاوه اولندقدده صیغه صله اولور كه او لکیسنده زمان ماضی یی و ایکنجیسنده زمان استقبالی متضمن و فاعلنه مضاف مصدر قبیلندن اولور. نته كه "آنك سنی سودیکی ندن معلوم." و "آنك

سکاتذکره یازدیغی ایشیدلدی. " و "کله جکی محققدر. " ، " قاله جغنی بیلمم. " دینلور.

جمعلرنده اادات صله ساکن قلنور و غین دخی قافه منقلب اولور. سودکلوری، یازدقلری، سوه جکلری، یازه جقلری کبی.

مخاطب و متکلمه مضاف اولدقلرنده آخرلرینه اصولی و جهله ضمیر اضافیلری لاحق اولور. سودیکیم، یازدیغم، سوجککز، سازه جغز کبی.

صیغه صله چوق دفعه وصف سببی مقامنده استعمال اولنور. نته که "سودیکی ذات، کوره جکی التفات، یازدیغک یازی، اوقویه جغک کتاب، کیتدیکم زمان، اوغر ایله جغم یرلر" دنیلور.

مصدرک آخرینه (ده) علاوه اولمق ماده سیله ترکیب اولندقدده زمان حاضری متضمن بر صیغه صله اولور و اولمق فعلنک تصریفیله دیگرلری کبی تصریف اولنور. مثلا سومکده اولدیغی، یازمقده اولدیغک، کلمکده اولدقلری، کورمکده اولدیغمز کبی.

بعضاً اولمق یرنده بولنمق ماده سی استعمال اولنور. یازمقده بولندیغی، یازمقده بولندیغم کبی. بعضاً ایدیکی قوللانیلور. یازمقده ایدیکی، یازمقده ایدکلری، یازمقده ایدیکک کبی، بعضیلر بو مقامده ایدیکی لفظنی واو ایله، ایدکی، ایدوکم، ایدوککز، صورتنده یازالر.

باب سادس

ادات ندا: لسان ترکیده (آ) حرف ندادر و عربینک (یا) لفظنه مقابلدر. آجانم، کبی.

بعضاً بوکا (ها) الحاق اولندقدہ مقام تحسردہ (آه) دنیلور و (یا) ایله تعجب ایچون (آی) استعمال اولنور. فتحه خفیفه ایله حرکه لنه رك يتيشور مقامنده (آه) دینلور. ضمه ثقيله مسوطه ایله حرکه لنه رك مقام تلذذه (اوه) دینلور. اولنه واو ادخال اولنه رق مقام تا سفده (واه) دینلور. استعجال مقامنده (هایدی) لفظی قوللانیلور. نته که هایدی کیده لم دینلور. بعضاً تأکید ایچون فعللرك آخرينه (آ) کتوریلور. مثلا بویله اولور آ! دنیلور که شبهه سز بویله اولور دیمکدر. فقط فعل اکر خفیف حرکه لی اولور ایسه (آ) دخی فتحه خفیفه ایله حرکه لنور و فعله وصل اولنور. مثلا فلان افندی بو کون مکتبه کیدرئه (کیدره)! دینلور البته کیدر، دیمکدر. باقسک آ (باقسکا) و کلسک نه (کلسکه) دخی بو قییلدندر. آخری متحرك اولان فعللردن صکره کلدکلرنده یایه قلب اولنور. مثلا دیدیکیم چیقدی یا وافندی کلدی یه، دینلور. بعضاً (یا) و (یه) تنبیه ایچون کلمه نك اولنه داخل اولور. "یاطوغری، دیدیک آدمک بو یالانته نه دیرسک!" و "یه سن نیچون بویله یالانجیلرك سوزلرینه آلدانورسین! دینلدیکی کبی.

بونلر نادراً بعض اشعار عثمانیه ده استعمال اولنورلر. نته که عزتا، یاخود ای عزت! عزت! دینلور.

ادات تنبیه: تنبیه سویلنه جک سوزه مخاطبک دقت نظرینی جلب ایتمکدر.

ایشته، تنبیهدر. ایشته ایش بویله کوریلور، ایشته درسه بویله چالشملی، دینلدیکی کبی.

هله، دخی اادات تنبیهدر. هله شوکا باق جمله سنده اولدیغی کبی. فقط اکثریا مقام مظفریتده قوللانیلور. هاله درسمی بلله دم

و هله دیدیکمی یاپدم، جمله لرنده اولدیغی کبی. بعضاً خصوصاً
مقامنده استعمال اولنور. استانبولک، هله بوغاز ایچنک هواسی نه
لطیفدر! دینلدیکی کبی.

(ها) دخی ادات تنبیهدر. نته کیم، ها دیکله بن سکا بو مسئله بی
آکلاده یم، دینلدیکی کبی. عربیده دخی (ها) ادات تنبیهدر. هکذا کبی
که ایشته بویله، دیمکدر.

ادات تعلیل: ایچون، ادت تعلیلدر. بر حکمک علتته لاحق اولور.
ننه کیم زیارت ایچون کلدیم دینلور.

مبهماته و اسم اشارتله و ضمیرله و صیغه صله یه دخی
لاحق اولور. نه ایچون، بو ایچون، آنک ایچون، بنم ایچون، بویله
اولدیغی ایچون کبی. بعضاً الفی حذف ایله تخفیف اولنور. نیچون، آ
نکچون، بنمچون، اولدیغیچون کبی. بعضاً نه یه تخفیف اولنه رق
نیچون مقامنده نیه دینلور.

فارسیجه (برای) ایچون معناسنه در. برای خاطر کبی که خاطر
ایچون دیمکدر.

عربیده لام مکسوره، ایچون معناسنه کلور. لغرض، لسبب، کبی
که بر غرض ایچون، بر سبب ایچون دیمکدر. بعضاً (اجل) لفظیله
قوللانیلور. لاجل المصلحه کبی که مصلحت ایچون دیمک اولور.
(زیرا) دخی ادات تعلیلدر. فقط جمله لرك اولنه داخل اولور و آلت
طرفده کی جمله نك اوست طرفنده کی جمله یه علت اولدیغی افاده
ایلر. بعضاً (چونکه) لفظی دخی زیرا مقامنده استعمال اولنور. (اوزره)
ادات استعالدر که بر شینک اوستی دیمکدر. آت اوزره، واستراحت

اوزره کبی و اکثریا ضمیر اضافی ایله قوللانیلور. و اوزرینه، اوزریکه، اوزریمه، اوزرینه، اوزریکزه اوزریمزه دینلور. مصدرلره لاحق اولدقده شرط معناسنی متضمن اولور. مثلاً دفتر طومتق اوزره مأمور اولدی. دینور که، دفتر طومتق شرطیله دیمک اولور. بعضاً زمان استقبالی زمان حاله تقریب ایدر. کیتمک اوزره یم دینلدیکی کبی که همان شمدی کیده جکم، دیمک اولور.

فارسیده (بر) اوزره معناسنه در. نته که بر کمال دینلور که کمال اوزره دیمکدر. عربیسی (علی) حرفیدر. علی کل حال کبی که هر حال اوزره دیمکدر.

(اکر) حرف شرطدر. فارسیدن مأخوذدر. جمله شرطیه لر اوزرینه داخل اولور. "اکر بر وسه یه کیدر ایسه ک، شفا بولورسین." کبی و شرط حالی اوزره داخل اولدقده اکا (چه) علاوه قیلنور. مثلاً اکرچه بن سزک زیارتکزه کیدم ایسه ده، سز نزاکت ایدوب بزه کلیکز، دینلور و بعضاً الفی حذف ایله کرچه، یازیلور. و بعضاً (اکرچه) یرنده (هر نه قدر) لفظی قوللانیلور.

(ایکن) ادات حالیتدر. جمله لره لاحق اولور. مثلاً: "بن سکا مخلص ایکن" دینلور که مخلص اولدیغی حالده دیمک اولور. كذلك "بن فلان یره کیدر ایکن" دینلور که کیتمکده اولدیغی دیمک اولور و بعضاً الفی حذف ایله تخفیف اولنور. مثل ا کیدرکن، دینلور.

(ایله) بعضاً مصاحبیت ایچون اولور. یعنی برلکده اولمق معناسنی افاده ایلر. نته که "فلان اغا، پاشا ایله یالی یه کیتدی." دینلدیکی کبی

و بعضاً تأکید ایچون (بیله) یاخود (برابر) علاوه اولنور. فلان افندی ایله بیله، یاخود برابر بر و سه یه کیتمش دینلدیکی کبی.

بعضاً استعانه ایچون اولور. آلیت و وساطت معناسنی افاده ایلر. نته که قلم ایله یاخود کندی قلمی ایله یازدی و بچاق ایله، یاخود بچاغی ایله، و بالظه ایله یاخود بالظه سی ایله کسدی، دینلور. بعضاً الفی حذف ایله تخفیف اولنور. بعضاً مصدر لاحق اوله رق تعلیل معناسنی افاده ایدر. کسمکله کبی که کسدیکی ایچون دیمک اولور. بعضاً (ایله) معناسنده (برله) قوللانیلور. ایتمک برله، یاپمق برله کبی.

قارسیجه (با) ایله معناسنه در. نته که باسند، دینلور، سند ایله دیمکدر. عربجه ده بو مقامده بام مکسوره و مع لفظی قوللانیلور. بالسلامه کبی که سلامت ایله دیمکدر. و مع مافیله دینلور که شونکله بیله دیمک اولور.

(ایمدی) اادات تفصیلدر. بر کلام مجملی تفصیل ایچون کلام جمله نك اولنه داخل اوله رق بو جمله نك ماقبلنی تفصیل ایده جکنی اشعار ایلر.

(اما) عربیده مأخوذدر، اوست طرفندن کچن مبهم سوزی ایضاح ایچون ایراد اولنان جمله نك اولنه داخل اولور.

(انجق) اادات حصردر. بر حکمک بر شیئه انحصارینی افاده ایلر و حصر ایکی معنایی مشتملدر: بری معنای ثبوتیدر که بر شینک بر شیده بولنمسیدر.

دیگری معنای سلبیدر که اول حکمک بشقه یره سرایت ایتمه سیدر. بو حصر (انجق) لفظنك داخل اولدیغی کلمه ده اعتبار اولنور.

مثلاً "فلان كشی ایله استانبوله آنجق بن کیتدم." دینلده کیتمک متکلمه مقصور اولوب بشقه سنک کیتمدیکنی افاده ایدر و "آنکله بو کون بن، آنجق استانبوله کیتدم." دینلده بشقه سیله کیتمدیکنی مفید اولور. بعضاً جمله استدراکیه یه یعنی بر کلامک ابهام ایلدیکی خاطره یی دفع ایچون ایراد اولنان جمله یه داخل اولور. مثلاً "چوق سویله دی، آنجق افاده سندن بر شی اکلاشلمدی." دینلور که چوق سویلدی دینلده کدی چوق شیلر اکلاشلمق خاطره کلور و بونی دفع ایچون آنجق بر شی اکلاشلمدی دینلور. "رجا ایتدی، انجق رجاسی قبول اولنمدی." عباره سی دخی بو قییلندیر.

عربیدن مأخوذ اولان (فقط) لفظی آنجق کبی حصر و استدراک ایچون قوللانیلور. ینه عربیدن مأخوذ اولان (لکن) لفظی دخی استدراک ایچون استعمال اولنور.

(بلکه) اادات اضرا بدر. یعنی اوست طرفده کی سوزدن صرف نظرله آلت طرفنده کی سوزه باق، دیمکی اشعار ایلر. نته که آنک سوء حالی یالکز کندوسنه دکل، بلکه بالجمله اقرباسنه مضردر، دینلدیکی کبی.

(جه) اسم و صفت بابلرنده بیان اولندیغی اوزره اسملره لاحق اوله رق اادات نسبت و صفتلره لاحق اوله رق اادات تصغیر اولور. بعضاً دخی اادات تمیز اولور که بر حکمک جهتی بیان ایلر. نته که سن معلوماتجه آکا فائقسین، دینلور که معلومات جهتیله دیمک اولور. بعضاً ماضی نقلینک، یا مضارعک مفرد غائبه لاحق اولور و اکا برده (سنه) علاوه اولنه رق تشبیه معناسی افاده ایلر.

نته که اولمشجه سنه و ایدرجه سنه، دینلور که اولمش کبی، و ایدر کبی دیمک اولور.

(ده) ادات ظرفیتدر. بر وسه ده، کوز موسمنده، آت صرتنده، بونده، شونده، آنده کبی. صیغه صله یه لاحق اولدقده نون ایله مثلا کیتدیکنده، و اردیغنده دینلور.

فارسیده (در) ده معناسنه در. در خاطر، کبی که خاطرده دیمکدر. عربیده دخی (فی) ده معناسنه در. فی الواقع، کبی که واقعه دیمکدر.

ظرفلر ایکی قسمدر. بری ظرف مکاندر، یرده، قوناقد، مکتبده کبی. دیکری ظرف زماندر. آیده، ییلده کبی.

بعضاً ظرف زمانلردن ادات ظرفیت طی اولنور. اقشام چیقدم، بو کون کلدیم کبی.

صکره کلمه سی ظرف زمان اولدیغی حالده دائما اداتسز قوللانیلور. صکره کلدی، کبی.

بو مقامده عربیدن بعده، مؤخرأ و مقابلنده مقدما لفظلری قوللانیلور.

(دك) ادات انتهادر. بر فعلك نهایت بولدیغی شیئه لاحق اولور. بر وسه یه دك کیتدم، دینلدیکی کبی.

بعضاً آخرینه یا و نون ساکنه علاوه اولنه رق دکین، دینلور. بعضاً تأکید ایچون کلمه نك اولنه (چاق) کتوریلور. چاق بر وسه یه دك دینلدیکی کبی، لکن بو (چاق) لفظنك استعمالی مهجورد. بعضاً دك یرنده قدر لفظی قوللانیلور: بر وسه یه قدر کیتدم، دینلدیکی کبی.

فارسىجه بو معنایه تا حرفی قوللانیلور. تابصباح کبی که صباحه دك دیمکدر. عربیده (الی) ادات انهادر: الی آخر العمر کبی که آخر عمره دك، دیمکدر.

(دن) ابتدا ایچوندر که بر مسافه نك مبدئنه لاحق اولور: استانبولدن مصره قدر کیتدم، دینلدیکی کبی. یاخود بر زمانك مبدئنه لاحق اولور و بو لفظی علاوه اولنور: شهر رمضاندر، کبی. و بعضاً سببیت ایچون اولوب فعلك منشأ و سببینه لاحق اولور: او، بکا کلمدیکندن بن ده آکا کیتدم و بوندن ناشی کوروشه مدك، دینلدیکی کبی. و بعضاً بیان ایچون اولور: کومشدن ظرف یاپدرمق، کبی که ظرفك اصلی بیان اولنور.

مصدر تخفیفی یه لاحق اوله رق آندن مقدم بر فعلك و قوعنی اشعار ایلر: سن اورایه کیتمدن بن کلیوردم، دینلدیکی کبی و بعضاً ادات تفضیل اولان ده لفظندن اول کلور: بو آندن ده اعلادر، کبی. و بعضاً اشبو (دن) اداتندن صکره ایسه، زیاده قیلنور.

نته که آنك لاقردیسنی ایشتمکدن ایسه، کندیسنی کورمك ده اولادر، دینلور. و (دن) بعضاً بشقه لفظیله ایله برابر استئنا مقامنده استعمال اولنه رق بر حکمدن مستئنا اولان شیئه لاحق اولور: مکتبدن بر یره کیتمه، دینلدیکی کبی که هیچ بریره کیتمه، الا مکتبه کیت، دیمك اولور. و بعضاً بشقه یرنده (غیری) یاخود (ماعددا) قوللانیلور. بندن غیری، سندن ماعددا، کبی.

فارسیده (از) و عربیده (من) و (عن) دن معناسنه در: ازهرجهت،

من الغرائب، عن اجزای کتاب کبی که هر جهتدن، غرائبدن، اجزای کتابدن دیمکدر. فارسیده (مکر) عربیده (الا) استثنا ایچوندر. ایکیسی دخی بعضاً لسان عثمانیده استعمال اولنور. مثلاً فلان افندی بر درس فوت ایلمز، مکر که نامزاج اوله. و بریره کیتدیکی یوق، الا مکتبه کیدر، دبنلور.

(دیو) ترجی یعنی بر فعلک و قوعنی امید و مأمول ایتمک مقامنده قوللانیلور. مثلاً اکرام اولنور دیو کلدیم، دینلور که اکرام اولنور امید و املی ایله کلدیم، دیمک اولور.

ادات نفی: (سز) ادات نفیدر. اسملره لاحق اولدقده صفت اولور. عقلسز، پاره سز، کبی که عقلی، پره سی اولمیان دیمکدر.

بعضاً آخیرینه بر یا و نون ساکنه علاوه اولنور و (زا) دخی مکسور قیلنور: آکسزین، کبی. مصدرلره لاحق اولدقده دائماً بویله یا و نون ایله قوللانیلور: کلمکسزین، صورمقسزین کبی. اما صفتلره لاحق اولماز. انلرده ادات نفی (دکل) لفظیدر: دلی دکل، عاقل دکل کبی. (هیچ) نفی تأکید ایچوندر: او هیچ بر درس فوت ایلمدی، بنم اکا هیچ بر دیه جکم یوقدر، دینلیدیکی کبی.

فارسیجه (بی) سز، (نا) دکل معناسنه در. نته که بی سبب دینیلور که سببسز دیمکدر. و نالایق دینلور که لایق دکل، دیمکدر.

نیه فارسیجه (نه) ادات نفی اولوب مکرر اوله رق قوللانیلور: نه اویله اولور، نه بویله اولور، جمله لرنده اولدیغی کبی که ایکی درلوسی ده اولماز دیمک اولور.

عربیده (لا) ادات نفی اولوب لسانمز ده دخی بعضاً با ایله قوللانیلور: بلاسب کبی که سببیز، دیمکدر.

بعضاً بو مقامده (بغیر) لفظی قوللانیلور: بغیر حق کبی که حقسز، دیمکدر. یالکز (بغیر) لفظی صفتلره داخل اولور: معامله غیر لایقه کبی که لایق اولمیان، دیمکدر.

(که) فارسیدن مأخوذ ادات ربطدر. بعضاً صفتی موصوفه ربط ایلر. نته کیم بو چوجق که درسنه مداومدر، آز وقتده فیض بولور، دینلور. بعضاً مفعولی فعله ربط ایدر. نته کیم آکلادم که سن درسه چالشمامشسین، دینلور. و درسه چالشمدیغکی آکلادم، دیمک اولور. بعضاً میم الحاق اولنور و های رسمیه یایه تبدیل ایله یا حذف ایدیلور و کیم و یا کم دینلور.

ادات تشبیه: (کبی) ادات تشبیهدر. مشبهه لاحق اولور. نته که اینجو کبی، دینلور. بعضاً صیغه صله یه لاحق اوله رق در حال معناسنی افاده ایلر. مثلا او کلدیکی کبی بن کیتدم، دینلکده آنک کلدیکی وقت بن درحال کیتدم دیمک اولور.

عربیده کاف مفتوحه ادات تشبیه اولوب لسان عثمانیده نادرأ قوللانیلور: کالاول، کبی که اولکی کبی دیمکدر.

(جلین) دخی لسان ترکیده ادات تشبیهدر. شمدی نادر قوللانیلور: بنجلین، کبی که بنم کبی دیمکدر.

بویله، شوپله، اویله لفظلری دخی بونک کبی، شونک کبی، آنک کبی معنالرینه استعمال اولنورلر.

عربجه (كذا) بويله (هكذا) اشته بويله و (كذلك) شويله ديمك اولوب بعضاً عباره آره سنده استعمال اولنورلر. (نته كه) و (نته كيم) دخى تشبيه و تمثيل ايچوندر، فقط جمله لرك اولنه داخل اولورلر.

(صان) امر حاضر در، فقط (صانكه) تشبيه مقامنده استعمال اولنور. مثلا "صانكه او بنى بيلمور." دینلور كه بيلمور كبی، ديمك اولور.

(كویا) فارسی اولوب (صانكه) معناسنه استعمال اولنور. لسان فارسیده (وش) و (آسا) ادات تشبيه اولوب بعض اشعار و منشئات عثمانیه ده استعمال اولنور. ما هوش و مسك آسا كبی كه آی كبی و مسك كبی ديمكدر.

كذلك (واری) دخى ادات تشبيهدر. نته كه: كل كبی ديه جك یرده كلواری دیرلر.

(می) ادات استفهامدر. دائما مسئول عننه لاحق اولور. مثلا بروسه يه می کیتدک، دینلد کده کیندیكک یر بروسه میدر، دیو سؤال ایدلمش اولور. و بروسه يه واپور ايله می کیتدک، دینلدکده بر وسه يه کیتدیكى معلوم اما نه واسطه ايله کیتدیكى مجهول اولدیغندن واپور ايله می دیو سؤال ایدلمش اولور. اکر کیتمک فعلنک و قوع و عدم وقوعندن سؤال اوله جق اولور ایسه، فعله الحاق اولنور و ضمیر تعلیللردن صکره و ضمیر نسبیلردن اول کتوریلور. مثلا بر وسه يه کیتدکمی، یاچود کیده جکمسن، دینلور. بو وجهله واقع اولان سؤاللرک جوابلرنده اکر جمله حالی اوزره تقریر اولنه جق ایسه ادات تصدیق اولان، اوت لفظی قوللانیلور. نته كه بروسه يه

کیتدکمی، سؤالنک جوابنده، اوت دینلدکده کیتدم دیمک اولور و اکر خیر، دینلور ایسه رد ایدلمش یعنی کیتدم دینلمش اولور.

بعضاً اوت یرنده عربیدن مأخوذ اولان بلی قوللانیلور. استفهام بعضاً مقام نفیده ایراد اولنوب استفهام انکاری تسمیه اولنور. نته که یاپه مدک، مقامنده یاپه بیلدکمی، دینلور.

حروف عطف: لسان عربیده واو مفتوحه حرف عطف اولوب لسان عثمانیده دخی مستعملدر و مطلقاً جمع ایچوندرد.

ایکی ذاتک بر حکمده ویاخود ایکی حکمک بر ذاته اشترک کلرینی افاده ایدر. مثلاً فلان و فلان کلدی، دینلدکده ایکی ذاتک، کلمک فعلنده اشتراکلری افاده اولنور. فلان و فلان کوردم، دینلدکده کورمک فعلنک تعلقنده ایکی ذاتک اشتراکی افاده اولنور. فلان کلدی و کیتدی، دینلدکده کلمک و کیتمک فعللرنده بر ذاتک اشتراکلری افاده اولنور. لکن بو اجتماع اشتراکلردن معیت یاخود تقدم و تأخر معنالری مستفاد اولماز.

اگر معیت معناسی افاده اولنمق ایستنیلور ایسه بر لکده یاخود برابر لفظی علاوه اولنور. مثلاً فلان و فلان برلکده یاخود برابر کیتدیلر، دینلور.

تقدیم و تأخیر ایچون دخی صکره، یاخود بعده علاوه اولنور. مثلاً فلان صکره یاخود بعده فلان کلدی، دینلور. و بعضاً بر واو ایله ایکی کلمه دیکر ایکی کلمه اوزره عطف اولنور. مثلاً فلان افندی قلمق و برادری مکتبه کیدیور، دینلور. بعضاً بر جمله دیکر

جمله اوزرینه عطف اولنور. فلان او قودی، فلان یازدی کبی. لسان عثمانیده ادات عطف چوق دفعه ترك اولنور. نته که کاغد قلم کتور، فلان کلدی کیتدی، دینلور که کاغد و قلم، کلدی و کیتدی دیمک اولور. دخی و مخفقی اولان (ده) ادات عطفدر. بعضاً واو یرنده قوللانیلور. نته که فلان دون کلدی، بوکون دخی، یاخود، بوکون ده کیتدی دینلور. بعضاً جزالره داخل اولور. او کلورسه بن دخی یاخود بن ده کیدرم کبی. (ده) بعضاً صیغه عطفیه یه علاوه اولنور. کلوبده کیتدی، کبی.

(هم) دخی جمع و اشتراك معناسنه ادات عطفدر. کلدی هم کیتدی کبی. چوق دفعه مکرر اوله رق ایراد اولنور. هم کلدی، هم کیتدی، کبی. بعضاً ایکنجیسنک آخربنه (ده) علاوه اولنور. هم کلدی، هم کیتدی کبی. واو لسان فارسیده دخی حرف عطفدر. فقط معطوف علیهک آخرنده حرف املا یاخود حرف مد بولنور ایسه مصموم اوقنور. خانه و کاشانه، صفا و جفا کبی، و الا واو تلفظ اولنمیوب معطوف علیهک آخری ضمه ایله حرکه لنور. کاغد و قلم کبی. اشعار عثمانیده دخی بعضاً واو عطف بو وجهله استعمال اولنور.

(یاخود) و مخفقی اولان (یا) دخی حرف عطفدر. فقط احد امرین ایچوندر. نته که صو، یاخود شربت کتور و فلان یا فلان کلسون، دینلور. بو (یا) چوق دفعه مکرر اوله رق ایراد اولنور. نته که یا کتابمی اعاده ایت یا پاره سنی ویر و یا مکتبه کیت، یا بر صنعته تشبث ایت، دینلور و مقام استفهامده بعضاً یاخود یرینه یوقسه، کتوریلور. نته که خواجه افندی مکتبه کلدیمی، یوقسه کلدیمی،

دینلور که یوق بلمک کلمدیمی، دیمک اولور. و اکر امرینده تساوی قصد اولنور ایسه کرك، لفظی قوللانیلور. کرك کلسون، کرك کلمسون کبی که کلوب کلمه مسی متساویدر، دیمک اولور.

باب رابع

کلام و جمله لره مخصوص اولان بعض مسائلی حاویدر.

کلام، برتمام سوز دیمکدر. ارکان اصلیه سی مسند ایله و مسند و رابطه در. نته که عدالت کوزلدر، دیدیکمزده مبتدا یعنی عدالت، مسند ایله و خبر یعنی کوزل، مسنددر. و (در) اسناده دلالت ایلین رابطه در.

جمله فعلیه لرده ایسه، فاعل مسند ایله، فعلی مسنددر. و بعض افعالده رابطه اولمیوب اسناده دلالت ایلان آنجق صیغه و هیئتدر. نته که کل و کلدی برر کلامدر. بونلرده ایسه مستقلاً اسناده دلالت ایده جک بر لفظ یوقدر.

مضاف الیه و صفت مسند الیهک، یا مسندک قیدلری اولوب بونلر ایسه بحمزدن خارجدر. آنلر یوقاروده بیان اولنمشدر. بوراده متممات جمله دن بحث ایده جکر.

متممات جمله اوچدر. یعنی حال، تمییز و متعلقات فعلدر. حال اکثریا فاعلک حین اجرای فعلده هیئتنی مبین اولور. کوله رک کلدی، کبی. بعضاً مفعولک هیئتنی مبین اولور. نته که بن آنی کینمش اولدیغی حالده کوردم، دینلدیکی کبی.

تمییز، نسبتک جهتنی بیان ایلر. نته که سن اکا معلوماتجه فائقسین، دینلدیکی کبی.

متعلقات فعل مفعول به، مفعول ایله، حروف تعلیل، استعلا، مصاحبت، ظرفیت، انتها، ابتدا و تشبیه ایله فعللری مربوط اولان لفظلردر: قلبمی قیرمه، کناهه کیرمه، نیچون بو قدر اوزریمه واریورسین، بنمله اوغر اشمه، بن مکتبده صباحدن آقشامه دک درسه چالشوروم. بنم کبی آرقداشمی بوله جقسین، جمله لرنده اولدیغی کبی. بونلر بعضاً مسند اولورلر. بکا ایتدیكك اذا نیچوندر، خواجه مکتبده در. بنم چکدیکم هپ سندندر. بو باغچه باغ ارم کیدر، دینلدیکی کبی.

هر کلام بر جمله در. لکن هر جمله یه بر کلام دینلمز. زیرا بعض جمله لر واردر که بر بشقه جمله یه مربوط اوله رق مستقل بر کلام اولمز. بلکه کلامک بر جزئیه ایله برابر بر کلام اولور. كذلك جمله لر بعضاً حال ترکیبی اوله رق دیگر جمله یی متمم اولور. مثلاً بن سکا پدرانه نصیحت ایلمشیکن سن طوتمدک، ترکیبنده نصیحت ایلمش جمله سی حال ترکیبی اوله رق، طوتمک جمله سنی متمم اولور. و حال بویله ایکن نیچون عناد ایدیورسین، ترکیبنده، حال بویله ایکن، جمله سی ایدرسین جمله سنی متمم اولور.

کذلك بر جمله صیغه صیله صورتنه قونلقدن صکره حالده یاخود تقدیرده لفظی علاوه اولنه رق حال ترکیبی اولور. نته که ایش بویله اولدیغی حالده، یاخود بویله اولدیغی تقدیرده، دینلور و بعضاً جمله لر تمییز اولور. نته که بن سکا مخلص اولدیغم جهته

بویله نصیحت ایدیورم، یاخود سکا اخلاصم بر کمال اولدیغی جهته
اخطار ایدیورم، دینلور.

بعضاً جمله لر صیغه صله صورتته قونيله رق متعلقات فعلدن
اولورلر. مثلاً او بکا اکرام ایتدیکیچون بن ده اوکا اکرام ایتدم دینلدکده،
اکرام ایتدیکیچون جمله سی صیغه صله اوله رق اکرام ایلدم فعلنه تعلق
اتمشدر. سائرلری دخی بو کا قیاس اولنه.

فائده: صیغه صله مفعول الیه صورتته قونيله رق (مبنی) یاخود
(بناء) الحاق اولندقده، تعلیل معناسنی مفید اوله رق دیکر بر جمله نك
متممی اولور. توجهکز بر کمال اولدیغنه مبنی، یاخود بناء دینلدیکی
کبی که اولدیغیچون دیمک اولور. بعضاً (مبنی) یا (بناء) یرینه (نظراً)
لفظی کتوریلوب تمیز مقامنده اوله رق متمم اولور. نته که سزک بو
طور و معامله ده بولندیغکزه نظراً دینلور که بولندیغکزه کوره، یاخود
باقیلورسه دیمک اولور.

باب سادس

الفاظ عربیه یه مخصوص اولان مسائل بیاننده در.

فصل اول

معرفه و نکره یه دائردر.

لسان عربیده اسم جنسلر یا معرفه یاخود نکره اولور. شویله که
اولنه لام تعریف دینلان (ال) کتوریلور ایسه معرفه دینلور. و بونک
همزه سی همزه وصل اولدیغندن اوست طرفنه متصل اولدقده ساقط
اولور. فی الحال کبی که اول حالده دیمکدر. و اگر آخرینه تنوین

دینلان کیزلی نون کتوریلور ایسه نکره دینلور و علامت اوله رق ایکی حرکه قونور: لغرض و لمعنی کبی که بر غرض ایچون و بر معنی ایچون دیمکدر. بعضاً تنوینی تأکید ایچون (ما) علاوه و نون میمه قلب و ادغام اولنور: لغرض ما کبی که غرضلردن بر غرض ایچون دیمک اولور. نوع ما دخی بو قبیلدندر.

اسمک آخری منصوب یعنی مفتوح اولدیغی حالده آخرینه تنوین لاحق اولدوقده علامت اوله رق الف یازیلور و بو صورتله بعضاً تمیز مقامنده قوللانیلور. نته که شرعاً و عرفاً بویله اولمق لازم کلور دینلور که شریعتجه و عرفجه دیمکدر. فقط اسمک آخرنده تأنیث بولنور ایسه حالی اوزره قالور: عادة کبی که عادتجه دیمکدر. بعضاً صفتلر بویله منون اوله رق حال ترکیبی مقامنده قوللانیلور. ماشیاً کلدی، کبی که یورویه رك کلدی، دیمکدر. لسان عثمانیده اسماء عربیه بعضاً بویله معروف یا منکر اوله رق استعمال اولنور ایسه ده اکثریا اادات تعریف و تنکیدن مجردا اوله رق استعمال اولنورلر و عربجه مضافلر دائماً لام تعریفدن و تنویندن مجرد اولور و فارسیده اولدیغی کبی مضاف الیه اوزرینه تقدیم اولنور. و آخری ایجابنه کوره مرفوع یا منصوب، یا مجرور اولور. اما لسان عثمانیده دائماً مرفوع یعنی مضموم و قلنور دارالمعلمین، دارالفنون کبی.

فائده: عربیده صاحب معناسنه اولان (ذو) و (ذی) و جملری اولان (ذوی)، کلمه لری بعضاً مضاف اوله رق لسان عثمانیده استعمال اولنور: ذو الوجهین کبی که ایکی یوزلو، دیمکدر. و ذوی الید، ال صاحبی و ذوی العقول اصحاب عقول دیمکدر.

فصل ثانی

تذکیر و تأنیث حقنہ در.

مذکر، اړکک و مؤنث، دیشی دیمکدر. بونلر مذکر حقیقی و مؤنث حقیقیدر. ترکی و فارسی لسانلرنده بونلرک صورت استعماللرنجه بر فرق یوقدر. اما عربی ترکیب و صیغه لرنده فرقلری واردر.

عربیده بونلرک لفظیلری دخی واردر که اسملرک بعضیسی مذکر و بعضیسی مؤنث اعتبار اولنور. مثلاً حمد مذکر، حمده مؤنث، و قمر مذکر، شمس مؤنثدر.

مؤنث یا لفظی، یا قیاسی و یا سماعیدر. قیاسی، قاعده تحتنده بولنان مؤنثلردر. شویله آخرنده تاء تأنیث بولنان اسملر هپ مؤنث اعتبار اولنور. تاء تأنیث کلمه نک آخرینه الحاق اولنان بر تاء زائده در که تاء صورتنده یازیلور. یعنی ها رسمنده یازیلوب اوزرینه ایکی نقطه قونور. و حال وقفنده ها اوقونور.

کړک فارسیده، کړک لسان عثمانیده اشبو تاء تأنیث ایکی صورتله یازیلور. شویله که بانقطه لری اسقاط ایله هاء رسمییه یه تبدیل قیلنور. نقطه و عباره کبی. یاخود تطویل ایله تا تلفظ اولنور. عادت، مصلحت، ملاقات، عبارت کبی. فقط اولنه لام تعریف کتوریلور، یاخود قاعده عربیه اوزره مضاف قنور و یاخود آخرینه تنوین الحاق ایدیلور ایسه، ینه تاء صورتنده یازیلور. لأجل المصلحة، بالملاقاة، خاتمة الكتاب، لمصلحة و عادة کبی.

بيت، التفات، ثبت، ثبات، ثبوت، اثبات، سبب، سمت، صمت، سكوت، صيت، وقت، ميقات، توقيت، كلمه لرنيك آخترلرنده كي تالر نفس كلمه دن اولوب تاء تائيث دكلدر.

برده تا بعضاً اادات مبالغه اولور. او حالده علامت تائيث عدد اولور. علامه كبي كه پك زياده عالم آدم ديمكدر. برده علملر بو بابده مستنادر. مثلاً طلحه، رفعت اركك آدم اولدقلرندن مذكر حقيقي اولمغه تائيث لفظيلرينه اعتبار اولنماز. و هند بر قادينك آدى اولوب مؤنث حقيقيدر. لفظنك مذكر اولديغنه باقلماز.

عريده علامت تائيث اولان برده الف واردر كه آكا الف تائيث دينلور و ايكي قسمه تقسيم ايله برينه الف مقصوره، ديكرينه الف ممدوده دينلور. الف مقصوره (ى) صورتنده يازيلور و الف ممدوده كندى صورتنده (اء) يازيلوب آندن صكره بر همزه كلور.

الف مقصوره ايله مؤنث اولان اسملردن لسانمزده مستعمل اولانلر (انثى، خسنى، دعوى، فتوى، شورى، حمى) كلمه لريدر. كرچه معنى و مبنى كبي آخرنده الف مقصوره اولان پك چوق الفظ عرييه وار ايسه ده بونلرك الفلرى نفس كلمه دن اولوب الف تائيث دكلدر. بو مثللو كلمه لرك آخرنده كي الف مقصوره لر بعضاً الف ايله ده يازيلور.

مثلاً مدعى و مدعى عليه قاعده عرييه جه ايكيبيده يا ايله يازلمق لازم كلور ايسه ده دفع اشتباه ايچون ايكنجيسى الف ايله مدعا صورتنده يازلمق مستحسن كوريلور.

كرك علامت تأنیث اولسون، كرك اولمسون الف مقصوره ادوات تركیه دن برینه متصل اولدوقده الف صورتنده یازیلور. دعوالر مبنالر کبی.

الف ممدوده ایله مؤنث اولان اسملر لسانمزده پك نادر قوللانیلور. فقط صحرا لفظی زبانزدر. کرچه غداء کبی آخرنده الف ممدوده اولان سائر کلمه لرده وار ایسه ده انلرك الفلری علامت تأنیث دکلدلر. الف ممدوده لسان عثمانیده همزه سز اوله رق صحرا و غدا کبی یازیلور.

مؤنث سماعی علامت تأنیث اولمدیغی حالده لسان عربیده مؤنث اعتبار اولنان اسملردر. مثلا اذن (قولاق) عین (کوز) دیمک اولوب سامعه و باصره تأویلیله مؤنث اعتبار اولنمشدر. كذلك سلاح دخی بر نوع آلت اولمق ملابسه سیله بعضاً مؤنث اعتبار اولنور. بونلر بر قاعده تحتنده اولمدقلرندن ایشیدوب بلله مکه موقوفدر. بونلردن لسان عثمانیده آز چوق استعمال اولنانلر ذیل کتابک بشنجی فصلنده ضبط و تحریر اولنور.

عربی صفتلر دخی اسملر کبی تاء تأنیث ایله مؤنث قیلنورلر. حسن، حسنه، کامل، کامله، شرقیه کبی و بعضاً الف مقصوره و ممدوده ایله مؤنث اولورلر. عطشان، عطشی و احمر، حمراء کبی.

اعداء و صفیه تا ایله مؤنث اولور. ثانیه، ثالثه کبی. فقط اولک مؤنثی اولی کلور.

قاعده عربيه جه كيفيت تذكير و تأنيثه صفتك موصوفه مطابقتي
يعنى موصوف مذكر ايسه صفتك دخى مذكر، و مؤنث ايسه بونك
دخى مؤنث اولمه سى لازمدر.

عربى اسملر عربى صفتلر ايله قاعده فارسيه اوزره تركيب
اولندقلرنده اهل فرس اكثريا بو مطابقته رعایت ایتمیوب مثلا عزت
عظیم، صحت قدیم، لقمه لطیف و قاعده اول دیرلر.

اما لسان عثمانیده اویله عربى صفتلر عربى اسملر ايله قاعده
فارسیه ازره ترکیب اولندقدہ دائماً کیفیت تذكیر و تأنيثه مطابقته
رعایت اولنه کلمشدر. مثلا عبد قدیم، التفات عالیه، صحبت قدیمه،
لقمه لطیفه، دعوی کاذبه صحراى واسعة دینلور.

فقط مؤنث سماعیلره اعتبار اولنماز. مثلا شمش منیر و دار واسع
دینلور. یالکز نفس مطمئنه دینلور. برده حروفک اسملری مؤنث اعتبار
قینلور. راء مفتوحه، نون ساکنه کبی. آنجق بعضاً قاعده فارسیه اوزره
رای مفتوح و نون ساکن دخى دینور.

آیلرک اسملری هپ مذکدر. فقط جمادی مؤنثدر. بناء علیه
جمادی الاولی، جمادی الاخری دینلور.

بعض اسماء فارسیه نک آخرنده کی هاء رسمی هاء تأنیثدن مبدل
اولمدیغی جهتله آنلری مؤنث ايله توصیف ایلمک جائز اولماز. مثلا
خانه واسع، دینلور، خانه واسع دینله مز. فقط بعض ابنىة جسمیه
میریه نک اسملری شاذ اوله رق مؤنث ايله توصیف اولنور. طوپخانه

عامره، پوسته خانه عامره کبی. بونلر دخی ابنیه تأویلیه معنی مؤنذر، دیو توجیه اولنه بیلور.

بعضاً موصو فلر متروک و مهجور اوله رق یالکز صفتلر بر شیئه علم اولور. محمودیه کبی که فی الاصل سفینه محمودیه یاخود ترعه محمودیه در.

بالاده موضوع اولان مطابقت آنجق قاعده فارسیه جه ترکیب وصفیلرده در، اما ترکجه ترکیب وصفیلرده مطابقته رعایت اولنماز. مثلاً مشکله مسئله، دینمز. مکر که مؤنث حقیقی اوله. اول حالده مطابقته رعایت اولنه بیلور. نته که مشهوره قیز و مکاره قاری دینلور.

و برده موصو فلر ادات ترکیه یه متصل یاخود صفتلر خبر اولدقده مطابقت ارانماز. مثلاً نیتی فاسد، مطالعه سی سقیم بر آدم، یاخود بو نیت فاسددر، و بو مطالعه سقیمدر، دینلور. فاسده و سقیمه دینلمز. فقط ارباب صک بو مثللو مقاملرده دخی مطابقته رعایت ایده رک مثلاً دعواسی مسموعه اولور و بو دعوی مسموعه در دیرلر.

بعضاً عربجه نک ترکیب وصفیسی تغیر اولنمقسزین استعمال اولنور. شهر ربیع الاول، شهر ربیع الآخر کبی. بو صورتده تاء تأثیرلر ها صورتنده یازیلور. ولیة النعم، کریمه الشیم، مستجابة الدعوه، سالفه الذکر کبی.

عربی اسم عددلر بعضاً صفت مقامنده قوللانیلورلر. قلاع اربعه کبی که درتلك ایله متصف قلعه لر دیو تأویل اولنور. ارباع ثلثه و اخماس اربعه دخی بو قبیلدندر.

فصل ثالث

ثنیه و جمع عربی حقنده در.

لسان عثمانیده مستعمل اولان اسماء عربیه بعضاً قاعده عربیه اوزره جمع اولنور. فقط عربیده اقل جمع اوچدر. ایکی فرد ایچون ثنیه صیغه سی قوللانیلور و ایکیدن زیاده سی ایچون جمع قنور.

فارسی جمعلرنده اولدیغی کی اسمک آخرینه الف ایله نون، یاخود یاء ساکنه ایله نون کتورلدکده ثنیه اولور. ثلثان و ثلثین کی که ایکی ثلث دیمکدر. لسان عثمانیده اکثریا بویله یا ایله استعمال اولنور. مشیرین، دولتین، سنتین کی.

صفتلر دخی بو وجهله ثنیه قنور و اصول عربیه اوزره صفتک کمیت افراد جه دخی موصوفه مطابقتی لازم اولدیغندن موصوف ثنیه ایسه صفت دخی ثنیه قنور. صدرین محترمین و دولتین فخمیتین کی.

عربجه جمعلرک اوچ صیغه سی واردر. بری جمع مذکر سالم، دیگرگی جمع مؤنث سالم و اوچنجیسی جمع مکسر صیغه لریدر. کرک اسملر، کرک صفتلر بو اوچ وجهله جمع اولنور. صورت تصریفلری بر وجه آتی بیان اولنور:

مفرد مذکر آخرینه نون ایله واو، یاخود یا علاوه اولندقده جمع مذکر سالم اولور. مشیر و نمشیرین کی که ایکیدن زیاده مشیر دیمکدر. بو ایکنجیسی رسم خطده ثنیه یه بکزر. آنجق مفردک آخری

تثنيه سنده مفتوح و جمعنده مكسور او قونمقله تفریق اولنور. بو صیغه ذوی العقولك مذكرلرینه مخصوصدر. فقط شاذ اوله رق سنه نك جمعنده سنين و عالمك جمعیده عالمين دینور.

مفرد مؤنث تاء تأنیثی حذف اولندقدن صكره الف و تا الحاق اولندقده جمع مؤنث سالم اولور. عتبه، عتبات، عنایت، عنایات، عشره، عشرات كبی، اكر كلمه نك آخرنده الف بولنور ایسه واوه قلب اولنور. ادات و ادوات، قنات و قنات كبی.

صفتلرك جمع سالمیری دخی بو منوال اوزره كلور. نته كه حسنك جمع مذكر سالمده حسنون و جمع مؤنث سالمنده حسنات دینلور. اما جمع مكسر كرك اسم اولسون، كرك صفت اولسون مطرد دكلدر. فقط اكثریت اوزره مستعمل اولان صیغه لری ذیل كتابك آلتنجی فصلنده بیان اولنه جقدر.

قاعده عربیه اوزره موصوف جمع اولور ایسه صفتك دخی آكا مطابقتی لازمدر. اهل فرس بوكا اعتبار ایتمز. مثلا اوصاف جمیل، اعمال صالح، علمای معتبر، دیرلر. اما ادبای عثمانیه بو بابده قاعده عربیه اوزره مطابقته رعایت ایدولر. شویله كه موصوف جمع مذكر سالم ایسه صفتی دخی جمع مذكر سالم، یاخود جمع مكسر صیغه سی اوزره كلور. معلمین کاملین و مدرسین کرام كبی. موصوف اكر جمع مؤنث سالم ایسه صفتی دخی جمع مؤنث سالم اولور. صلوات، زاکیات كبی.

جمع بر جماعت اولمق ملابسه سیله عربیده جمعلر مؤنث لفظی حکمنده اولدیغندن بو صورتده صفتلر اکثریا مفرد مؤنث صیغه سیله

کتوریلور. مثلاً صلوات زاکیه، دینلور. موصوف اکر جمع مکسر ایسه، ذوی العقولدن اولدیغی تقدیرده، صفتی دخی جمع مکسر، یاخود جمع مذکر سالم و یاخود مفرد مؤنث اولور. موالی فخام، علمای عاملین و اطبای مشهوره کبی.

اما ذوی العقولدن اولدیغی حالده صفت اکثریا مفرد مؤنث و بعضاً جمع مکسر اولور. امور مهمه، مواد مشکله، اعمال صالحه، مسائل شتی کبی. بعضاً موصوفلر مقدر اولور. داخلیه، خارجیه، مالیه کبی که امور داخلیه، امور خارجیه، امور مالیه دیمکدر. كذلك طریق علمیه، طریق کبار علمیه و طریق سیفیه، طریق امرای سیفیه و طریق قلمیه، طریق رجال قلمیه دیمک اولور.

تنبيه: باب ثالثه مندرج ضابطه حکمنجه ترکی اسملر اصوله عربیه اوزره جمعلنه مزلر. فقط شاذ اوله رق چفتلکات، قوللانیلور.

فصل رابع

ضمائر عربیه حقنده در.

لسان عربیده (هو) مفرد مذکر غائب ضمیریدر. لسان عثمانیده بعضاً ندا مقامنده "یا هو" دینلور و بعضاً هو، هوه سنه دینور، عینی عیننه دیمک اولور. (هو) لفظی بر کلمه یه متصل اولدقده اووی حذف اولنه رق (ه) قالور و اکثر مواقعده مضموم اوقنور. بعده، و قدس سره، ورحمه الله کبی. فقط اوست طرفنده کسره، یاخود یا حرفی بولنور ایسه کسره ایله اوقنور. بعینه، بطقه، بمسطره، بتمامه، ورحمة الله علیه عباره لرنده اولدیغی کبی.

اشبو (ه) ضميرينك مفرد مؤنثى (ها) و ايکيسنك دخى تشيه سى (هما) و جمع مذکرلرى (هم) لفظلريدن. و جمع مؤنثى اولان (ها) قوللانيلور. مفرد مؤنثک هاسى الفه متصل اولديغندن دائما فتح ايله اوقونور. اما هما و هم ضميرلرنده کى هالرك حرکه لرى (ه) ضميرينک حرکه سى کبى ماقبلنه تابع اولور. نته که قدس سر هما، و رحمهما الله، و قدس سر هم، و رحمهم الله عباره لرنده هالر ضم ايله ورحمة الله عليهما، و رحمة الله عليهم، عباره لرنده کسر ايله اوقونور.

بو ضميرلر لسان عثمانیده بعضاً (الى) حرفنه منضم و ايما اولنمش معناسنه مومى، و اشارت اولنمش معناسنه مشار کلمه لرينه ملحق اوله رق (سالف الذکر) مقامنده قوللانيلورلر. نته که مير مومى اليه، مشير مشار اليه، صدرين مشار اليهما، و زراى مشار اليهم، سلطن مشار اليه، سلاطين مشار اليهما دينلور.

افندى لفظى بو مقامده مفرد و تشيه و جمع قوللانيلور و ذکرى سبق ايدن افندى بر ايسه افندى مومى اليه، و ايکى ايسه افندى مومى اليهما، و زياده ايسه، افندى مومى اليهم دينلور. و مير و پاشا لفظلرى دخى بو قبيلدن اولوب مير مومى اليه، مير مومى اليهما، و پاشاى مشار اليهم دينلور.

فصل خامس

افعال عربيه بياننده در.

عربينک ذات فعللرى لسان عثمانیده مستعمل دکلدن. فقط بعضاً عباره آره سنده وارد اولورلر. اما مصدرلرى و فرع فعللرى کثير الاستعمالدر.

عربی فعللر اولاً ثلاثی و رباعی دیو ایکی قسمة تقسیم اولنورلر.
رباعی نادر الاستعمالدر. زلزله کبی.

ثلاثی دخی مجرد و مزید دیو ایکی قسمة تقسیم اولنور. ثلاثی مجرد ماده اصلیه سی اوچ حرفلی اولوب حرف زائد بولنمیان فعللردر. ثلاثی مزید فیه اصلی اوچ حرفلی اولدیغی حالدده حرف زائد بولنان فعللردر.

ثلاثی مجرد مصدرلری سماعیدر.

لسان عثمانیده مستعمل اولان صیغه لریک مثاللری بر وجه آتی بیان اولنور.

قتل - فسق - شغل - طلب - صغر

سلام - قیام - سؤال - قبول - دخول

امان - حرمان - خسران - دعوی - شوری

رحمت - رفعت - نصرت - غلبه - سعادت

درايت - سهولت - مرحمت - محمدمت

سلام و قبول امثالنک الف و واولری و امان امثالنک الف و نونلری و بعضیلرینک اولنده کی میملر هپ حروف زائده در. دعوی امثالنک آخرنده کی الف مقصوره ایله دیکرلرینک آخرنده کی تالر دخی علامت تأنیثدر. جمله سنک ماده اصلیه سی اوچ حرفدر. هپ فعللر و فرع فعللر بونلردن مشتق اوله رق حروف اصلیه سی اعتباریله تصریف اولنور.

آخرنده حرف علت یعنی واو، یاخود یا اولوبده سلام، قیام
سؤال وزنلری اوزره کلان کلمه لرده واو ویا همزه یه قلب اولنور:
صفتدن صفاء، خفیه دن خفاء کبی. یوقارولرده بیان اولندیغی اوزره
بو همزه لر لسان عثمانیده اکثریا اسقاط اولنور.

مدخل و مولد صیغه لری مصدر ایله اسم زمان اسم مکان بیننده
مشرکدر.

مصدر اسم آلت صیغه سیدر. مفتاح دخی اسم آلتدر. فقط بو صیغه
بعضاً اسم مکان اولور: میقات کبی و بعضاً اسم زمان اولور: میلاد
کبی. میلاد، ولادتدن مشتقدر. فقط ماقبلی مکسور اولان واولرک
یایه انقلابی قاعده مطرده اولدیغندن بونک وای دخی یایه منقلب
اولمشدر. زمان ولادت، دیمکدر. فقط بو کلمه عیسی علیه الصلاة و
السلامک زمان ولادتلرنده و مولد دخی محمد علیه الصلاة والسلام
حضرترلرینک زمان ولادتلرنده عرف اولمشدر.

ثلاثی مجردلرک اسم فاعللری (فاعل) و اسم مفعوللری (مفعول)
وزننده کلور: مدحدن، مادح و ممدوح، و کتابتدن، کاتب و مکتوب
کبی.

ماده اصلیه نک ایکنجی و اوچنجی حرفلری بر جنسندن بولنور
یاخود ایکنجی ویا اوچنجی حرفلری حرف علت اولور ایسه ادغام
یا اعلال ایله اسم فاعل و اسم مفعول صیغه لرینه تغیر کلور. بونلرک
مصدرلریله برابر برر مثالی بروجه آتی ایراد اولنور:

مصدر- اسم فاعل - اسم مفعول

دلالت - دال - مدلول

قول - قائل - مقول

بيع - بايع - مبيع

دعوت - داعي - مدعو

رمي - رمي - مرمي

دال، مدعو و مرمي کبی حرف اخیری مشدد اولان کلمه لر لسان عثمانیده اکثریا مخفف اوله رق تلفظ اولنور. نته که یو قارولرده سبقت ایلمشدر.

مصدرلر بعضاً اسم فاعل معناسنه اولور، تمام اولدی کبی که تام اولدی دیمکدر. بعضاً اسم مفعول معناسنه اولور. خلق، کبی که مخلوق دیمکدر. لکن بونلر سماعیدر.

اسم فاعل و اسم مفعوللر تا علاوه سیله مثنث اولورلر. کاتبه، مکتوبه، داله، مدلوله، داعیه، مدعوه، رامیه، مرمیه کبی.

و سائر صفتلر کبی تشنیه قیلنورلر. کاتبین مکتوبین کبی و جمع مذکر و جمع مؤنث سالمی کلور: کاتبون، کاتبات؛ مغدورون، مغدورات کبی.

داعی ورامی کبی آخرلرنده یاء ممدوده اولانلرک جمع مذکر سالملرنده بو یا خذف اولنور و داعین و رامین دینلور.

اسم فاعلك جمع مكسرلری بعضاً حرف اولك ضمی و حرف ثانینك فتح و تشدیدى ایله (كامل) صیغه سى اوزره كلور و بعضاً فواعل وزنى اوزره كلور: خارق، خوارق، حادثه، حوادث كبی. و بعضاً فتححتین ایله (كتبه) وزنى اوزره كلور. فقط آخرى واو، یا خود یا اولور ایسه الفه قلب اولنه رق فانك ضمیله (غذات) و (رمات) صیغه سى اوزره كلور. و بعضاً حرف اولك ضمی و حرف ثانینك تشدیدى ایله (جهال) صیغه سى اوزره كلور. و بو صیغه نك حرف اولی مفتوح قلنور ایسه مبالغه اسم فاعل اولور: كذاب كبی كه زیاده كاذب دیمكدر.

اهل حرف و صنایعك اسملری دخی اکثریا بو صیغه اوزره كلور: جمال، حداد، عطار كبی.

مبالغه اسم فاعل بعضاً (علامه) و حرف اولك كسرى و حرف ثانینك تشدیدى ایله (صدیق) و بعضاً كسر میم ایله (مكثیر) و بعضاً (فاروق) صیغه لری اوزره دخی كلور.

بونلر دخی اسم فاعللر كبی تشیه و جمع قیلنورلر. فقط علامه نك جمع مذکر سالمی كلمز.

فعلیل و فعول صیغه لری مبالغه اسم فاعل ایله صفت مشبهه بیننده مشتركددر. نته كه زیاده عالم معناسنه علیم، و زیاده كاتم معناسنه كتوم دینلور. شریف و وقور ایسه صفت مشبهه در.

صفت مشبهه صیغلری سماعیدر. آنلر دخی اسم فاعللر كبی تأنیث و تشیه و جمع قیلنورلر. و جمع مكسرلری دخی كلور. فقط مطرد

دكللدر. كثير الاستعمال اولنلرك مثاللرى كتابك آلتنجى فصلنده بيان اولنور.

افعل صيغه سى صفت مشبهه ايله اسم تفضيل بيننده مشتركدر. مثلا احمر، قرمزى ديمك اولوب صفت مشبهه در و افضل اسم تفضيلدر. اسم تفضيل ايكي وجهله استعمال اولنور. يا مضاف اولور؛ آنلرك افضلى دينلديكى كى كه آنلرك اك فاضلى ديمك اولور. يا خود (دن) حرفندن صكره كلور؛ بو آندن افضلدر، دينلديكى كى كه بو آندن دها فاضلدر ديمك اولور.

مادة اصلية سنك حرف اخرى واو، يا خود يا اولان كلمه لرك اسم تفضيلى (اقوى) صيغه سى اوزره كلور. آنلرك اقواسى بودر يا خود بو آندن اقوادر دينلور.

اسم تفضيلك مؤنثى حرف اولك ضمى و ثانينك سكونى ايله (فعلى) كلور. و جمع سالم صيغه لرى اوزره جمع اولنور. و مذكرينك جمع مكسرى افاعل و مؤنثينك جمع مكسرى فانك ضمى و عينك فتحى ايله (فعل) وزنى اوزره كلور. صورت تصريفى بو وجهله در:

افضل - افضالنا - فضلون - افاضل

فضلى - فضليان - فضليات - فضل

ثلاثينك مزيد فيه لرينه كلنجه ذكر اولنان ثلاثى مجردلرك جوهر اصلية لرينه بعض حروفك علاوه سيله بر طاقم صيغه لر پيدا اولور. اشته بونلره ثلاثى مزيد فيه دينلور. بونلردن طقوز بابنك مصدرلرى

و فرع فعللری لسان عثمانیده استعمال اولنمغله بر وجه آتی بیان اولنورلر. شویله که حروف اصوله فا، عین، لام حرفلری مقابل طوتیله رق و زائد اولان حرفلر عیناً کوستریله رك و زنلری تصریف قیلنور.

افعال: همزه سی مکسوردردر. اکثریا لازمیری متعدی قیلار. ایشتمک معناسنه اولان سمعدن ایشتدیر مک معناسنه اولان اسماع کبی. کلمه نك حرف اولی (واو) یاخود (همزه) اولور ایسه یایه قلب اولنورلر، و جویدن ایجاب، اجرتدن ایجار کبی. و حرف ثانسی و او یاخود یا اولورسه حذف اولنه رق آخیرنه تاء تأنیث کتوریلور، عودتدن اعاده و میلدن اماله کبی.

تفعیل: فتح تا ایله اولوب بو دخی اکثریا لازمی متعدی قیلار. تکمیل کبی. و بعضاً بو بابک مصدری (تفعله) وزنی اوزره کلور: تکمله کبی. و کلمه مضاعف یعنی عین و لامی بر جنسندن اولدیغی حالده ادغام اولنور تتمه کبی. حرف اخیری و او، یاخود یا ویخود همزه اولان ماده لرك مصدری دائما اشبو وزن ثانی اوزره کلور. و وای یایه قلب اولنور. صفوتدن تصفییه، رضادن ترضیه، برؤدن تبرئه کبی. همزه نك یایه قلبیله دینلمک دخی جائز اولور.

مفاعله: میمک ضمی و عینک فتحی ایله اولوب باب خامسک فصل ثانسنده بیان اولندیغی اوزره اثنین بیننده مشارکت ایچون، مجادله کبی و بعضاً کسر فا ایله فعال وزنی اوزره کلور، جدال کبی. و ماده اصلیه نك حرف اخیری و او یاخود یا اولور ایسه الفه قلب اولنورلر. مکافات و مجازات کبی و اگر مضاف اولور ایسه ادغام اولنور، مضاده کبی.

انفعال: همزه نك و تانك كسرلری و فانك سكونی ایله اولوب بناسی مطاوعت ایچوندر و دائما فعل لازم اولور. كسردن انكسار كبی.

افتعال: همزه نك و تانك كسرلری و فانك سكونی ایله اكثریا مطاوعت ایچوندر. جمعدن اجتماع كبی و بعضاً تاسی داله قلب اولنور: زوجدن ازدواج و دعوادن ادعا كبی. و ماده اصلیه نك اولی واو یاخود یا اولور ایسه تایه قلب ایله ادغام اولنور: وسمدن اتسام كبی.

تفعل: تا نك فتحی و عینك ضمی ایله در. باب خامسك فصل ثانیسنده بیان اولندیغی اوزره بونك بناسی اشتراك ایچون و بعضاً نفس الامرده اولمیان حالی اظهار ایچون اولور. و آخری واو یاخود یا اولور ایسه، ترضی وزنی اوزره كلور و مضاعف اولور ایسه تضاد كبی ادغام اولنور.

افعال: همزه و عینك كسری و فانك سكونی و حرف آخیرك تکراری ایله اولوب دائما لازم اولور، احمرار و اعوجاج كبی.

استفمال: همزه و تانك كسری و سین و فانك سكونی ایله اكثریا سؤال و طلب ایچوندر. مدد ایسمك معناسنه استمداد كبی. و باب خامسده بیان اولندیغی اوزره بعضاً عد ایلمك معناسنی متضمن اولور: استكثار كبی که چوق كورمك دیمكدر. ماده اصلیه نك حرف اولی واو یاخود همزه اولور ایسه یایه قلب اولنور. و جوبدن، استیجاب و اجرتدن استیجار كبی و اكر ایکنجی حرفی واو یاخود یا اولور ایسه حذف اولنه رق آخرینه تاء تأنیث كتوریلور: استفاده كبی.

قاعده: افعال، انفعال، افتعال، استفعال صیغه لرنده کلمه نك حرف اخیری واو یاخود یا اولور ایسه همزه یه قلب اولنور. وصفا، خفا قیلندن اوله رق لسان عثمانیده بو همزه لر اکثر احوالده ساقط اولور: افتا، انقضا، استثنا کبی، کله لم شمدی مذکور مزید فیه اولان صیغه لرك اسم فاعلرینه:

مذکور طقوز بابدن کلان اسم فاعللك اولی هپ میم مضمومه در. و (فا) افعال، افتعال، افعال، استفعال صیغه لرنده ساکن و دیگرلرنده مفتوحدر و (عین) جمله سنده مکسورددر و بونکله برابر تفعیل و تفعیل بابلرنده مشددر. و افعال باینده لام یعنی حرف اخیر مکرر اولمغله ادغام اولندیغندن کسره ظاهر اولماز. وزنلری بروجه آتی علی الترتیب ایراد اولنر:

مفعول - مفعول - مفاعل - منفعل - مفعول

متفعل - متفاعل - مفعول - مستفعل

افعال صیغه سنك فارسی یعنی حروف اصلدن حرف اولی یا اولان ماده لرك اسم فاعلرینه بو یا، واوه قلب اولنور. نته که یسردن مشتق اولان ایسارك اسم فاعلی موسر کلور. و عینی یا اولوبده ما قبلی ساکن اولان اسم فاعلرینه حرکه سی ما قبلته نقل ایله مد اولنور و واو اولور ایسه یایه قلب اولنه رق ینه بو وجهله معامله ایدیلولور. اماله دن، ممیل و اعاده دن معید و استفاده دن مستفید کبی.

و عینی واو یاخود یا اولوب ما قبلی مفتوح اولور ایسه، ایکسی

دخی الفه قلب اولنورلر: منقاد و مختار کبی. و لامی واو اولور ایسه
 یایه قلب و یا کبی مد اولنور: مفتی، مغنی، مسوی، مساوی، منقزی،
 مقتضی، متمنی، متساوی مستفتی کبی. و اکر کلمه مضاف اولور
 ایسه یعنی عین و لامی بر جنسدن بولنور ایسه افعال، مفاعله، انفعال،
 افتعال، تفاعل، استفعال بابلرینک اسم فاعلرلرند ادغام اولنور.

امداددن، ممد، مضاده دن، مضاد، انسداددن، منسد، اشتداددن،
 مشتد، تضاددن، متضاد، استمداددن، مستمد کبی.

اشبو مزید فیه اولان اسم فاعل وزنلرینک عینی مفتوح قیلندقد
 اسم مفعول اولور و آخری یاخود ما قبلی یا ایسه الفه تبدیل اولنور.
 مفتی، مفتا، مقتضی، مقتضا، متمنی، متمنا مفید، مفاد، مستفید، استفاد
 کبی. بویله متمنا و مستثنا کبی اسم مفعوللرک آخرنده کی الفلر قاعده
 عربیه اوزره یا ایله یازیلورلر. فقط یوقاروده بیان ایتدیکمز وجهله
 لسان عثمانیده بونلر اکثریا الف ایله یازیلور. مزیداتده اسم مفعول
 صیغه سی اسم زمان و اسم مکان ایله مشترکدر. مثلاً میمیک ضمی
 و رانک فتحی ایله مخرج لفظی هم اسم مفعول، هم اسم زمان و مکان
 اولور و قرینه لر ایله فرق و تمیز اولنور.

فائده: لسان فارسیده بعضاً عن قریب، و انشالله کبی عربی ترکیبلر
 عینیه استعمال اولنور. فقط بعض حروف یکدیکره متصل یازیلور،
 انشاء الله کبی. لسان ترکیده دخی بویله، عربی ترکیبلری قوللانیلور. از
 جمله انشاء الله پک چوق قوللانیلور. فقط تمنی و آرزو مقامنده ایراد
 اولنور.

زیل کتاب

فصل اول

همزه نك املاسی حقنده در.

(۶) اشارتی عربی کمله لرده قوللانیلور. شویله که کلمه لرك و سطنده واقع اولان همزه ساکن اولدقده اکر ماقبلی مفتوح ایسه الف ایله یازیلوب اوزرینه همزه اشارتی وضع اولنور، مأمور کبی. و اکر مکسور ایسه بردندان یازیلوب کذلک اوزرینه همزه قونور، بئر کبی. و اکر مضموم ایسه او یازیلوب اوزرینه همزه قونیلور، مؤمن کبی. کلمه نك و سطنده متحرك اولدیغی صورتده ماقبلی مضموم ایسه کذلک او یازیلوب اوزرینه همزه قونور، سؤال، مؤجل کبی و اکر مفتوح، یا مکسور، یاخود حرف مد و یا سائر ساکن حرف اولور ایسه بردندان یازیلوب اوزرینه همزه قونور، سئله، فه، سائل، قائل، اسئله مسؤل کبی، مئه و مرئه کلمه لری شاذدر.

کلمه نك آخرنده واقع اولوبده ما قبلی مفتوح ایسه الف ایله یازیلوب اوزرینه همزه وضع اولنور، منشأ، و ملجأ کبی. اکر ادوات ترکیه دن برینه متصل اولور ایسه دندان یازیلوب اوزرینه همزه قونور: منشی، منشی کبی. اکر ماقبلی ساکن ایسه یالکز همزه اشارتی یازیلور: شی، جزء کبی. اما ادواتدن برینه متصل اولور ایسه دندان ایله یازیلور: شی، جزئی، شینک، جزئی کبی. فقط بدأ لفظی الف ایله و برؤ لفظی او ایله یازیلور، بعضاً جزؤ دخی بویله او ایله قوللانیلور. لکن بر شیئه متصل اولدقلری حالده دندان ایله یازیلورلر: بدئی، برئی

كبي. اكثر يا شئ لفظنك همزه سى تلفظدن و كتابدن اسقاط اولنه رق شى، شيلر، شيدن دينلور.

تركيب اضافى و تركيب وصفى فصللرنده بيان اولنديغى اوزره بو همزه اشارتى بعض تراكيب فارسيه ده دخى استعمال اولنور.

فصل ثانى

مؤكده صفتلرك امثله مشهوره سى.

آپ آچيق، اوپ اوزون، آپ آكسيز، اپ ايو، چپ چوره، سيپ سيورى، صاپ صارى، صاپ صاغلام، طوپ طولو. قاپ قره، قيب قرمىزى، قيب قيزل، قوب قورى، بس بتون، بس بللو، بوس بولانيق، باس بياغى، تاس تمام، طوس طوغرى، قاس قاتى، قيس قيوراق، موس مور، ماس ماوى، يوس يوارلاق، بام بشقه، بوم بوش، بم بياض، چام چارشو، خام خلاط، ديم ديك، سيم سياه، صيم صيقى، طام طاقر، گوم گوك، يم يшил، يام ياصى.

شاذ اوله رق چرچيلاق، وصر صقلام را ايله كلمشدر. (آكسز) ك كافى نون كبي تلفظ اولنديغندن پك چوق ذوات آنى نون ايله يازارلر. بعضاً اادات تأكيد و وصل و تخفيف ايله آپانسز يازيلور. لكن فى الاصل ذكر و ياد و فهم معناسنه اولان (آك) صاغر كاف ايله در. اپ ايو دخى بعضاً وصل و تخفيف ايله اپيو يازيلور. اكثر يا بس بتون و بعضاً بس بللو دخى متصل اوله رق بسبتون و بسبللو يازيلور. آغر حرکه لو اولان صفتلرك سيني دخى بعضاً صاد ايله يازيلور، باص بياغى و قيص قيوراق كبي.

فصل ثالث

مؤنث سماعیلر حقنده در.

لسان عربیده مؤنث سماعی یتمش یدی اسمدر و ایکی قسمدر. بری دائما مؤنث اعتبار اولنور. دیکرینک تذکیر و تانیثی جائز اولور. بونلردن لسان عثمانیده آز چوق مستعمل اولنور بر وجه آتی قرق یدیدر:

دائما مؤنث اعتبار اولنانلر:

نفس، عین، اذن، ید، کف، ملح، ذهب، اصبع، ذراع، فخذ، ساق، قدم، اهل، یمین، شمال، شمس، ارض، ینبع، بئر، دلو، دار، کأس، خمر، نار، جحیم، جهنم، عقرب، عنکبوت، عصا، قوس، درع، حرب، فرس، نعل، ریح، صبا، فردوس.

تذکیر و تانیثی جائز اولانلر:

عنق، لسان، سما، قضا، سیبل، طریق، سلاح، سکین، حال، مسکز مؤنث سماعیلرده علامت تانیث مقدر اولوب قاعده عربیه اوزره تصغیرلرنده ظاهر اولور. مثلا عین، کوز، واذن قولاق معناسنه اولوب مصغرلری عینه واذینه درکه کوزجکز و قولاقجغز دیمکدر.

باب سادس

جمع مکسرلر حقنده در.

ثلاثی اسملرک جمعلری: حرف اولی مفتوح و حرف ثانیسی ساکن اولان اسملرک جمعلری اکثریا ضم فا ایله فعول صیغه سی

اوزره كلور: سمت، سموت، قبر، قبور، فصل، فصول، الف، الوف و اوطه معناسنه بيت، بيوت كبی و بعضاً فتح همزه ايله افعال صيغه سی اوزره كلور: ثوب، اثواب و شعرده مستعمل اولان بيت، ابيات كبی.

ارضك جمعی اراضی كلور. وبابك جمعنده ابواب، وتاج ايله جار جمعلرنده تیجان، و جیران دینلور. قوسك جمعی قسی كلور. اصلی قووس اولوب اعلال اولنه رق قافك و سینك كسره لری و یاء مشدده ايله قسی اولمشدر. بجرک جمعی بحور كلدیكى كبی بحار و بحر دخی كلور. يدك جمعی ایدی و جمع الجمعی ایادی كلور. حرف اولی مفتوح و حرف ثانسی مضموم اولان اسملرك جمعی كسر فا ايله فعل صيغه سی اوزره كلور: رجل، سبع، سباع كبی. سائر ثلاثی اسملرك جمعلری اكثریا فتح همزه اليه افعال صيغه سی اوزره كلور. سعر، اسعار، قفل، اقفال، طرف، اطراف، احد، آحاد، عنق، اعناق كبی. بترك جمنده قلب و تخفیف و مد ايله آبار دینلور. كذلك رأيك جمعی دخی آراكلور. درغك جمعی اوچ وجهله كلور. یعنی ادراع، یاخود دروع و رانك ضمیله ادراع دینلور. ریحك جمعنده دخی اریاح، یاخود ریاح دینلور. اذلك جمعی اعناق كبی كلور. فقط همزه تخفیف و مد ايله اذان دینلور.

ثلاثینك مؤنثلری

مفرد: بلده - نعمت - رتبه - رقبه

جمع: بلاد - نعم - رتب - رقاب

آخرنده علامت تانیث اوله رق الف مقصوره یاخود الف ممدوده

بولنان اسملر:

مفرد: انثى صحرا

جمع: اناث صحارى

صحارى بويله يا ايله يازيلور و يا ايله اوقونور. لكن الف ايله اوقونمق دخى جائدر. كذلك دعوى وفتوى لفظلرينك جمعلى دعاوى و فتاوى كلور و ايكىنده دخى واوك كسر و فتحى جائز اولور.

اولنده ميم زائد بولنان اسملر:

مفرد: مكتب - معنى - مسجد - مسطر

جمع: مكاتب - معانى - مساجد - مساطر

ايكنجى حرفدن صكره الف زائده سى اولان اسملر:

مفرد: زمان - كتاب - سؤال

جمع: ازمنه - كتب - اسئله

غزال و غلامك جمعلى غزلان و غلمان كلمشدر.

ايكنجى حرفدن صكره يا وياخود واو زائده سى اولان اسملر:

مفرد: طريق - عمود

جمع: طرق - اعمده

ضمير كى بعض اسملر ضمائر ورنى اوزرنده جمع اولنورلر.

مؤنثلر

مفرد: مسئله - مسعات

جمع: مسائل - مساعى

كذلك مؤنث

مفرد: عمامه - رساله - كتيبه - مزيت

جمع: عمام - رسائل - كتائب - مزايا

فاعل و زننده اولان اسملرك مذكر و مؤنثلری فوعل صيغه سی اوزره جمع اولنور. جامع - جوامع، عاطفت - عواطف، ناحیه - نواحی کبی ایکی حرف زیاده اولنور.

مفرد: سلطان - مکتوب - مفتاح - ینبوع

جمع: سلاطین - مکاتیب - مفاتیح - ینایع

رباعی اسملرك جمعلری

مفرد: کوکب - درهم - اصبع

جمع: کواکب - دراهم - اصابع

صفت مشبهه لرك جمع مکسرلری

ثلاثی

مفرد: صعب - جلف - حر - بطل

جمع: صعابا - جلاف - احرار - ابطال

شیخک جمعی شیوخ و اشیاخ و ضیفک جمعی ضیوف و ضیفان دخی کلور. بطل و زننده اولنلرك دخی جمعلری بعضاً صعاب و زننده کلور؛ حسن، حسان کبی.

زائد حرفلری اولنلر:

مفرد: جان - شجاع - عجوز

جمع: جناء - شجعان - عجائز

فيعل وزنده اولنلرك جمعلى بعضاً فعال و بعضاً افعال وزنى اوزره كلور: جيد، جيد، ميت، اموات كى. فعيل وزنده اولان صفت مشبهه لر لسان عثمانیده كثير الاستعمال اولدیغی حالده جمعلى مختلف صیغه لر اوزره كلور:

مفرد: کریم - شریف - صدیق - مریض - نظیر

جمع: کرام - شرفاء - اصداقاء - مرضی - نظائر

کریمک جمعى کرما و شریفک جمعى اشراف دخى کلور.

فعلک ایکنجی حرفیله حرف آخیری بر جنسدن اولدیغی حالده اصداقاء وزنى اوزره جمع اولندکده ادغام ایله ایکیسی بر حرف اولوب اوزرینه تشدید قونور: حبیب احبا و خلیل اخلا کى. مرضی وزنده دخى بو قاعده جاری اولور: شتیت شتی کى.

مفرد: احمر - احور - ایض - حمراء

جمع: حمر - حور - بیض - حمر

احمرک جمعى حمران دخى کلور.

مفرد: عطشان - عطشى

جمع: عطاش - عطاش

سکران و کسلان کلمه لرینک جمعى سکارى، و کسالى کلور.

خاتمه

بلاده مسطور اولان امثله اكثریت اوزره مستعمل اولان جمع
مکسر صیغه لریدر. لکن هر ماده ده مطرد اوله رق کلمز لر. و بونلر بر
قاعده مطرده آلتنه آله مازلر. ایمدی لدی الحاجه کتب لغته مراجعت
اولنمق لازم کلور.

الحمد لله على حسن الحتام والصلاة على سيد الانام و على آله و
اصحابه الكرام والسلام.

نهاية الكتاب

Yararlanılan Kaynaklar

Akçay, Yusuf, *Osmanlı Türkçesi Araştırmaları*, Ankara 2013.

Baltacı, Cahit, *İslam Paleografyası*, İstanbul 1989.

Ergin, Muharrem, *Osmanlıca Dersleri*, İstanbul 2001.

Külekcı, Numan, *Osmanlı Türkçesi, Farsça Fiil Kökleri, Kelime Çeşitleri ve Müştakları*, İstanbul 2016.

-----, *Osmanlı Türkçesi*, İstanbul 2009.

Özkan, Nevzat, *Ahmed Cevdet Paşa- Fuat Paşa, Kavâid-i Osmaniyye*, Ankara 2000.

Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2011.

Sakin, Orhan, *Osmanlı Türkçesi Rehberi*, İstanbul 2016.

Şeylan, Ali, *Osmanlı Türkçesi Araştırmaları*, İstanbul 2010.

Timurtaş, Faruk, *Osmanlı Türkçesi Metinleri*, İstanbul 2015.

Türkçenin değişim süreçleri içerisinde önemli bir döneme tanıklık eden Osmanlı dönemi Türkçesi, medeniyetimizin yüzyıllar boyunca ortaya koyduğu eserlere doğrudan ulaşmamıza, geçmişle gelecek arasında kültürel bağ kurmamıza, milli ve manevi değerlerimizi günümüze taşıyabilmemize olanak sağlar. Bu çalışma da böyle bir düşüncenin tezahürüdür. Parçadan bütüne doğru bir metotla, bir başka ifadeyle alfabe, hece, kelime ve cümle sıralamasıyla konular ele alınmıştır. Israrlı ve sabırlı bir şekilde dersler tamamlandığında, yukarıda bahsettiğimiz üzere, medeniyetimizle çok daha sağlıklı temaslar kurulabilecektir.

